

การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้หลักพุทธศิลป์

โดย
นางสาวจันทราภา รุจินาม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้หลักพุทธศิลป์

โดย
นางสาวจันทราภา รุจินาม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

GRAPHIC DESIGN INSPIRED BY NAN'S HANDMADE TEXTILE UNDER MANNER
OF BUDDHISM ART

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of Requirements
for Master of Fine Arts DESIGN ARTS
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2017
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้ หลักพุทธศิลป์
โดย	จันทราภา รุจินาม
สาขาวิชา	ศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูวนาท รัตนรังสิกุล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศน์วงศ์)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ปรีชา ปั่นกล้า)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูวนาท รัตนรังสิกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วัฒนพันธ์ ทรัพย์แสน)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(อาจารย์ ดร. เรืองลดา ปุณยลิขิต)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิสักดิ์ สิ้นธุภาค)

58156305 : ศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท

คำสำคัญ : การออกแบบเรขศิลป์, ผ้าทอมือจังหวัดน่าน, พุทธศิลป์

นางสาว จันทราภา รุจินาม: การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้หลักพุทธศิลป์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูวนาท รัตนรังสิกุล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาผ้าทอมือจังหวัดน่าน ได้แก่ ประเภท ลวดลาย เทคนิคการทอ ความหมาย ภายใต้หลักพุทธศิลป์ 2) เพื่อศึกษาความต้องการใช้งานผ้าทอมือจังหวัดน่าน ของคนทำงานในยุคปัจจุบัน 3) เพื่อออกแบบเรขศิลป์จากผ้าทอมือจังหวัดน่านภายใต้หลักพุทธศิลป์ รวมทั้งรูปแบบการใช้งาน ให้มีความเหมาะสมกับการใช้ชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน

วิธีการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าภาคเอกสาร รวมถึงการลงพื้นที่ภาคสนามในจังหวัดน่าน เพื่อเก็บข้อมูลภาคประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ประเพณีของชาวจังหวัดน่าน ในกลุ่มทอผ้า ไทลื้อบ้านเกิด อำเภอปัว จังหวัดน่าน และเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย โดยเป็นกลุ่มคนทำงานในกรุงเทพมหานคร โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ก่อนจะนำข้อมูลทั้งหมดมา วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดหมวดหมู่ ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการออกแบบเรขศิลป์โดยใช้เครื่องมือ Illustrator มาสู่กระบวนการเทคนิคทอผ้า

ผลการวิจัยพบว่า ที่มาของลวดลายผ้าทอมือจังหวัดน่านนั้น เริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยโบราณ ที่มนุษย์นับถือธรรมชาติ ทำให้เกิดผ้าทอที่ใช้ในพิธีกรรม เพื่อเป็นสื่อกลางกับผีบรรพบุรุษซึ่งจะมีลวดลายกรรมวิธีที่เป็นแบบเฉพาะการใช้งานในพิธีกรรมเท่านั้น จนกระทั่งเมื่อความเชื่อของพุทธศาสนาเข้ามาอิทธิพลในจังหวัดน่าน จึงรับเอาความเชื่อเรื่องการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และไตรภูมิพระร่วง ทำให้ ผ้า เปลี่ยนบทบาทจากการสื่อสารกับผีบรรพบุรุษ มาเป็นสื่อกลางไปสู่การเดินทางไปสวรรค์

จึงสรุปผลงานออกแบบทั้งหมด 3 Collection ที่สะท้อนเอกลักษณ์โดยใช้เทคนิคการทอผ้าและการย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ และทดลองย้อมกับชาวบ้านพบว่าน้ำที่อำเภอปัว เป็นน้ำที่ไหลมาจากเทือกเขาภูคา ซึ่งมีกรดต่างจากที่อื่นทำให้สีธรรมชาติที่ได้แตกต่างจากสีธรรมชาติที่ย้อมจากท้องที่อื่น เกิดเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นของผ้าทอมือจังหวัดน่านและแนวคิดเรื่องพุทธศิลป์ ได้แก่ 1) ผ้าชิ้นลายนาควมินทร์ สะท้อนตำนานความเชื่อของชาวนานและบทบาทของพญานาคที่คอยปกป้องพุทธศาสนา 2) ผ้าชิ้นลายดอกชมพูภูคา ดอกไม้ที่มีหนึ่งในประเทศไทยบานในจังหวัดน่านบนยอดดอยภูคา ผู้วิจัยนำมาออกแบบเพื่อสะท้อนการเก๋ามวยผมแล้วนำดอกไม้ประดับศีรษะของแม่หญิงล้านนาเมื่อแต่งกายเข้าวัด สื่อถึงการบูชาพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง 3) ลายดงภูเขา ดงหรือธงในภาคกลางคือสัญลักษณ์ที่มีมาแต่โบราณโดยเล่าเรื่องราวถึงเจ็พหามณีนบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ของชาวล้านนา ผู้วิจัยได้นำมาออกแบบใหม่โดยใช้ รูปแบบสามเหลี่ยมมาออกแบบเพื่อการประดับตกแต่ง

จากการประเมินผลงานการออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ สามารถยืนยันสมมุติฐานได้ว่าการออกแบบ เรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่าน สามารถต่อยอดแนวความคิด เอกลักษณ์และความเชื่อของท้องถิ่น สามารถนำมาใช้งานได้จริงในชีวิตของคนยุคปัจจุบัน

58156305 : Major DESIGN ARTS

Keyword : Graphic Design, Nan's Hand-made Textiles, Buddhism Art

MISS JANTRAPA RUJINAM : GRAPHIC DESIGN INSPIRED BY NAN'S HANDMADE TEXTILE UNDER MANNER OF BUDDHISM ART THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR PHUVANAT RATTANARUNGSIKUL, PH.D.

The objectives of this research are:1)To study Nan's textiles in various aspects such as types, patterns, weaving process and meaning under the manner of Buddhism Art.2)To study the demand for Nan's hand-made textile in people of working age these days.3)To design a graphic under the manner of Buddhism Art and the usage of the textile that matches a modern lifestyle.

The process of this research is as follow. First, the data has been collected by three methods. The first method is researching textbooks. The second method is gathering related information in the actual site which is Nan itself. The collected issues from the site are Nan's history, people's belief and tradition, gathered from the society of Thai Lue Ban Ked, Pua district, Nan province. The last method is collecting information from the target customers that are people of working age by an in-depth interview. After data were collected, they are analyzed, synthesized and classified for a graphic design, which is done in Illustrator software. Finally, the design is brought to a production process to create a full piece of a hand-made textile.

The research shows the advent of Nan's hand-made textiles has been since an ancient time when humans believed in supernatural powers. In the beginning, the purpose of the textiles was to be a medium for contacting ancestor's spirits in traditional rituals. The patterns on the textiles were thus designed specifically for this objective and the weaving process was complex due to these elaborate patterns. After Buddhism came into Nan and had a huge amount of influence over the people in this region, the folk accepted the belief about the First Noble Truth and Trai Bhum Pra Ruang which are the popular Buddhism principles. Nan's hand-made have changed from a medium to communicate with ancestor's spirits to a tool to bring people to heaven.

The work has been divided into three collections which reflect Nan's hand-made textile's identity using the weaving and natural dyeing techniques. After interviewing and conducting a dyeing test with the folk, the researcher found that the water in Pua district which flow from Phuka mountain range has a specific acidic level. The threads dyed by the natural color from this water make Nan's textiles outstanding from others and reflect the concept of Buddhism Art. The three collections are as follow:

Nak Phumintre Sarong: This sarong reflects the belief of the folk of Nan that Naga protects Buddhism.

Phuka Pink Flower Sarong: The pattern on this sarong is derived from the only one type of flowers in Thailand that blooms on the summit of Phuka. The researcher uses this flower in the design to convey a sense of worship of Buddhism since this flower is used as a decorative accessory on Lanna ladies' hair when they visit Buddhism temples.

Worship Tung: Tung means “Flag” in English. In Lanna’s belief from the ancient time, Tung told a story of Chulamani in Tavatimsa Heaven. The researcher has re-designed Tung as a decoration using a triangle form.

The expert’s estimation in the graphic design inspired by Nan’s hand-made textile affirms that Nan’s textile concept, identity and a belief of the local people can be further developed to be usable in a modern lifestyle.

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาจากหลายๆฝ่าย ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูวนาท รัตนรังสิกุล ซึ่งเป็นที่ปรึกษาหลักของวิทยานิพนธ์ คอยช่วยให้คำแนะนำต่างๆ ในกระบวนการเก็บข้อมูลในการดำเนินงานวิจัย กระบวนการออกแบบต่างๆ และผู้วิจัยกราบขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒนพันธุ์ ครุฑทะเลสน ผู้ให้คำแนะนำในด้านการออกแบบเรขศิลป์ ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

งานวิจัยชิ้นนี้จะสำเร็จมิได้หากขาด นางศดานันท์ เนตรทิพย์ ประธานกลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ดอำเภอบัว จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นผู้จุดประกายให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาผ้าทอมือ และเป็นผู้คอยให้ความรู้ ให้คำแนะนำด้านเทคนิคต่างๆ จนทำให้ผลงานออกแบบเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ บิดา มารดา และญาติพี่น้องทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจและคอยสนับสนุน ตลอดการเรียนปริญญาโท และการทำงานวิจัยชิ้นนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาเรื่องผ้าทอมือ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง หากมีข้อผิดพลาดประการใด สามารถติชม เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ต่อไป

จันทร์ภา รุจินาม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญภาพ(ต่อ)	ฉ
สารบัญภาพ(ต่อ)	ฐ
สารบัญภาพ(ต่อ)	ท
สารบัญภาพ(ต่อ)	ฒ
สารบัญภาพ(ต่อ)	ณ
สารบัญภาพ(ต่อ)	ด
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย.....	2
3. สมมติฐานของงานวิจัย.....	2
4. ขอบเขตของงานวิจัย	3
5. ค่าใช้จ่ายในงานวิจัย.....	3
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
7. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
บทที่ 2	6

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
1. จังหวัดน่าน.....	7
2. ผ้าทอมือจังหวัดน่าน	16
3. การออกแบบเรขศิลป์.....	35
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
บทที่ 3	43
ระเบียบและวิธีวิจัย	43
ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมงานข้อมูลงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง กับผ้าทอมือจังหวัดน่าน.....	44
ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่จังหวัดน่านเพื่อเก็บข้อมูลสินค้าผ้าทอมือในท้องถิ่น.....	47
ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล สัมภาษณ์ผู้สนใจผ้าทอมือ ในกรุงเทพมหานคร.....	47
ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบเรขศิลป์	48
ขั้นตอนที่ 5 สร้างผลงานออกแบบ	49
บทที่ 4	50
ผลการดำเนินงาน.....	50
1. ผลการศึกษาจากผู้บริโภคของผ้าทอมือจังหวัดน่าน.....	51
2. การออกแบบเรขศิลป์ เพื่อให้สัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย	53
3. การออกแบบสื่อสัญลักษณ์ Sketch Design สู่งาน Graphic.....	60
4. การถ่ายทอดงาน Graphic สู่งานออกแบบ.....	80
บทที่ 5	97
สรุปและอภิปรายผล.....	97
1. อภิปรายผลงานออกแบบ.....	98
2. สรุปผลการออกแบบ	100
3. ปัญหาที่พบในการดำเนินงาน	101
4. ข้อเสนอแนะในงานออกแบบ.....	102

รายการอ้างอิง.....	103
ภาคผนวก.....	105
ประวัติผู้เขียน.....	111

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	การแต่งกายของชาวไทยวนเมืองน่าน ภาพจากพิพิธภัณฑ์ฝ้ายเงิน..... 11
2	การแต่งกายของชาวไทลื้อ สวมผ้าเคียนผม และนุ่งเสื่อปัด ภาพจากพิพิธภัณฑ์ผ้า สะบั้งงา..... 12
3	จำลองแบบแปลนจักรวาล ตามที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง..... 17
4	ดอกฝ้ายบนต้นฝ้าย..... 19
5	การคัดแยกเมล็ดโดยใช้กัง..... 19
6	ชาวบ้านจากชุมชนวัดหนองบัวกำลังปั่นฝ้าย..... 20
7	การเก็บฝ้ายโดยใช้กว..... 20
8	ตุ๊กจากผ้าทอไทลื้อมักจะมีใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ใช้ประดับตกแต่งในวิหาร บอกเล่าปริศนาธรรมและเรื่องราวของพุทธชาดก ภาพจากวิหารไทลื้อ วัดหนองบัว..... 22
9	ตุ๊กผ้าทอไทลื้อ นิยมทอลวดลายที่เป็นมงคล วัสดุมาจากธรรมชาติ ภาพตุ๊กจากกลุ่ม ทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ด..... 23
10	โครงสร้างผ้าซิ่น ไทยวน – ไทลื้อ..... 25
11	ผ้าทอลายน้ำไหลโดยนางศดานันท์ เนตรทิพย์ เข้าถึงจาก..... 26
12	ผ้าซิ่นคำเคิบเมืองน่าน ทอด้วยฝ้ายผสมด้ายเงิน – ด้ายทอง ทั้งผืน..... 27
13	ซิ่นม่านเมืองน่าน บางแห่งก็กล่าวว่ารูปร่างแบบการทอมาจากผ้าซิ่นในจิตรกรรม ฝาผนังวัดภูมินทร์..... 27

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
14	ชาวบ้านนุ่งซิ่นมัดก้านในชบวนพ็อนรำในงานทอดกฐิน..... 28
15	ลายขอกุญแจ..... 29
16	ลายดอกแก้ว สื่อถึงดวงดาวที่คอยส่องนำทางยามค่ำคืน..... 31
17	ต้นไม้แห่งชีวิต..... 31
18	ลายรูปช้าง..... 32
19	ลายหงส์..... 32
20	ลายพญานาคบนผ้าซิ่นไทลื้อ..... 33
21	ลายหัวพญานาค พบบนตุ่งผ้าทอไทลื้อ..... 33
22	ตารางวัสดุการย้อมสีธรรมชาติจากท้องถิ่นจังหวัดน่าน..... 33
23	การย้อมสีธรรมชาติ 1..... 35
24	การย้อมสีธรรมชาติ 2..... 36
25	ผู้ที่มีความเข้าใจเรื่ององค์ประกอบการจัดวาง จะสามารถออกแบบลวดลายรูปแบบ ต่างๆได้อย่างไม่สิ้นสุด..... 36
26	ขนาดสัดส่วนบ่งบอกถึงลักษณะ เล็ก ใหญ่ เหมือน หรือต่างกัน ของตัวลายที่มี คุณลักษณะเป็นรูปเมื่อเปรียบเทียบกับกัน..... 37
27	เอกภาพที่เกิดจากการจัดระเบียบขององค์ประกอบให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน..... 38
28	ตัวอย่างการวางเส้น Grid ในการออกแบบลายผ้า โดยเป็นการวางโครงสร้าง แบบผ้าซิ่นไทยวน..... 41
29	มายแมพแสดงการจัดเรียงข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอมือจังหวัดน่าน..... 44

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
30	การแต่งกายด้วยผ้าซิ่นตีนจก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยวน..... 45
31	น้ำฝน พชรินทร์ นุ่งซิ่นลุนตยาอชิกในละครเรื่องรากนครา..... 46
32	ผ้าซิ่นไทลื้อ ลายน้ำไหล..... 46
32	สรุปคอนเซปต์ในการวิจัย..... 47
33	ขั้นตอนการออกแบบสู่ผลงานจริง..... 49
34	สรุปพฤติกรรม การบริโภคผ้าทอมือของกลุ่มเป้าหมาย..... 51
35	สรุปหมวดหมู่ลวดลายผ้าทอมือจังหวัดน่าน..... 53
36	ลายจันท์แปดกลีบ เป็นลวดลายที่ได้รับความนิยม และมีความหมายถึงการปกป้อง คุ้มครองแปดทิศ..... 54
37	ลายดอกหับ คือ ลวดลายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน คำว่า “หับ” แปลว่า “ปิด” มีขนาดเล็กบ้างใหญ่บ้างแล้วแต่ช่างทอจะกำหนด..... 54
38	ลายพญานาครูปแบบต่างๆ จากพิพิธภัณฑ์ ฝ่ายเงิน จังหวัดน่าน..... 55
39	ตุ๊กตางานฝีมือ ในงานถวายเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในปี พ.ศ. 2551..... 55
40	ตารางสรุปโครงสร้างผ้าซิ่นตามสัดส่วนการแต่งกายของคนในยุคปัจจุบัน..... 56
41	ซิ่นตีนจกชาวไทยวน ส่วนที่โดดเด่นคือตีนซิ่นซึ่งทอด้วยเทคนิคจก..... 57
42	หญิงสาวสวมเสื้อปิด คู่กับผ้าซิ่นโครงสร้างแบบไทลื้อ ลวดลายขับเน้นสีเขียวส่วนสะโพก ของผู้ใส่..... 57
43	ซิ่นจกพิเศษเมืองน่าน โดยคุณเทิดศักดิ์ อินแสง ร้านฝ่ายเงิน..... 58

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
44	รูปแบบการใช้ห้องพระแบบโต๊ะหมู่เข้าถึงได้จาก..... 59
45	การใช้การเคารพบูชาพระแบบปัจจุบัน ในลักษณะบัวอิน เหมาะกับผู้อยู่อาศัยพื้นที่ จำกัด..... 59
46	การสังเคราะห์ สีสัณลักษณ์จากเมืองน่าน ครั้งที่ 1 โดยใช้การสังเคราะห์จากประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม บรรยากาศคีตต่างๆของเมืองน่าน..... 60
47	การออกแบบlogo ครั้งที่ 1 ใช้สีขาว – ทอง ออกแบบเป็นแนวยาวตามรูปแบบของตุ้งสือถึง การเดินทางสู่สวรรค์..... 61
48	การออกแบบครั้งที่ 1 การนำตุ้งมาออกแบบ โดยเล่าเรื่องราวจากมหานทีศรีทันดร และการนำลวดลายผ้าทอมือจังหวัดน่านมาออกแบบ..... 61
49	คอลเลคชั่น ที่ 1 ลวดลายจากพญานาค..... 62
50	คอลเลคชั่น ที่ 2 จากดอกชมพูภูคา..... 63
51	คอลเลคชั่น 3 ลายบันไดสู่สวรรค์..... 64
52	ลายปราสาท เป็นลายที่ชาวไทลื้อนิยมทอมาอย่างยาวนาน..... 65
53	เจดีย์จุฬามณี..... 66
54	ลายหม้อบุรณะขมู..... 67
55	กระบวนกรออกแบบ..... 68
56	คอนเซ็ปต์ทั้ง 3 คอลเลคชั่น..... 68
57	การร่างแบบสเก็ตช์ โลโก้แบบต่างๆในรูปแบบแรกผู้วิจัยได้ใส่สระ “ะ” 69
58	โลโก้แนวนอน..... 70

สารบัญญภาพ(ต่อ)

ภาพที่		หน้า
59	โลโก้แนวตั้ง.....	70
60	ผลการออกแบบสื่อสัญลักษณ์ โดยผู้วิจัยได้ปรับสีที่ใช้ในโลโก้เป็นสีคราม ตามสีของเส้นฝ้ายที่ย้อมออกมาได้ และใช้สีครามสีถึงเส้นฝ้ายที่ไม่ได้ฟอกขาว.....	71
61	โลโก้แนวนอน ใช้สีครามและสีขาวครามเป็นหลัก.....	71
62	การออกแบบลายน้ำไหลแบบต่างๆ.....	72
63	โครงสร้างลายผ้า จากหัวพญานาค.....	73
64	กระบวนการออกแบบลายพญานาค.....	73
65	การประกอบตัวขึ้นและตีนขึ้นลงบนศรีระวางกาย.....	74
66	การออกแบบลวดลาย โดยถอดทศนธาตุของดอกไม้ด้วยระบบ Grid.....	75
67	การออกแบบลายจก โดยใช้รูปทรงเรขาคณิต สื่อถึงภูเขา.....	75
68	ลายดอกชมพูภูคาเมื่อใส่สี.....	76
69	ลายดอกชมพูภูคาบนโครงสร้างผ้าขึ้นไหล.....	76
70	ลายดอกชมพูภูคาเมื่อนำมาอยู่บนร่างกาย.....	77
71	การออกแบบชุด ตุงบูชา.....	78
72	การพัฒนาลวดลายปราสาทชั้นที่สอง โดยใส่รายละเอียดของลาย และใส่กรอบสามเหลี่ยม.....	79
73	ลายปราสาทปรับปรุงแก้ไข.....	79
74	อธิบายความหมายต่างๆของลายปราสาท.....	80
75	ขั้นตอนการแกะลวดลายผ้า.....	80
76	การวาดลายVector จากผ้าจริง จะเห็นได้ว่าโครงสร้างทางทศนธาตุของลายประกอบด้วย จุด เส้น	81

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่		หน้า
77	โครงสร้างลวดลายผ้าทอไทยลื้อสู่เส้น Vector ในโปรแกรม Adobe Illustrator.....	81
78	กระบวนการสรุปวัสดุฝ้ายและไหม.....	82
79	ตารางการเตรียมด้ายปั่นมือ.....	83
80	ฝ้ายสีสันต่างๆที่ขายในกาดวโรรส.....	84
81	ฝ้ายเบอร์ 24 ที่ใช้ในการทอผ้าในงานวิจัย.....	84
82	เก็บใบครามจากต้นมาแช่ในน้ำ ครึ่งชั่วโมงก่อนจะนำไปบอออก.....	85
83	นำตะกร้าหวายหรือเครื่องมือพื้นบ้านมาใช้ต้มน้ำครามให้เกิดเป็นฟองสีฟ้า กระบวนการนี้ดี อย่างน้อย ครึ่งชั่วโมงให้เกิดฟอง ก่อนนำเส้นฝ้ายมาย้อม.....	85
84	ตากเส้นฝ้ายที่ย้อมไว้อย่างน้อยสามวันก่อนนำมาซักเพื่อให้ได้สีที่ติดทนนาน.....	86
85	สีครามทั้งหมด 4 เฉดที่ใช้ในCollection นาคภูมิรินทร์.....	86
86	นำครั้งสดมาตำในครกให้ละเอียด.....	87
87	นำครั้งที่ตำละเอียดมาใส่ถุงสีขาวมัดปากให้แน่น แล้วนำมาต้มในน้ำเดือด เพื่อให้สี ออกมา.....	87
88	นำฝ้ายที่ต้องการย้อมมาต้มประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง.....	88
89	นำฝ้ายที่ย้อมแล้วตากแดดให้แห้งอย่างน้อยสามวัน ก่อนนำไปซักเพื่อให้สีติดทน.....	88
90	สีชมพูจากครั้งที่นำมาปั่นเข้าหลอดฝ้ายแล้ว.....	89
91	การย้อมเย็น.....	89
92	สีที่ได้จากการย้อมเย็น.....	90

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่		หน้า
93	สีที่ได้จากใบสัก เมื่อปั่นลงหลอดฝ้าย.....	90
94	เทคนิคการทอผ้าจังหวัดน่าน.....	91
95	ผ้าพิมพ์ลายนาคภูมินทร์และลายดอกชมพูภูคา.....	91
96	ช่างทอกำลังใช้สายวัดขนาดลายโดยเทียบสัดส่วนกับผ้าพิมพ์ลายกราฟฟิค เพื่อให้ได้ขนาด สัดส่วนที่ถูกต้อง.....	92
97	การทอตีนชิ้นด้วยเทคนิคจกเป็นลวดลายพญานาค.....	92
98	ลายนาคภูมินทร์แบบเสร็จสมบูรณ์.....	93
99	การทอลายดอกชมพูภูคา.....	93
100	การทอลายดอกชมพูภูคาซึ่งต้องใช้เทคนิคการทอถึง 3 เทคนิค ใช้เวลาในการแกะลาย เกือบ 1 เดือน.....	94
101	ลายดอกชมพูภูคาเสร็จสมบูรณ์.....	94
102	ตัวอย่างเมื่อเอารอบสามเหลี่ยมมาประดับห้องนอน,ห้องพระเพื่อให้ความรู้สึกโปร่ง...	95
103	ลายตุ่งบุชาซึ่งทอด้วยเทคนิคจก.....	95
104	ตุ่งบุชาเมื่อทอเสร็จสมบูรณ์.....	96
105	ลายตุ่งบุชาเมื่อนำเข้ากรอบเสร็จสมบูรณ์.....	96
106	ชุดลายนาคภูมินทร์ และลายดอกชมพูภูคาแบบเสร็จสมบูรณ์.....	99
107	การนำผลงานที่ออกแบบแล้วนำมาทดลองใส่.....	99

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทอผ้าหนึ่งในภูมิปัญญาที่สืบทอดมาช้านาน ไม่แต่ดั้งเดิมให้เกินจำเป็นแต่ให้ความสำคัญกับการสร้างผืนผ้าเพื่อนำไปใช้ในกาลเทศะที่แตกต่างกันออกไป ชาวบ้านผู้ทอผ้าจะจดจ่ออยู่กับผืนผ้าเพื่อนำเส้นใยแต่ละเส้นประกอบกันเป็นลวดลาย เป็นเรื่องราวบนผืนผ้า ที่บ่งบอกถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมของกลุ่มชนนั้นๆ ชาวบ้านผู้สร้างสรรค์ผ้าทอในอดีต ได้ปลูกความรู้สึทางประวัติศาสตร์ ด้วยผ้าทอที่ออกมาจากจิตวิญญาณ ไม่ใช่เพื่อการค้า ไม่เคยได้ศึกษาเรียนรู้ทฤษฎีสี การจัดองค์ประกอบ หรือมีความรู้ทางศิลปะใดๆ แต่สามารถรังสรรค์ความสุนทรีย์นี้ให้ประจักษ์ต่อโลกได้ ผ้าทอแต่ละชิ้นไม่มีป้ายติดชื่อบอกว่าใครทอ ไม่เคยแสดงตน เป็นศิลปินไร้นามที่อ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่าย ไร้จริต เรียนรู้และฟังฟังธรรมชาติ จากฝ้ายที่เป็นเพียงเส้นใยจากพืชสู่ผืนผ้าอันเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์และมีนัยแฝงถึงสื่อและสัญลักษณ์(Symbolic) สำคัญที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิด วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น (รุจิรา วงษ์สามารถ,2549) นอกจากบทบาทในเรื่องภูมิปัญญาและวัฒนธรรมแล้ว นาวิณ ปัญญาหาญ ได้กล่าวว่า ผ้าทอที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย ผ้าทอที่ใช้ในครัวเรือน ผ้าทอที่ใช้พิธีกรรม พบว่ามีความสัมพันธ์กับแนวคิดทางพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน จากความศรัทธาในหลักคำสอนทางพุทธศาสนา เช่น คำสอนเรื่องมนุษย์ การดำรงชีวิต ตั้งแต่การเกิดจนถึงชีวิตหลังความตาย นรก สวรรค บาป บุญคุณโทษต่างๆความเชื่อมั่นในคำสอนเหล่านี้ได้สั่งสมเป็นประสบการณ์สุนทรีย์ที่ช่างทอผ้าถ่ายทอดออกมาเป็นลวดลายผา สะท้อนเรื่องราวการดำรงวิถีชีวิตของตนเองและชุมชน อันมีเป้าหมายที่ไปในทางเดียวกัน การสั่งสมประสบการณ์สุนทรีย์จากความเชื่อทางพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านจึงเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ศิลปะในผ้าทอและกิจกรรมการทอผ้ายังเป็นการแสดงออกซึ่งอารมณ์สุนทรีย์แห่งศิลปะ สมาธิ ปัญญา

ผ้าทอมือเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของเมืองน่านโดยเฉพาะผ้าลายน้ำไหลซึ่งได้รับการยอมรับกันว่าเป็นผ้าทอมือที่มีลวดลายสีสันสวยงาม และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่แตกต่างไปจากผ้าพื้นเมืองของท้องถิ่นอื่นๆ ผ้าทอมือเหล่านี้ทอกันมากในกลุ่มชนเชื้อสายไทยวน คนเชื้อสายไทลื้อ ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีความสามารถพิเศษในการทอผ้าชนิดต่างๆ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543)

ในอดีตผ้าทอมีความหมายต่อผู้หญิงในฐานะที่เป็นสิ่งแสดงอันทรงคุณค่าของแม่เรือน ผู้หญิงที่ทอผ้าเก่งฝีมือประณีตละเอียดมีผ้าชิ้นผืนงามเด่นนุ่งไปงานบุญ วัฒนธรรมการทอผ้าในอดีตจึงเป็นสิ่งวัดคุณค่าของผู้หญิงที่เหมาะสมแก่การเป็นคู่ครอง แต่ในปัจจุบันความหมายของผ้าทอมิได้สำคัญเช่นอดีตอีกต่อไปแล้ว เพราะทุกสิ่งมีขายสำเร็จรูป หาซื้อได้จากตลาด สะดวกสบาย ผู้ชายก็ได้สนใจผู้หญิงเฉกเช่นในอดีตอีกต่อไป(ปรางค์วัฒนากุล, 2551)

ในปัจจุบันการส่งเสริมรณรงค์ผ้าทอของภาครัฐ ภาคเอกชน และสื่อมวลชน ทำให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจผ้าทอในชีวิตประจำวันมากขึ้น แต่ก็เกิดปัญหาในแง่รูปแบบการใช้งานที่ไม่เหมาะสมกับชีวิตของสังคมในแง่การแต่งกายในชีวิตประจำวัน ดังคำกล่าวของอาจารย์วิลักษณ์ ศรีป่าซาง กล่าวไว้ว่า “ผ้าชิ้นที่แม่หญิงล้านนานิยมนุ่งกันมีที่ตัดสำเร็จเป็นผืน เรียก ชิ้นต๋วง หรือ ชิ้นบัวง ชิ้นตัดสำเร็จสวมง่ายใส่คล่อง ด้วยว่าคล้ายกระโปรงแต่ถ้าเป็นชินบัวงชินต๋วง ดังกล่าวคนไม่เคยนุ่งจะยุ่งยากการจะทบพับจับจีบแล้วเอาเข็มขัดสายอั้งเข้ารัดให้ติดเอว ย่อมเป็นลีลาเฉพาะบุคคล ที่ไม่เคยนุ่งประจำ ว่านุ่งแล้วเดินๆไป เหมือนจะหลุด ต้องวานให้คนที่เคยนุ่งช่วยนุ่งเพื่อให้เกิดความมั่นใจ” จึงสมควรที่จะต่อยอด และพัฒนาลวดลายท้องถิ่นและรูปแบบการใช้งานให้มีความเหมาะสมกับปัจจุบัน แต่ยังคงคุณค่าของเรื่องราวผ้าทอมือจังหวัดน่านเอาไว้

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาผ้าทอมือจังหวัดน่าน ได้แก่ ประเภท ลวดลาย เทคนิคการทอ ความหมายภายใต้หลักพุทธศิลป์
2. เพื่อศึกษาความต้องการใช้งานผ้าทอมือจังหวัดน่าน ของคนทำงานในยุคปัจจุบัน
3. เพื่อออกแบบเรขศิลป์จากผ้าทอมือจังหวัดน่านภายใต้หลักพุทธศิลป์ รวมทั้งรูปแบบการใช้งานให้มีความเหมาะสมกับการใช้ชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน

3. สมมติฐานของงานวิจัย

การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่านภายใต้แนวคิด พุทธศิลป์ จะทำให้ผู้ใช้งานเกิดความสงบ ความผ่อนคลาย สามารถต่อยอดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบัน และคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

4. ขอบเขตของงานวิจัย

เป็นการวิจัยขั้นนี้เป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ด ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน เป็นกลุ่มพื้นที่ศึกษา เนื่องจากกลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ดเป็นกลุ่มโอท็อปห้าดาว มีสมาชิกในกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง มีฝีมือในการทอผ้าที่มีความหลากหลายและเคยทอตุ้งถวยในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในปีพ.ศ. 2551 และในปัจจุบันยังมีผลงานการส่งออกสินค้าผ้าทอมือจังหวัดน่านสู่ประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือ ชาย - หญิง ผู้สนใจผ้าทอมือ โดยมีช่วงอายุอยู่ที่ 30 - 60 ปี ในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดพฤติกรรมและความต้องการในการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือจังหวัดน่าน ให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานในชีวิตประจำวัน

3. ขอบเขตด้านการออกแบบ

ผลการออกแบบที่ได้รับ ผลงานออกแบบเรขศิลป์จากผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้หลักพุทธศิลป์ 3 collection ได้แก่ ลายนาควมินทร์, ลายดอกชมพูภูคา, ลายตุ้งถวย

ผลที่ได้รับจากการออกแบบ ผลงานออกแบบยังคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีความเหมาะสมต่อการใช้งานของคนในยุคปัจจุบัน และสามารถนำไปต่อยอดสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นได้

5. ค่าใช้จ่ายในงานวิจัย

ตาราง 1 ค่าใช้จ่ายในงานวิจัย

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ราคาหน่วย/	รวม
1	เส้นพุ่ง	1	1,080	1,080 บาท
2	เส้นยืน	5 ก้า	270	1,350 บาท
3	ค่าฝ้าย (เส้นยืน)	1	250	250 บาท

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ราคาหน่วย/	รวม
4	เส้นฟุ้ง (ย้อมสีธรรมชาติ)	10 ลูก	80	800 บาท
5	ค่าแรงช่าง (ทอขึ้น)	5 ผืน	8,000	8,000 บาท
6	ค่าแรงช่าง (ทอตุ่ง)	2 ผืน	1,000	2,000 บาท
7	ค่าตัดชุด	4 ชุด	1,300	5,200 บาท
8	ค่าตัดชิ้น	1 ชุด	500	500 บาท
9	ค่าทำกรอบไม้	2 กรอบ	1,000	2,000 บาท
รวม				21,180 บาท

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การออกแบบเรขศิลป์จากผ้าทอมือจังหวัดน่าน จะมีรูปแบบที่เหมาะสมต่อการใช้งานในวิถีชีวิตของผู้คนในชีวิตประจำวัน และยังคงคุณค่าของเรื่องราวเอกลักษณ์ในท้องถิ่น

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผ้าทอมือ หมายถึง ศิลปะภูมิปัญญาของชุมชน สามารถแบ่งประเภทของผ้าทอ ได้เป็นสองประเภท ตามวัตถุประสงค์ในการทอ และกรรมวิธีในการทอ คือ

- ฝ่าย เปนพืชเศรษฐกิจที่ปลูกทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย เปนพืชเขตร้อน ชอบดินปนทราย และอากาศโปร่ง ไม่ชอบที่ร่ม เส้นใยของฝ้ายจะดูดความชื้นได้ง่ายและเมื่อดูดความชื้นแล้วจะระเหยเปนไอน้ ดังนั้นเมื่อสวมใสเสื้อผ้าที่ทำด้วยฝ้ายจะมีความรู้สึกเย็นสบาย

- ไหม เส้นใยไหมได้จากตัวไหมซึ่งสวนใหญ่ นิยมเลี้ยงไหมกันในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ตัวไหมมีลักษณะคลายหนอน เมื่อแกตัวจะชักใยหุ้มตัวของมันเอง

เรียกว่า รังไหม รังไหมนี้จะนำมาสาวเป็นเส้นไหม แลวจึงนำไปฟอกด้วยการต้มด้วยด่างและนำมาทอไว้ก่อนเพื่อให้อายุไหมหลังจากนั้นจึงนำมาย้อมสีและนำไปทอเป็นผืนผ้าตามที่ต้องการเส้นไหมมีคุณสมบัติ ลื่น มัน และยืดหยุ่นได้ดี

2. เรขศิลป์ หมายถึง การออกแบบเรขศิลป์ หรือภาษาอังกฤษ Graphic Design ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า กราฟฟิกอยู่หลายความหมายด้วยกัน ในสมัยโบราณหมายถึงภาพลายเส้นที่เกิดจากการวัด การขีดเขียนที่แสดงตารางหรือแผนภาพ การวาดเขียนหรือการระบายสี การสร้างงานศิลปะบนพื้นระนาบ หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่างานกราฟฟิกคือกระบวนการต่างๆในสิ่งที่เป็นวัสดุ 2 มิติ คือมีความกว้างและยาวเท่านั้น เช่น งานออกแบบบ้านของสถาปนิกในการเขียนแบบ ภาพถ่ายและรายละเอียดบนแปลนบ้านเรียกว่างานกราฟฟิกการเขียนภาพเหมือนจริงของจิตรกรการออกแบบภาพโฆษณาของนักออกแบบ การออกแบบฉลาก หรือลวดลายหรือภาพประกอบ หรือตัวอักษรที่ปรากฏบนฉลากสินค้า บนตัวสินค้าหรือบนภาชนะที่บรรจุสินค้า ฯลฯ เหล่านี้จัดว่าเป็นงานกราฟฟิกทั้งสิ้น ("งานออกแบบเรขศิลป์หรือกราฟิกดีไซน์คืออะไร," 2010)

3. ไตรภูมิพระร่วง หรือ ไตรภูมิภค เป็นวรรณกรรมชิ้นเอกสมัยกรุงสุโขทัยเป็นวรรณคดีเรื่องแรกของไทย เป็นพระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระศรีสุริเยศรามาธิบดีราชธรรมาธิราช หรือพระมหาธรรมราชาลิไท เป็นวรรณคดีไทยที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา มาจนถึงปัจจุบัน เพราะได้รวบรวมคติความเชื่อทุกแห่งทุกมุมของทุกชนชั้นหลายเผ่าพันธุ์มาร้อยเรียงเป็นเรื่องราวให้ผู้อ่านผู้ฟังยำเกรงในการกระทำบาปทุจริต และเกิดความปิติยินดีในการทำบุญทำกุศล อาจหาญมุ่งมั่นในการกระทำคุณงามความดี (หอมรดกไทย, 2550)

4. พุทธศิลป์ หมายถึง งานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หรือเอาไว้รับใช้พุทธศาสนาทั้งที่เป็น ประติมากรรม จิตรกรรม หรือสถาปัตยกรรมก็เรียกได้ว่าเป็นพุทธศิลป์ทั้งสิ้น เพราะโดยทั่วไปงานที่ผลิตบนพื้นฐานของความศรัทธา จะถือว่า ดีที่สุด งดงามที่สุด ลงตัวที่สุดตามทัศนะของผู้ผลิตงานและคนในวัฒนธรรมนั้นๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่านภายใต้หลักพุทธศิลป์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหา เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเรียงลำดับ ดังนี้

1. จังหวัดน่าน

- 1.1 ประวัติศาสตร์เมืองน่าน
- 1.2 ชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน
- 1.3 ศาสนาและความเชื่อ

2. ผ้าทอมือจังหวัดน่าน

- 2.1 กระบวนการทอผ้า
- 2.2 ตุงผ้าทอเพื่อพุทธบูชา
- 2.3 นางพญาผ้าซิ่นทั้ง 7 ของจังหวัดน่าน
- 2.4 ลวดลายบนผืนผ้า
- 2.5 การย้อมสีธรรมชาติ

3. การออกแบบเรขศิลป์

- 3.1 การออกแบบเรขศิลป์
- 3.2 การใช้สี
- 3.3 การจัดวางองค์ประกอบ
- 3.4 สื่อสานเทคโนโลยี ผ่านศิลปะ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. จังหวัดน่าน

1.1 ประวัติศาสตร์เมืองน่าน

เรื่องราวการกำเนิดเมืองน่านที่ชัดเจนที่สุด ปรากฏในพงศาวดารเมืองน่านว่า พญาภูคา กษัตริย์ครองเมืองย่างหรือเมืองภูคา ได้ทากรูปงาม 2 คนมาเลี้ยงไว้ ให้ชื่อว่าขุนนุ่น คนที่สองให้ชื่อว่า ขุนพอง เมื่อราชบุตรทั้งสองได้เจริญวัยขึ้นจึงสร้างเมืองให้ครอบครอง โดยสร้างเมืองจันทบุรีบริเวณฝั่ง ตะวันออกของแม่น้ำโขง ให้ขุนนุ่นปกครอง และสร้างเมืองวรรณคร ห่างจากแม่น้ำน่าน 5,000 วา ให้ขุนพองปกครอง เมืองวรรณครดังกล่าวนี้คือ เมืองบัว ซึ่งอยู่ตอนต้นของแม่น้ำน่าน ในเขตของ อำเภอบัวจังหวัดน่านในทุกวันนี้ ชื่อของเมืองบัว ปรากฏอยู่ในหลักศิลาจารึกที่ 1 ของสุโขทัยว่า “เมืองพลัว” ซึ่งแสดงให้เห็นภาพของเมืองน่านในระยะเริ่มแรกว่า ควรอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 18 และมีความสัมพันธ์กับกลุ่มบ้านเมืองบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงในประเทศลาวค่อนข้างมาก เพราะมีเส้นทางโบราณข้ามช่องเขาจากแม่น้ำน่านข้ามไปสู่แม่น้ำโขงได้อย่างสะดวก

ในรัชกาลของพญาการเมืองได้รับพระบรมราชทูเจ้า 7 องค์ กับพระพิมพ์ทองคำ 20 องค์และ พระพิมพ์เงิน 20 องค์ มาจากเมืองสุโขทัย ได้อันเชิญไปประดิษฐานไว้ที่ตอญูเพียงแช่แห่งทางตอนใต้ ของเมืองบัว ต่อมาในพ.ศ. 1902 พญาการเมืองสร้างเมืองใหม่ขึ้นที่เวียงญูเพียงแช่แห่ง เรียกว่า เวียงแช่แห่ง และประทับอยู่ที่เวียงแช่แห่งจนสิ้นพระชนม์ พญาผากอง ราชบุตรได้ขึ้นครองเมืองแทน และอยู่ที่เวียงแช่แห่งได้ 6 ปี จึงขยับขยายไปสร้างเมืองใหม่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านขึ้น เมื่อ พ.ศ. 1911 ซึ่งก็คือเมืองน่าน ในปัจจุบัน

เมืองน่านยังคงเป็นแคว้นอิสระที่มีความสำคัญกับแคว้นสุโขทัยอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งถึง พ.ศ. 1993 พระเจ้าติโลกราชกษัตริย์เมืองเชียงใหม่ ยกกองทัพมาตีเมืองน่านได้ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้น มา เมืองน่านก็ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา เนื่องจากล้านนาส่งขุนนางมาเป็นเจ้า เมืองปกครอง

จนกระทั่ง พ.ศ. 2101 ล้านนาอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า และเมืองน่านตกอยู่ภายใต้ การปกครองของพม่าด้วย เจ้าเมืองน่านพยายามแข็งเมืองต่อพม่าหลายครั้ง และใน พ.ศ. 2167 พระเจ้าสุทโธธรรมราชาษัตริย์พม่า ยกกองทัพมาตีเมืองน่าน และกวาดต้อนผู้คนไปไว้ที่เมืองหงสาวดี ต่อมาพญาเชียงของได้มาครองเมืองน่านใน พ.ศ. 2205 และกองทัพกรุงศรีอยุธยาตีเมืองน่านได้ อีกไม่นานพม่าก็ยกกองทัพมาตีคืนได้ พ.ศ. 2246 ศึกสงครามครั้งนั้นทำให้เมืองน่านเสียหายอย่างหนัก ผู้คนต่างหลบหนีละทิ้งบ้านเมืองไปซ่อนตามป่าเขา ทำให้เมืองน่านถูกทิ้งร้างเป็นเวลานาน

เจ้าฟ้าเมืองคองและเจ้าฟ้าเมียวซาขุนนางพม่า ได้เข้ามารวบรวมไพร่พลตั้งบ้านเรือนขึ้นใหม่ และแต่งตั้ง เจ้าพระยาหลวงตี้นมหวางค์ เจ้าเมืองเชียงใหม่ มาเป็นเจ้าเมืองน่าน เมื่อ พ.ศ. 2269 เมืองน่านกลับมามีเจ้าผู้ครองนครโดยการสืบเชื้อสายอีกครั้ง เรียกว่า ราชวงศ์หลวงตี้นมหวางค์ ซึ่งก็คือต้นสายสกุล ณ น่าน

ในพ.ศ. 2321 กองทัพพม่าจากเมืองเชียงแสนยกกำลังมากวาดต้อนผู้คนในเมืองน่านไปไว้ที่เมืองเชียงแสน เมืองน่านจึงถูกทิ้งร้างนานถึง 23 ปี

ในพ.ศ. 2331 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอัครวรปัญญาเป็นเจ้าผู้ครองนครน่าน แต่ยังคงตั้งตัวเมืองอยู่ที่บ้านถิด ในเขตเมืองน่าน ต่อมาในพ.ศ. 2343 เจ้าอัครวรปัญญาได้ย้ายจากบ้านถิดมาฟื้นฟูเมืองน่าน ครั้งนั้นได้มีการขุดคูเมืองและปฏิสังขรณ์กำแพงเมือง ประตุมืองขึ้นใหม่ เป็นกำแพงอิฐ ตลอดจนฟื้นฟูวัดวาอารามขึ้นใหม่หลายแห่ง นับตั้งแต่เจ้าอัครวรปัญญาเป็นต้นมา นครรัฐน่าน มีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราชขึ้นตรงต่อกรุงรัตนโกสินทร์ และมีเจ้าผู้ครองนครน่านสืบต่อมาอีกหลายองค์จนกระทั่งใน พ.ศ. 2435 ครั้งสมัยเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เป็นเจ้าผู้ครองนครน่าน สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยแบ่งการปกครองหัวเมืองออกเป็นมณฑลเทศาภิบาล ทำให้นครรัฐน่านได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสยาม เมื่อเจ้ามหาพรหมสุธาตาเจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย ถึงแก่พิราลัย ในปี พ.ศ. 2475 ตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครน่านได้ถูกยุบเลิก และในพ.ศ. 2475 ได้ยกเลิกระบบมณฑลเทศาภิบาล นครรัฐน่านจึงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่ง เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ สืบมาจนทุกวันนี้(ดำริห์กุล, 2560)

1.2 ชชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน

1.2.1 ไทยวน

คนเมืองหรือไทยวน ชนเผ่าไทกลุ่มหนึ่ง ส่วนมากอาศัยอยู่ในลำานนาหรือภาคเหนือและภาคกลางบางส่วน พวกที่อาศัยอยู่ในลำานนาเรียกตนเองว่า คนเมือง แต่เดิมมักเรียก ลาวพุงดำ เพราะนิยมสักลายบริเวณต้นขาและหน้าท้อง ไทยวนเป็นกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมเป็นของตัวเองชัดเจน มีประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยเฉพาะการทอผ้าและการแต่งกายยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะโครงสร้างจากผ้าขึ้นตีนจก

ภาพที่ 1 การแต่งกายของชาวไทยวนเมืองน่าน ภาพจากพิพิธภัณฑ์ฝ้ายเงิน

1.2.2 ไทลื้อ

ชนเผ่าไทกลุ่มหนึ่ง เดิมอาศัยอยู่ในเขตสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน และสองฝั่งแม่น้ำโขง อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในล้านนาหลายท้องถิ่น เช่นบริเวณท่าวังผา อำเภอปัว อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน เป็นกลุ่มชนที่ทอผ้าที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ดังเช่นเผ่าไทอื่นๆ โดยเฉพาะเทคนิคการ เกาะ-ล้วง ในผ้าทอลายน้ำไหล

ภาพที่ 2 การแต่งกายของชาวไทลื้อ สวมผ้าเคียนम्म และนุ่งเสื่อปัต ภาพจากพิพิธภัณฑ์ผ้าสะพานงา

1.3 ศาสนาและความเชื่อ

1.3.1 การนับถือผี

การนับถือผีนั้น คงสืบเนื่องมาจากลัทธิบูชาบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) ซึ่งความเชื่อนี้เจริญเติบโตมาจากลัทธิที่เชื่อถืออำนาจธรรมชาติ (Animism) อันเป็นต้นกำเนิดของลัทธิประเพณีหลายอย่าง และเป็นที่มาของศาสนาบางประเภทด้วย คติความเชื่อเกี่ยวกับผีเป็นความเชื่อของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นพัฒนาการอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ซึ่งนักมานุษยวิทยากำหนดให้ความเชื่อการนับถือผีเป็นความเชื่อพื้นฐานที่เก่าแก่ดั้งเดิม ดังนั้นจึงยังคงเหลือความเชื่อพื้นฐานดังกล่าวนี้อยู่ในจารีตประเพณีของมนุษย์ในแทบทุกสังคมไม่มากก็น้อย และดูเหมือนว่าความเชื่อเรื่องผีนี้จะเป็นลักษณะร่วมของชนชาติไต-ไท เพราะไม่ว่าจะเป็น ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ ไทยวน หรือชาวล้านนา ต่างก็นับถือผีทั้งนั้น (ศิริเพ็ชร, 2556)

โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่าบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับไปแล้วสามารถควบคุมสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกมนุษย์ได้ หากผีบรรพบุรุษอยู่อย่างมีความสุขก็จะดลบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ สืบลูกสืบหลาน การเก็บเกี่ยวพืชผลได้ผลดี มุ่งหวังสิ่งใดได้ตามสมความปรารถนา แต่ในทางตรงกันข้ามหากผีบรรพบุรุษโกรธแค้นไม่พอใจเรื่องใด ก็จะดลบันดาลให้เกิดความเลวร้ายและเจ็บไข้ ซึ่งโดยมากจะเกิดจากการที่ลูกหลานละเลยไม่เอาใจใส่ผีบรรพบุรุษ สิ่งที่ทำให้ผีบรรพบุรุษพึงพอใจคือการที่ลูกหลานได้จัดพิธี

เช่น ไหว้สังเวช ถวายเครื่องอุปโภคบริโภค ข้าวปลาอาหาร(จิรวรรณ กาวิลละ โอคาโมโตะ, แพทรีเซีย ซีสแมน, & ปรางค์วัฒนากุล, 2553)

- ผ้ากับการนับถือผี

ผ้าถือเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องเช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษที่สำคัญโดยนำผืนผ้ามาพับวางบนภาชนะ และผู้ทำหน้าที่เป็นร่างทรงซึ่งชาวลาวเรียกว่า “หมอผี” จะเป็นผู้สวมใส่ขณะประกอบพิธีเสมือนเป็น ผ้านุ่งของตนเอง ผ้าที่ทอเพื่อเช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษจะอย่างประณีตเป็นพิเศษที่ถือเป็นสิ่งที่มีค่ายิ่ง และใช้ในพิธีกรรมเท่านั้น อาจมีขนาดผืนเล็กมากหรือใหญ่มากก็ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เป็นผ้าสัญลักษณ์ที่ใช้ในโลกอื่นมิใช่นำมาใช้หรือนุ่งห่มในเวลาปกติทั่วไป บางผืนทอขึ้นสำหรับใช้สื่อถึงดวงวิญญาณบรรพบุรุษโดยจะแขวนไว้ที่หอผีเพื่อเชื้อเชิญดวงวิญญาณของผีบรรพบุรุษเพื่อให้มายังโลกมนุษย์เพื่อมาร่วมสังสรรค์ในพิธีไหว้ผีประจำปี หรือใช้เป็นบันไดสำหรับให้ดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับไปสู่ปรโลก(จิรวรรณ กาวิลละ โอคาโมโตะ et al., 2553)

มีนิทานของชาวไทลื้อที่เล่าต่อกันมา ที่กล่าวถึงที่มาของผ้าซิ่นของหญิงชาวไทลื้อ ดังปรากฏ “ตำนานพื้นเมืองสิบสองพื่นนา” และในสำนวนมุขปาฐะซึ่งอาจมีรายละเอียดผิดแผกไปบ้าง ดังมีเนื้อเรื่องว่า

นิทานที่มาของผ้าซิ่นชาวไทลื้อ

ณ เมืองอาฬวีเชียงรุ่ง เทวบุตร ได้ลงมาเกิดเป็นหมาตัวหนึ่ง มีฤทธิ์านุภาพมาก ได้ฆ่าผู้ชายตายหมดทั้งเมือง และได้นาง ทั้งหลายเป็นภรรยา เมื่อใดหญิงคลอดลูกออกมาเป็นผู้ชาย พ่อหมาจะฆ่าทิ้งทั้งหมดเหลือแต่ลูกผู้หญิง มีนางหนึ่งคลอดลูกออกมาเป็นชาย และซ่อนไว้ในถ้ำ เลี้ยงดูจนมีนามว่า “เจ้าเกลือกกล้าชายหาญ” วันหนึ่งเมื่อพ่อหมารู้ว่า มีลูกชาย เหลือรอดมา จึงหมายจะฆ่าเสีย เจ้าเกลือกกล้าได้ต่อสู้และ ฆ่าพ่อหมาตายในที่สุด เลือดของพ่อหมาไหลนองเต็มไปหมด บรรดาหญิงทั้งเมืองพากันโศกเศร้าเสียใจ อาลัยหาหมาผู้เป็น

สามีและได้เอามือเข้ดเลือดหมาป่ายไว้ที่ผ้าซิ่นตรงสะโพก ทำให้
เกิดเป็นลวดลายของผ้าซิ่นหญิงชาวไทลื้อสืบมา ผู้หญิงไทลื้อนุ่งซิ่น
ตามีสีแดง และเน้นลวดลายตรงสะโพกเป็นลักษณะเด่น

นิทานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามอธิบายความหมายและที่มาของลวดลายบนผืน
ผ้าของผู้หญิงไทลื้อในอดีต หมาในตำนานคือสัญลักษณ์เก่าแก่เกี่ยวข้องกับวิญญาณบรรพบุรุษและเป็น
สื่อกลางเกี่ยวข้องกับความเชื่อสามัญ กับโลกศักดิ์สิทธิ์ เป็นการบ่งชี้ให้เห็นว่าลวดลายและสีสันของ
ผ้าซิ่นนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้หญิงไทลื้อได้สืบทอดต่อกันมา(ปรารงค์
วัฒนากุล, 2551)

1.3.2 พุทธศาสนานิกายเถรวาท

ในด้านพระพุทธศาสนา เมื่อนานมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เมืองสุโขทัย
ได้ให้มีพระสมณชุตจากลังกามา เป็นหลักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองน่าน ตามหลังสิมูลศาสนา
ว่า ได้ส่งพระสมณชุต นามว่า พระสยัมภู เป็น ๑ ใน ๗ ของพระสมณชุตที่สุโขทัยได้นิมนต์มาจาก
เมืองลังกา ในยุคนี้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง ถือได้ว่าเป็นแหล่งศึกษาตักศิลาสำคัญแห่ง
หนึ่งในล้านนาตะวันออก อิทธิพลดังกล่าวจึงมีศิลาจารึก ตำรา บทเรียน คัมภีร์สำคัญในพระไตรปิฎก
หลักพระธรรมพระวินัยมีปรากฏให้เห็น แต่ขณะเดียวกัน พระพุทธศาสนาก็ยังกลมกลืนกับศาสนา
ดั้งเดิมของเมืองน่านด้วย คือ ศาสนาผี หรือการนับถือบรรพบุรุษชน เป็นอย่างยิ่ง (พระชยานันทมน,
2016)

- แนวความคิดไตรภูมิจักรวาลในล้านนา

ไตรภูมิจักรวาล หรือ จักรวาลวิทยา คือ แนวคิดสำคัญใช้อธิบาย
โครงสร้างทาง จิตวิญญาณของมนุษย์ด้วยการสร้างจินตภาพที่แสดงธรรมชาติฝ่ายนามธรรมโดย
เทียบเคียงให้สอดคล้องกับธรรมชาติทางรูปธรรมจากโลกทัศน์ของคนในสมัยโบราณ ทั้งนี้จักรวาลใน
คติความเชื่อของชาวพุทธหมายถึง ปริณพทลแห่งภพภูมิทั้ง 3 หรือไตรภูมิ ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และ
อรุภูมิ ซึ่งเป็นการแสดงสถานะชีวิตของสรรพสัตว์รวมทั้งรูปพรรณสัณฐาน และองค์ประกอบของ
จักรวาลทางกายภาพ ใน บริบทของสังคมวัฒนธรรมล้านนา คติจักรวาลวิทยายังเป็นรากฐาน
สำคัญของ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพลัง ศรัทธาในพระพุทธศาสนา(คุณานุมาน, 2559)

- 3 ภูมิในจักรวาล

ไตรภูมิพระร่วงได้กล่าวถึง 3 แดนหรือ 3 ภูมิประกอบด้วย กามภูมิ, รูปภูมิ, อรูปภูมิ และที่ไม่ได้กล่าวถึงก็คือ นิพพานภูมิ

1. กามภูมิ เป็นดินแดนที่อยู่ชั้นต่ำสุด เป็นดินแดนที่อยู่ของมนุษย์และสิ่งมีชีวิต รวมทั้ง สัตว์นรก และเทวดา ที่ยัง ซ่องเกี่ยวอยู่กับกามตัณหา ยังมีความโลภ โกรธ หลง ดันรนอยู่ในเรื่องของความอยาก ไม่อยาก ยึดมั่นอยู่ในตัวตน รักใคร่ ไหลหลง มีสุข มีทุกข์ อารมณ์ สับเปลี่ยนวนเวียน ไปมาไม่รู้สิ้นสุด สามารถแบ่งได้เป็น 2 ชั้นใหญ่ๆ คือ สุคติภูมิ และทุกคติภูมิ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ทุกคติภูมิแบ่งออกเป็น 4 ชั้นย่อยๆ ประกอบด้วย เตร็จฉาน เปรต อสุรกายและสัตว์นรก โดยเฉพาะใน สัตว์นรกนี้แบ่งออกเป็น 8 ชุมด้วยกัน ชุมสุดท้ายมีชื่อว่า มหาเวจिनรก เป็นนรกขุมที่สัตว์นรกจะต้องอยู่ไปหลายหมากลับ เป็นขุมที่น่ากลัว และสลดหดหู่เป็นอย่างมาก โดยสัดส่วนของนรกแต่ละขุมจะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยแต่ละด้านจะประกอบไปด้วย นรกบริวารอีกด้านละ 16 ชุม โดยรวมแล้ว จะมีนรกทั้งหมด 128 ชุม และพื้นที่ช่องว่างของ จักรวาลแต่ละจักรวาลยังมีนรกอีกขุม เป็นนรกบ่าว หรือเรียกว่า มหาโลกันต์นรก เป็นนรกขุมที่ เบียดเสียดไปด้วยสัตว์นรกและมีมิติ เพราะเป็นนรกที่อยู่นอกจักรวาล จึงไม่เจอแสงพระอาทิตย์และแสงพระจันทร์เลย นอกจาก 4 เหตุการณ์ ดังนี้ได้ปรากฏขึ้นคือ พระพุทธเจ้าทรงปฏิสนธิในครรภ์พระมารดาหนึ่ง, พระพุทธเจ้าทรงประสูติหนึ่ง, พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้หนึ่ง, และพระพุทธเจ้าทรง พระปรินิพพานหนึ่ง โดยแสงสว่างจะวาบขึ้นเพียงชั่วเวลาตีนิ้วมือเท่านั้น แล้วก็จะมีมืดดั้งเดิม (ยุคไตรตัน, 2559)

1.2 สุคติภูมิ แบ่งออกเป็น 7 ชั้น ประกอบด้วย - มนุสสาภูมิ เป็นภูมิที่อยู่ของมนุษย์และวิมานอีก 6 ชั้น มีดังนี้ จาตุมหาราชิกาภูมิ, ดาวดึงส์ภูมิ, ยามาภูมิ, ดุสิตาภูมิ, นิมมานรติภูมิ, ปรนิมมิตวสวัตติภูมิ

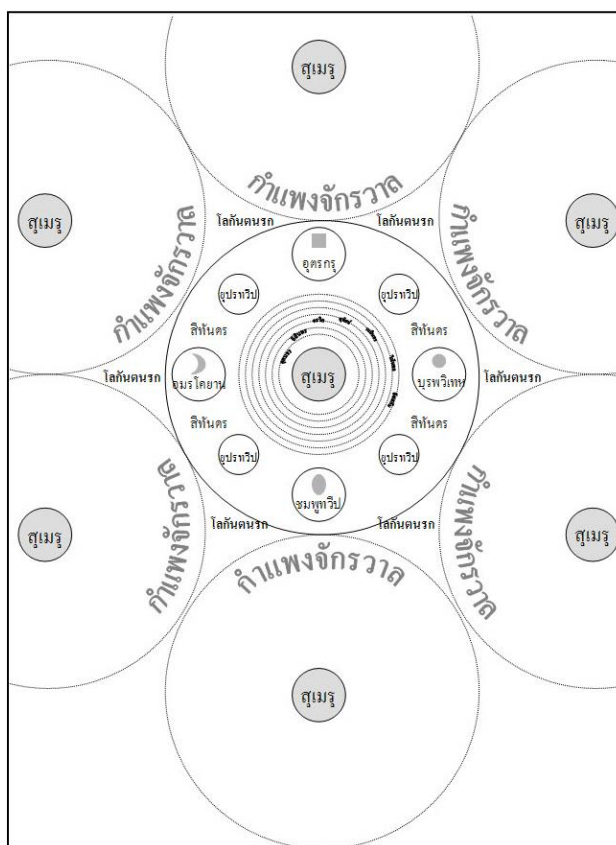
2. รูปภูมิ เป็นดินแดนของพรหมที่มีรูปร่าง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม 16 ภูมิ ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ชื่อปฐมฌานภูมิ เป็นแดนของพรหมสำเร็จปฐมฌาน ประกอบด้วย พรหมปาริสาชชา, พรหมปุโรหิตา, มหาพรหม กลุ่มที่ 2 ชื่อทุติยฌานภูมิเป็นแดน ของพรหมที่สำเร็จทุติยฌาน ประกอบด้วย ปริตรตาภา, อัปมาณาภา, อาภัสสราภภูมิ กลุ่มที่ 3 ชื่อตติยฌานภูมิเป็นแดน ของพรหมที่

สำเร็จตติยฌาน ประกอบด้วย วิตตสุภา, อัปปมาณสุภา, สุขกนิหา กลุ่มที่ 4 ชื่อจตุตถฌานภูมิเป็นแดนของพรหมที่สำเร็จจตุตถฌาน ประกอบด้วย วหิปปลา, อสัณญีสัตว์, อวิหา, อดัปปา, สุทัสสา, สุทัสสี, อกนิภูฐาและตั้งแต่อวิหาอกนิภูฐา ชื่อว่า ชั้นสุทธาวาส ซึ่ง 5 ชั้นเรียกว่า ปัญจสุทธาวาส พวกที่มีที่อยู่อันบริสุทธิ์หรือที่อยู่ของท่านผู้บริสุทธิ์ คือที่เกิดของพระอนาคามี

3. จายตนภูมิ 3.3 อากิญจัญญายตนภูมิ 3.4 เนวสัณญานาสัณญายตนภูมิรวมทั้งหมด มี 31 ภูมิด้วยกัน

สำหรับสัณฐานของจักรวาลนั้น ไตรภูมิ พระร่วงได้อธิบายถึง ภาพของโลกจักรวาลที่น่าจะเริ่มต้นที่เขาศุเมรุ อันเป็นแกนกลางของโลกที่สูงที่สุดในจักรวาล และล้อมรอบภูเขาบริวารหรือสัตตบริภัณฑ์อีก 7 และ ถูกโอบล้อมด้วยมหานทีสี่พันนครไปจนสุดขอบจักรวาล โดยห่างออกไปรอบนอกเป็นแผ่นดินของมนุษย์ กระจายกันอยู่ทั้ง 4 ทิศ หรือ 4 ทวีปนั่นเองคือ ทิศเหนือ อุตตรกุรุทวีป, ทิศตะวันตก อมรโคยานทวีป, ทิศตะวันออก บุรพวิเทหทวีป, ทิศใต้ ชมพูทวีป

โครงสร้างของจักรวาลในไตรภูมิมีเขาศุเมรุเป็นแกนกลาง ล้อมรอบด้วยเขาสัตตบรรพต 7 ชั้น ระหว่างชั้นยังมีทะเลสี่พันนครคั่นกลาง ทั้ง 4 ทิศ ของเขาศุเมรุมีทวีปใหญ่ ทางทิศใต้ คือ ชมพูทวีปอันเป็นแดนของมนุษย์และรอยต่อ ระหว่างโลกมนุษย์กับเขาศุเมรุซึ่งเป็นที่อยู่ของเทวดาชั้นต่างๆก็คือป่าหิมพานต์และแผนผังของศิลปกรรมไทยมักจะใช้โครงสร้างเช่นนี้เป็นฐาน คือ มีแกนกลางเป็นสัญลักษณ์ของ เขาศุเมรุสำหรับประดิษฐานสิ่งสำคัญ และแวดล้อม ประดับประดาด้วยเครื่องตกแต่งที่เป็นตัวแทนของระดับชั้นต่างๆลดหลั่นกันมา อย่างการประดับด้วยภาพสัตว์ป่าหิมพานต์ก็เป็นการบ่งบอกว่าบริเวณนั้น เริ่มเข้าสู่เขตแดนที่สูง กว่าภูมิของมนุษย์ธรรมดาแล้ว องค์ประกอบที่จำลองจักรวาลของไตร ภูมิพบเห็น ได้ตั้งแต่ผังเมือง แผนผังของวัด พระราชวัง หรือสถานที่ สำคัญ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมของอาคาร โบสถ์ วิหาร พระที่นั่ง ปราสาท มณฑป มณฑป และสิ่งก่อสร้างอย่างเจดีย์ พระปรางค์ สลุป เมรุ ฯลฯ จนถึงศิลปวัตถุก็เช่นกัน กระทั่ง กรวยใบตองกลาง พานบายศรียังแทนเขาศุเมรุอันเป็นศูนย์กลางจักรวาล

ภาพที่ 3 ภาพจำลองแบบแปดนจักรวาล ตามที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง โดยศาสตราจารย์ โชติ กัลยาณมิตร (เข้าถึงได้ : http://www.sri.cmu.ac.th/~elanna/symbollanna/philosophy_page020.html 18 ธันวาคม พ.ศ 2560)

- ผ้ายับพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท มีข้อกำหนดให้ผู้หญิงไม่อาจบรรลุนิพพานด้วยการครองตนเป็นสมณเพศได้ โดยเฉพาะผู้หญิงในประเทศไทย ลาว เขมร เพศหญิงในฐานะอุบาสิกาจึงได้ทำหน้าที่เป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนพุทธศาสนา และอุทิศตนรับใช้พุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ ในการประดิษฐ์ผืนผ้าแพรพรรณอันงดงาม มีความพิถีพิถันในการเลือกใช้วัสดุ และบรรจงทอผ้าด้วยจิตอันบริสุทธิ์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา การทอผ้าชนิดนี้จึงไม่เพียงแต่หัตถกรรมเพื่อใช้สอยในการดำรงชีวิตสามัญเท่านั้น แต่เป็นงานหัตถกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นบนพื้นฐานของความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนา อันถือเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง ด้วยหวังอันสงฆ์แห่งผลบุญจะเป็น “ปัจจัยภายนอก” ที่ตนจะได้รับในการ “เสวยสุข” ต่อไป(จิรวรรณ กาวิละ โอคาโมโตะ et al., 2553)

นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างผ้าทอเมืองนากับแนวคิดเชิงพุทธคือ ความหมายของ ลวดลายผ้าทอที่ช่างทอได้สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นเสมือนภาษาที่ถ่ายทอดคำพูดหรือสัญลักษณ์การมีประสบการณ์ สุนทรียะทางศาสนา ลวดลายผ้าทอเมืองนาก็เช่นเดียวกัน ที่ให้ความรู้สึกไม่ต่างจากภาพเขียน โดยเฉพาะช่างทอ เมื่อขณะทอผ้าเขาจะดื่มด่ำด้วยอารมณ์ความงามภายใน และถ่ายทอดอารมณ์นั้น ออกมาเป็นสัญลักษณ์แห่งความรู้สึก ถ้าเป็นความรู้สึกแห่งความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาช่างทอก็จะ ทอออกมาเป็นลวดลายที่แสดงถึงความศรัทธาดังกล่าวหรือมีความหมายเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ตลอดจนเลือกใช้วัสดุที่มีความหมายในทางที่ตีงามและเป็นประโยชน์ต่อการใช้สอย ลวดลายในผ้าทอ เมืองนาน จากการศึกษาในกลุ่มทอผ้า ตำบลสวก พบว่ามีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อใน พุทธศาสนา แบบพื้นบ้าน เช่น แนวคิดเรื่องชีวิต แนวคิดเรื่องตายแล้วเกิด วิญญาณ สุคติภาพ และ สวรรค์ ในแต่ละแนวคิดช่างทอก็ได้ทอลวดลายต่างๆเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมาย (ปัญญาหาญ, 2551)

2. ผ้าทอมือจังหวัดน่าน

จากการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยพบว่าจังหวัดน่าน มีรูปแบบผ้าทอมือที่หลากหลายมากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคเหนือสาเหตุมาจากการอยู่ร่วมกันหลากหลายชาติพันธุ์จนเกิดการผสมผสานทาง วัฒนธรรม จนเกิดโครงสร้างของผ้าขึ้นที่หลากหลาย และยังคงขนบธรรมเนียมการทอผ้าเพื่อใช้ใน พิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่มากที่สุด โดยผ้าทอมือจังหวัดน่านมีประเภทและเทคนิค ดังนี้

2.1 กระบวนการทอผ้า

กระบวนการทอผ้าที่พบในจังหวัดน่านมีหลากหลายขั้นตอนและหลากหลายวิธี เนื่องจากจังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีหลากหลายเชื้อชาติและมีการผสมกันของเทคนิคการทอผ้า ระหว่าง ชาติพันธุ์ไทยวนและชาวไทลื้อ โดยในอดีตชาวบ้านในจังหวัดน่านและในล้านนา มักนิยม ทอผ้าฝ้ายเนื่องจากในอดีตคนทางภาคเหนือไม่นิยมเลี้ยงไหม เหมือนทางภาคอีสาน แต่เนื่องจากความ นิยมในปัจจุบันทำให้คนจังหวัดน่านมีการสั่งซื้อเส้นไหมจากภาคอีสานมาทอผ้าด้วยเช่นกัน แต่ถึง กระนั้นเราจะพบผ้าทอมือจากฝ้ายมากกว่าผ้าไหมอยู่ดี ซึ่งในบางพื้นที่ก็มีการทอผ้าที่เรียกว่า วิธีการทอแบบ “ฝ้ายแกมไหม” คือใช้เส้นยืนเป็นผ้าฝ้ายเส้นพุ่งเป็นผ้าไหม โดยกรรมวิธีกว่าจะได้ผ้า หนึ่งผืนมีดังนี้

ภาพที่ 4 ดอกฝ้ายบนต้นฝ้าย

- เก็บดอกฝ้ายที่แก่แล้วนำมาตากให้แห้ง
- นำดอกฝ้ายไปแยกเมล็ดดอก โดยใช้เครื่องอัดฝ้าย

ภาพที่ 5 การคัดแยกเมล็ดโดยใช้กัง

- นำฝ้ายที่เก็บมาแล้วนำมาแยกเมล็ดโดยใช้กัง เมล็ดฝ้ายที่ได้สามารถนำไปปลูกได้ต่อไป
- เมื่อได้ฝ้ายที่แยกเมล็ดออกมาแล้ว ใช้กังตีฝ้ายให้แตกตัว
- นำฝ้ายที่ตีแล้วม้วนกับไม้อำหางฝ้าย บนไม้แป้นฮ่าฝ้าย ชาวไทลื้อเรียกขั้นตอนนี้ว่า การ “ล่อฝ้าย”

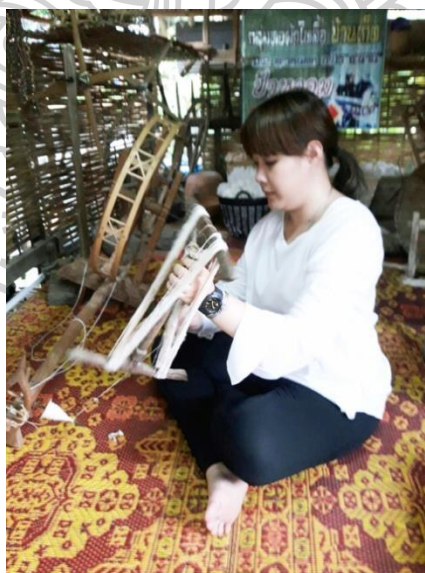

ภาพที่ 6 ชาวบ้านจากชุมชนวัดหนองบัวกำลังปั่นฝ้าย

ขั้นตอนนี้ มีความสำคัญมากเนื่องจากเส้นฝ้ายที่ดี ต้องมีขนาดที่ไม่ใหญ่ไม่เล็กจนเกินไป จึงต้องอาศัยชาวบ้านที่มีความชำนาญและมีสมาธิอย่างสูงในการทำ

- ฝ้ายที่ล่อเสร็จแล้วก็นำมาเข้าเครื่องปั่นจนได้เส้นด้ายในกอง

ภาพที่ 7 การเก็บฝ้ายโดยใช้กังว

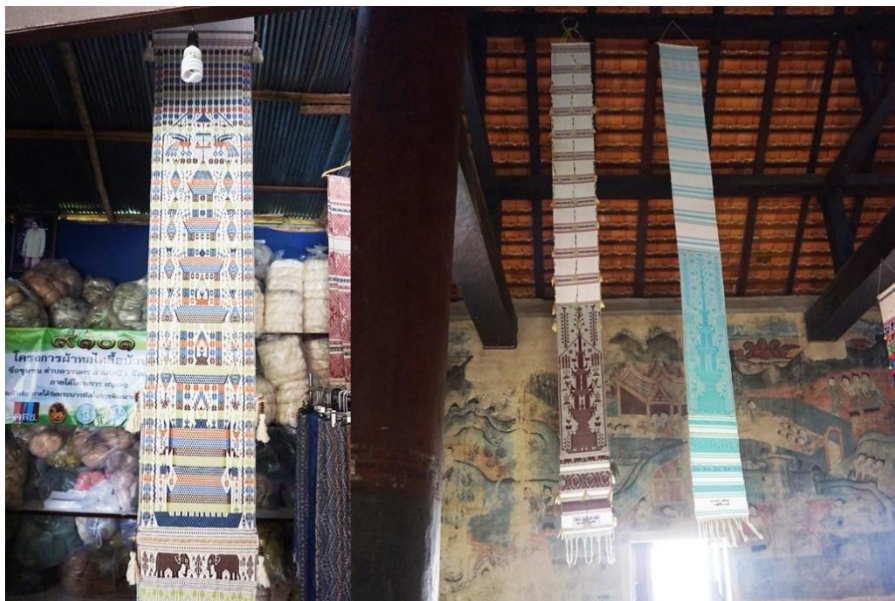
- เมื่อได้เส้นด้ายในกวางปริมาณที่พอดีแล้วนำมาเก็บไว้โดยใช้เปียในการเก็บเส้นด้าย เพื่อไม่ให้เส้นด้ายพันกัน

เมื่อได้เส้นจากฝ้ายแล้ว ก็นำฝ้ายไปแช่น้ำเปล่าประมาณ 3-4 คืน และเข้าสู่กระบวนการย้อม ซึ่งก่อนการย้อมต้องผ่านกระบวนการต้มฝ้ายกับน้ำเพื่อขับไล่ไขมันออกจากฝ้ายแล้ว จึงนำไปสู่ขั้นตอนการย้อมสีตามต้องการได้ กรรมวิธีดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการที่เรียกว่า “ฝ้ายปั่นมือ” กระบวนการดังกล่าวเป็นวิธีการโบราณมีขั้นตอนและต้องใช้ความชำนาญค่อนข้างมากเส้นฝ้ายที่ออกมาแต่ละเส้นจะมีขนาดไม่เท่ากัน เส้นฝ้ายจะออกมาใช้ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับฝีมือของช่างทอ แต่ในปัจจุบันกระบวนการทำฝ้ายปั่นมือมีลดน้อยถอยลง เนื่องจากเกิดกรรมวิธี “ฝ้ายโรงงาน” คือ ซื้อฝ้ายสำเร็จมาจากโรงงาน ซึ่งฝ้ายโรงงานเหล่านี้จะมีขนาดเบอร์และคุณภาพที่แตกต่างกันแล้วแต่ราคา

2.2 ตุ้งผ้าทอเพื่อพุทธบูชา

ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรม หมายถึงผ้าที่ใช้เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ เพื่ออธิบายลักษณะ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสร้างความขลังให้บรรยากาศในพิธีกรรม เพื่อคนจะได้ยำเกรงเคารพมากขึ้น ตุ้งเป็นผ้าทอชนิดหนึ่งที่ใช้ในงานมงคลและอวมงคลต่างๆ ตุ้ง ในภาษาล้านนาหมายถึง ธง ในภาษาไทยกลาง โดยมีขนาด รูปทรง และรายละเอียดขนาด,วัสดุ แตกต่างกันไปตามความเชื่อและพิธีกรรมตลอดจนความนิยมแต่ละท้องถิ่น มีจุดประสงค์ในการทอเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและถือว่าเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือสังสมไว้เพื่อภพชาติหน้า โดยมีทั้งตุ้งที่ใช้ในงานมงคลและอวมงคล โดยตุ้งที่ใช้ในงานมงคลมีจุดประสงค์หลักในการใช้งาน ดังนี้

- เพื่อเป็นพุทธบูชา
- เผยแพร่หลักธรรมคำสอน
- องค์ประกอบในงานพิธี

ภาพที่ 8 ตุงจากผ้าทอไทลื้อมักใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ใช้ประดับตกแต่งในวิหารบอกเล่า
ปรีศนาธรรมและเรื่องราวของพุทธชาดก ภาพจากวิหารไทลื้อวัดหนองบัว

สีสันทและลวดลายของตุงมักคล้ายกับผ้าหลบทำด้วยฝ้ายกว้างประมาณ 10-
40 เซ็นติเมตร ความยาวไม่แน่นอนมีโครงสร้างประกอบด้วยสวนหัว ตัวและหาง ไม้ไผ่สอดแทรกคล
ายบันไดแต่ละชั้นมีระยะห่างเท่ากัน (ปรากฏวิวัฒนาการ, 2551) และตุงจะมีมีพู่ห้อยร้อยด้วยลูกเต๋อย
หรือ ปล่องไม้ไผ่เล็กๆทั้งซีกซ้ายและซีกขวา และจะใช้ตุงนี้แขวนกับไม้ไผ่ปก ข้างถนนหรือบริเวณวัด
ชาวเมืองน่าน ถือว่าถ้าได้ถวายตุงจะได้บุญมาก เพราะตุงคือบันไดสูสวรรค์และเป็นเครื่องหมายวาเป็น
พื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ ยกเว้นตุงแดงหรือตุงขาวา ชาวเมืองน่านถือว่าเป็นตุงสำหรับคนตายโหง ฉะนั้นตุง
จึงเป็นสัญลักษณ์ความเชื่อเรื่องวิญญาณหลังจากการมีชีวิตอยู่

ภาพที่ 9 ตุงผ้าทอไทลื้อ นิยมทอลวดลายที่เป็นมงคล วัสดุมาจากธรรมชาติ ภาพตุงจากกลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ด

โดยตุงในล้านนานั้นมีวัสดุที่หลากหลาย แต่ ตุง ที่ถูกถักทอจากผ้าที่
นิยมทอโดยชาวไทลื้อได้แก่

2.2.1 ตุงผ้าทอลวดลาย โดยทั่วไปจะทอด้วยเส้นฝ้ายสีขาว ส่วนลวดลายทอด้วยเทคนิคขีดหรือจก โดยสีดั้งเดิมที่นิยมคือ สีแดง – สีดำ ปัจจุบันไม่นิยมกันนัก เพราะนิยมด้ายหลากสีในการทอ ลวดลายที่นำมาทอจะเป็นรูปปราสาท ลวดลายสัตว์หิมพานต์ เป็นต้น

2.2.2 ตุงผ้าสี ตุงผ้าสีจะไม่มีลวดลาย อาจทำขึ้นจากผ้าทอมือที่เรียกว่า “ผ้าฮ้า” หรือผ้าจากโรงงาน มีสีต่างๆ เช่น ขาว ดำ แดง ม่วง เหลือง เขียว เป็นต้น ตุงที่ทำจากผ้าสีมีหลายชนิดด้วยกัน คือ

- ตุงไชย เป็นตุงผืนฝ้ายยาว มีไม้คั่นเป็นช่วงๆ ใช้แขวนในพระวิหาร และแขวนประดับในบริเวณประกอบพิธีมงคลอื่นๆ เช่นในพิธีทำบุญบ่อน้ำ กุฎิ ศาลา เป็นต้น

- ตุงชาววา คือ ตุง “ตุง 20 วา” (ชาวแปลว่ายี่สิบ) รูปแบบเหมือนตุงไชย แต่มีความยาวมากกว่า โดยทั่วไปจะมีสีขาวและยาวประมาณ 6-7 เมตร ใช้ห้อยแขวนอยู่บนเสาไม้ที่ปักอยู่หน้าวัด เพื่อสะเดาะเคราะห์ให้ตนเองหรือญาติมิตรเวลาเจ็บป่วย

- ตุงโย คือตุงผ้าทอที่มีลวดลายเฉพาะช่วงล่าง ส่วนช่วงบนเป็นใยจากด้ายเส้นยืน นอกจากนี้ยังหมายถึงตุงที่ใช้เส้นฝ้ายสีต่างๆ ถักหรือมัดเป็นตาข่าย โดยมีไม้ไผ่สอดคั่นเป็นช่วง

แล้วตกแต่งด้วยพู่ห้อยตลอดทั้งผืน นอกจากนี้ยังมี “ตุ้งใยแมงมุม” คือมีลักษณะคล้ายกับการชักใยของแมงมุมโดยใช้เส้นด้ายสลับลายสี ไขว้ไปไขว้มากับโครงไม้ไผ่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส จากการศึกษาพบว่าตุ้งใยมีส่วนน้อยถ้าเทียบกับตุ้งประเภทอื่นๆ

2.2.3 ขีด คำว่าขีดเป็นคำที่ (อ่านออกเสียงขึ้นนาสิกวรรณยุกต์โทว่า ขีด) ปราบผู้คนมิให้กระทำโดยเชื่อกันว่าหากกระทำแล้วจะเกิดความเสียหายต่อตนเอง หรือครอบครัวหรือญาติๆหรือต่อส่วนรวม

คำว่าขีด เป็นสิ่งที่ผู้คนล้านนาได้สังเกตต่อกันมาว่า การกระทำในสิ่งที่เป็นอาถรรพ์ เสนียด จัญไร อัปมงคล การกระทำนั้นๆย่อมทำความเสียหายเริ่มตั้งแต่การกระทำที่ตนเองเช่น แม่มานั่งหัวขึ้นไคมันขีด หมายความว่า ผู้หญิงตั้งครรภ์หากนั่งหัวขึ้นไคมันบนซึ่งเป็นที่สูงถือว่าขีด(เพราะอาจเป็นอันตรายหากลุกขึ้นแล้วอาจพลัดตกบันได)

-ตรีโอด คือปักกิ่งจ้อ(ช่อ) ปักกิ่งตุ้ง แขนงโคมไฟในบ้านหอเรือน เอาตุ้งสืบลายไม้ ตีกล่าวมานี้ขิดน(ที่)ก้มักฉิบหาย แปลเอาความว่า (ง)หากใครทำค้ำช่อ“ (สามเหลี่ยม ทำค้ำตุ้ง แขนงโคมไฟไว้ในหอบ้านเรือน หรือเอาตุ้งแขนงไว้ที่ปลายกิ่งไม้ ที่กล่าวมานี้/ถือว่าขีดหรืออาถรรพ์ หรือเสนียดจัญไร

2.3 นางพญาผ้าซิ่นทั้ง 7 ของจังหวัดน่าน

ผ้าซิ่นเมืองน่านถูกกล่าวถึงในหมู่ชนกะสมผ้านอกเหนือจากความงามแล้ว ยังมีการผสมผสานเทคนิคการทอที่โดดเด่น และโครงสร้างของผ้าซิ่นที่หลากหลาย โครงสร้างของผ้าซิ่นคือผ้าซิ่นหนึ่งผืนจะประกอบไปด้วยโครงสร้างหลัก 3 ส่วนด้วยกัน โดยสังเกตจากรอยตะเข็บ ด้วยในแต่ละส่วนมีการใช้งานแตกต่างกันออกไปประกอบด้วย

- หัวซิ่น เป็นส่วนที่เย็บต่อด้านบน อาจเป็นผ้าพื้นหรือผ้าขิดลาย นิยมใช้ผ้าฝ้ายต่อจากตัวซิ่นผ้าไหม เพื่อใช้ในการนุ่งผ้าให้เกิดความกระชับแน่นหนา ไม่ลื่น เวลานุ่ง

- ตัวซิ่น เป็นส่วนที่อยู่ตรงกลาง ถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด และมีความสวยงามตามลวดลายในแต่ละท้องถิ่น นิยมทั้งฝ้ายและไหม ซึ่งในผ้าซิ่นจะต้องมี “ตัวซิ่น” เป็นหลัก ในส่วนหัวซิ่นและตีนซิ่นอาจจะไม่มีก็ได้ ในบางครั้งการแบ่งลายผ้าซิ่นมัดหมี่นั้น ผู้ทออาจจะใช้ลายเป็นตัวแบ่งส่วนต่างๆทั้งส่วนหัวซิ่นตัวซิ่นและตีนซิ่นในผืนเดียวกัน

- ตีนซิ่น เป็นส่วนที่เย็บเพิ่มเติมลงไปในส่วนด้านล่างสุดของผ้าซิ่น มีหลายขนาด และเทคนิควิธีการทอ เช่น ขิด จก ยกลาย แล้วแต่วัฒนธรรมที่นิยมกันในแต่ละถิ่น ซึ่งการต่อตีนซิ่นทำ

ให้เกิดความสวยงามแล้ว ยังเป็นการทำให้ชายผ้าซิ่นมีความคงทนแข็งแรง ไม่ขาดง่าย อีกด้วย ("โครงสร้างของผ้าซิ่น," 2560)

ภาพที่ 10 โครงสร้างผ้าซิ่น ไทรยวน – ไทรลื้อ

โดยนางพญาผ้าซิ่นจังหวัดน่าน ซึ่งถูกแบ่งโดยคำสัมภาษณ์ นางศดานันท์ เนตรทิพย์ มีดังนี้

2.3.1 ซิ่นลายน้ำไหล

ซิ่นชนิดหนึ่งที่นิยมทอในจังหวัดน่าน สร้างลวดลายโดยการล้วงด้วยมือเป็นลายคล้ายสายน้ำจึงเรียกลายน้ำไหล กล่าวกันว่าเป็นลายโบราณที่สืบทอดกันมาประมาณร้อยปี อาจได้รับแบบอย่างจากลายผ้าของชาวลื้อเมื่อคราวเจ้าผู้ครองนครน่านมีอำนาจไปกวาดต้อนชาวลื้อมาจากทางเหนือ จึงอาจเป็นไปได้ที่ชาวน่านจะนำแบบอย่างของลายผ้าซิ่นของชาวลื้อมาผสมกับแบบอย่างของซิ่นพื้นเมือง(ลีสุวรรณ, 2559)

ภาพที่ 11 ผ้าทอลายน้ำไหลโดยนางศดานันท์ เนตรทิพย์ เข้าถึงจาก
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1867930823477122&set=pb.100007806669746.-2207520000.1508861894.&type=3&theater%20> วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2560)

2.3.2 ชิ้นคำเคิบ

เป็นผ้าทอแบบเก็บจิต โดยใช้ด้นสีต่างๆ สอดแทรกไปกับเส้นพุ่งตลอดทั้งผืน ลวดลายในผ้าชิ้นคำเคิบจะมีลวดลายที่มีขนาดเล็ก นิยมต่อตีนจกด้วยด้นทอง แต่บางผืนอาจไม่ต่อตีนชิ้นก็มี ทอในลักษณะผ้าพื้นเรียบๆ(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543) ในปัจจุบันชิ้นคำเคิบจัดว่าเป็นผ้าชิ้นที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมาซื้อหาเป็นของฝากเป็นจำนวนมาก เนื่องจากราคาที่ไม่แพง เนื่องจากมีสีส้นและรูปแบบให้เลือกหลากหลาย

ภาพที่ 12 ผ้าซิ่นคำเคิบเมืองน่าน ทอด้วยฝ้ายผสมด้ายเงิน – ดิ้นทอง ทั้งฝืน

2.3.3 ซิ่นม่าน

ซิ่นชาวไทลื้อในเมืองน่าน เป็นซิ่นแบบพม่าหรือม่าน ซึ่งในภาษาล้านนา หมายถึง พม่า ซิ่นม่านทอด้วยลายขีดหรือมัดกานคล้ายกับซิ่นป้อง แต่ช่วงระหว่างลายไม่เท่ากัน

ภาพที่ 13 ซิ่นม่านเมืองน่าน บางแห่งก็กล่าวว่ารูปแบบการทอมาจากผ้าซิ่นในจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์

2.3.4 ชิ่นมัดก่าน

ใช้วิธีมัดหมี่ที่ร่วมกับการทอซิด เรียกรวมกันว่า คาคก่านหรือมัดก่าน เป็นผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดน่าน พบได้ใน อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา อำเภอเชียงกลาง โดยชิ่นมัดก่านยังมีการแบ่งรูปแบบโครงสร้างยับย่อยออกเป็นอีกสามโครงสร้างคือ มัดก่านม่าน มัดก่านเต็ม มัดก่านคำเคิบ

ภาพที่ 14 ชาวบ้านนุ่งชิ่นมัดก่านในขบวนพ็อนรำในงานทอดกฐิน

2.3.5 ชิ่นไทลื้อ

ลักษณะเป็นเส้นริ้วลายขวางแสดงถึงอัตลักษณ์ของความเป็นไทลื้อได้ดีที่สุด มีโครงสร้างที่ไม่สม่ำเสมอแต่มีแบบแผนที่ชัดเจน ลวดลายช่วงบนของตัวชิ่นเกิดจากการทอเส้นพุ่งสลับสีอ่อนแก่เป็นริ้ว (Stripes) ลวดลายช่วงบนเรียกว่า ท้องชิ่น นี้มักมีขนาดลวดลายเป็นริ้วเท่ากัน ส่วนที่ถัดลงมาตอนล่างของตัวชิ่นนั้นการจัดลวดลายริ้วจะกว้างแคบไม่สม่ำเสมอ ตรงส่วนพื้นสีดำจะเป็นแถบกว้างประมาณ 5 ซม. ก่อนจะจบส่วนล่างสุดของชิ่นเป็นริ้วสีอื่นๆ ในช่องพื้นสีดำนี้เองมีลายริ้วเป็นเส้นสีฟ้าอยู่ 3 แถวขีดอยู่ด้านบนบนของช่อง โครงสร้างที่เป็นเอกลักษณ์เหล่านี้จะเป็นแบบมาตรฐานที่ปรากฏบนผ้าชิ่นของชาวไทลื้อทุกกลุ่ม แต่จะแตกต่างกันในด้านสีสันทัน วัสดุ ขนาด และเทคนิคการทอตกแต่ง

โดยจังหวัดน่านถือเป็นจังหวัดที่มีชาวไทลื้ออาศัยอยู่มากที่สุด โดยเฉพาะในอำเภอปัว อำเภอท่าวังผา อำเภอทุ่งช้าง อำเภอเมือง

2.3.6 ชิ่นยกมุก

การสร้างลวดลายด้วยการทอคล้ายกับการเก็บขีดของอีสาน ไม่ได้ล้างด้วยมือ แต่จะเก็บลายด้วยไม้ไผ่เหล่กลม ปลายแหลม เมื่อเก็บลายเสร็จแล้วจะสอดเส้นด้ายด้วยไม้เก็บลายตามแม่ลายที่จัดเก็บ ลายชนิดนี้เรียกชื่อต่างกันตามความนิยมท้องถิ่น

2.3.7 ชิ่นป่อง

ชิ่นขาวทอในเมื่อนานที่ทอเป็นริ้วเล็กๆ สลับกันมีลายมุกเล็กๆเป็นไหมเงินไหมทอง ตัวริ้วคั่นด้วยพื้นสีเดียว สลับสีเป็นริ้วเล็กๆ เหมือนแยกกลุ่มเส้นไหมออกเป็นสองตอน ทอลายขีดสลับกับสีริ้วเป็นปล้องๆ มีช่องว่างระหว่างลายเท่ากันเรียกว่า ชิ่นป่อง คือมีลายเป็นปล้องๆ

2.4 ลวดลายบนผ้าทอมือจังหวัดน่าน

แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

1. ลวดลายเรขาคณิต คือลายพื้นฐานของผืนผ้า จากลายจุดเล็กๆ จุดไขปลา เส้นทแยงกากบาท สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ลายพื้นฐานเหล่านี้ ได้พัฒนาไปสู่รูปสัญลักษณ์ต่างๆ

ภาพที่ 15 ลายขอกุญแจ

ลายกาบ คือ ลายสามเหลี่ยมขนาดเล็ก

ลายหน่วย คือลายสี่เหลี่ยมขนาดเล็ก

ลายขอ มีทั้ง “ลายขอเล็ก” คือ ลายขอขนาดเล็ก และ “ลายขอใหญ่” คือลายขอขนาดใหญ่

ลายเครือขอ คือ ลายขอที่ทอต่อเนื่องกันเป็นแนวยาว

ลายขอกูด คือลายเก่าแก่ที่พบในภาชนะเขียนสีภาชนะเครื่องปั้นดินเผาตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ ชื่อลายเก่าแก่นี้สัมพันธ์กับลายเก่าแก่มีความสัมพันธ์สัมพันธ์กับผักกูด อาหารพื้นบ้านที่สัมพันธ์กับกลุ่มชนมาอย่างช้านาน และเป็นลายที่พบมากในผ้าทอกลุ่มชนชาติไท

ลายซิกแซก หรือลายเส้นทแยงต่อเนื่อง ชาวไทลื้อเรียกว่า “ลายงูลอย” สำหรับลวดลายเรขาคณิตที่เป็นลายหลักตามคำเรียกของชาวไทลื้อ โดยแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ

- ดอกจ้าย คือ ลายที่เฉียงจากด้านล่าง ไปด้านบนขวา หรือด้านล่างขวาไปด้านบนซ้าย ไล่ระดับเป็นแนวเดียวกัน มองเห็นเป็นเส้นแนวเฉียงเรียงกันไป ทอด้วยเทคนิค ชิด จก เกาะ หรือ มัดก้านก็ได้
- ดอกบ่าง คำว่า “บ่าง” แปลว่า “ครึ่ง” ในภาษาไทลื้อ หมายถึงลวดลายสามเหลี่ยมซึ่งเป็นส่วนครึ่งหนึ่งของลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน
- ดอกตั้งกลาง คือ ลวดลายเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วขนาดใหญ่ตรงกลางผืนผ้า ทอด้วยเทคนิค ชิดและ จก บางที่เรียกว่า “ดอกเค้าเดียว”
- ดอกหับ คือ ลวดลายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน คำว่า “หับ” แปลว่า ปิด เป็นการทอรูปลายสามเหลี่ยมที่เรียกว่า “ดอกบ่าง” ซ้ำอีกครั้งหนึ่งให้มาประกบกันกลายเป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน

2. ลายพรรณพฤกษา ได้แก่ “ลายเครือเถา” ตลอดจน ลายดอกไม้และลายต้นไม้ต่างๆสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และความงามในอุดมคติ

- ลายดอกแก้ว และ ลายดอกจัน พัฒนามาจากลายสามเหลี่ยม และลายสำคัญเก่าแก่ที่พบในผ้าทอของหลายชนชาติ มีความหมายถึงดอกไม้ที่มีคุณค่าความงามในอุดมคติ ลวดลายนี้คล้ายคลึงกับลายรูปแฉลว ซึ่งเป็นลายในเครื่องจักรสานที่บ่งบอกถึงเขต หรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมต่างๆอีกด้วย

ภาพที่ 16 ลายดอกแก้ว สื่อถึงดวงดาวที่คอยส่องนำทางยามค่ำคืน

- ลายต้นไม้ มีหลากหลายแบบ สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ คลอดจนเป็นสัญลักษณ์ของ ต้นไม้แห่งชีวิต ที่เจริญเติบโตเหมือนชีวิตของมนุษย์อันเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ

ภาพที่ 17 ต้นไม้แห่งชีวิต

3. ลวดลายรูปสัตว์ มีทั้งสัตว์จริงจากธรรมชาติ และสัตว์ในป่าหิมพานต์ อันสืบเนื่องมาจากจินตนาการและคติความเชื่อดั้งเดิม ลวดลายรูปสัตว์เด่นๆ ที่มักพบเสมอในผ้าทอ ได้แก่

- ลายช้าง ช้างเป็นสัตว์ที่คุ้นเคยกับสังคมไทยมายาวนาน เป็นทั้งสัตว์เลี้ยงไว้ใช้งาน เป็นทั้งสัตว์มงคลคู่กับสถาบันกษัตริย์ เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงความยิ่งใหญ่ ความเจริญรุ่งเรือง

ภาพที่ 18 ลายรูปช้าง

ถ่ายภาพโดยนางสาวจันทราภา รุจินาม

- ลายม้า ม้าเป็นสัตว์ที่ใกล้ชิดกับคนไทยเช่นเดียวกับช้าง ลายม้ามักมากคู่กับลายนก และ ช้าง สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ สื่อถึงพาหนะและความอดทน
- ลายนก หรือลายไก่อ้อย เป็นลายที่พัฒนามาจากลายขอขนาดเล็ก สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ มักคู่กับลายม้า
- ลายหงส์ เป็นสัตว์ป่าหิมพานต์ สื่อถึงสวรรค์ ความสูงส่ง ความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นสัญลักษณ์ของสิบสองปีนาในปัจจุบัน(ปรางค์วัฒนากุล, 2551)

ภาพที่ 19 ลายหงส์

- ลายนาค เป็นลายสำคัญของชนชาติไท สื่อถึงคติดั้งเดิมในการนับถือธรรมชาติผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่ง นาคเป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่บนพื้นดิน ท้องน้ำและแผ่นฟ้า หมายถึงผู้สร้างสมดุล

แห่งระบบนิเวศปรากฏ และเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษผู้นำความอุดมสมบูรณ์มาให้แก่มนุษย์ หรืออีกนัยยะยังสื่อถึง นาค ผู้รับใช้พุทธศาสนาได้เช่นกัน

ภาพที่ 20 ลายพญานาคบนผ้าจีนไทลื้อ

- ลายหัวนาค เป็นลวดลายที่ปรากฏบนตุ่ง แต่ปัจจุบันนิยมนำไปทอลงเครื่องใช้ต่างๆ

ภาพที่ 21 ลายหัวพญานาค พบบนตุ่งผ้าทอไทลื้อ

- ลายมอม หรือ ลายสิงห์ เป็นลายที่สื่อถึงพลังอำนาจและป่าหิมพานต์อันเป็นส่วนหนึ่งของสวรรค์
- ลายนกหัสดีลิงค์ เป็นสัตว์ผสมระหว่างช้างกับม้า ชาวไทลื้อเรียกว่า “นกวงงา” เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงสวรรค์ ความเชื่อชีวิตหลังความตายในพุทธศาสนา เชื่อว่านกหัสดีลิงค์จะนำวิญญาณของผู้ล่วงลับไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

3. ลวดลายผ้าในพิธีกรรม ลวดลายที่เกิดขึ้นจากผ้าทอที่สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา มักจะเก็บเอาภาพสิ่งของเครื่องใช้และพิธีกรรมเก่าแก่ไว้ เช่นในตุ่ง มักจะมีรูปเรือวิญญาณ ที่แสดงถึงการเดินทางไปสู่โลกหลังความตาย

- ลายรูปปราสาท บรรทุกอยู่บนเรือมาจากประเพณีการทานปราสาทให้ผู้ล่วงลับได้อาศัยอยู่บนสวรรค์
- ลายต้นดอก หมายเบ่ง ปราสาทผึ้ง ชันดอก ล้วนสื่อถึงสิ่งของ ปัจจัยไทยทานต่างๆ ที่ทำถวายพระสงฆ์เป็นพุทธบูชา
- ลายรูปช้าง ม้า วัว ควาย ในผ้าเซ็ดหลวง และตุ๊กตาสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ ทั้งสัตว์สิ่งของ และ ข้าทาสบริวาร สำหรับผู้ล่วงลับได้ใช้เสวยสุขในโลกหลังความตาย
- ลายรูปสัตว์ 12 ราศี รูปสัตว์ประจำปีเกิดตามความเชื่อเก่าแก่ ที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์

2.5 การย้อมสีธรรมชาติ

สีสัณเป็นอีกสิ่งสำคัญในการทำงานเกี่ยวกับสิ่งถักทอ เพราะสีจะช่วยให้ได้ความรู้สึกและสียังเป็นสิ่งที่บอกเล่าในเรื่องรายละเอียดที่ผู้ทอบรรจุเลือกสรรสร้างชิ้นงาน

แต่เดิมนั้นการทำให้ผ้าฝ้ายมีสีสัณนั้นเกิดจากการย้อมเส้นด้ายซึ่งจะใช้สีที่ได้จากพืชที่อยู่ตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นส่วน ใบ กิ่งก้าน ผล เมล็ด เปลือก ไปจนถึงรากก็สามารถจะนำมาย้อมสีได้ ซึ่งกระบวนการในการได้มาซึ่งสีนั้นก็แตกต่างกันออกไป เช่น ส่วนของดอกที่ได้ก็นำไปแช่น้ำแล้วถึงจะคั้นเอาสี ส่วนใบและกิ่งก้านต้องนำไปหมักแล้วจึงจะคั้นเอาสีที่ออกมา ส่วนของผลและเมล็ดนำไปโขลกแล้วคั้นถึงจะได้สี ส่วนเปลือกและแก่นต้องนำไปต้มแล้วคั้นเอาสี ส่วนรากนั้นต้องนำไปแช่น้ำแล้วคั้นถึงจะได้สีตามที่ต้องการ

วัตถุดิบจาก ธรรมชาติ	ส่วนที่ใช้	สีหรือคุณสมบัติที่ได้
กาบมะพร้าว	ผล	แดง, ชมพู, น้ำตาล
คำฝอย, ขี้เหล็ก	แก่น	เหลือง, เหลืองเข้ม
คำแสด	เมล็ด	แสด
คราม	ใบ, กิ่งก้าน	น้ำเงินเข้ม
มะเกลือ	ผล	ดำ
มะม่วง	เปลือก	เขียว
ประดู่	เปลือก	แดง
ขนุน	เปลือก	เขียวขี้ม้า
	ใบ	เขียว
	แก่น	เหลือง
ห้อม	ใบ	น้ำเงิน, กรมท่า
สีเสียด	เปลือก	น้ำตาล
ตับหมาก	เมล็ดใน	น้ำตาล

ภาพที่ 22 ตารางวัสดุการย้อมสีธรรมชาติจากท้องถิ่นจังหวัดน่าน

ภาพจากหนังสือ มรดกผ้าทอไทลื้อ โดยทรงศักดิ์ ปรารังค์วัฒนากุล

2.5.1 ขั้นตอนการย้อมฝ้ายด้วยสีธรรมชาติ

- นำเส้นด้ายที่จะย้อมมาต้มในน้ำสบู่ หรือผงซักฟอกเพื่อไล่ไขมันใช้

เวลาประมาณ 30 นาที จากนั้นนำขึ้นมาผึ่งให้เย็นแล้วนำไปซักในน้ำสะอาด

- นำเปลือกไม้/ใบไม้ที่เตรียมไว้มาต้มจนเดือดใช้เวลาประมาณ 45 นาที แล้วกรองแยกกากออก
- นำน้ำสีที่กรองแล้วมาต้มในหม้อใส่เกลือ สารส้ม หรือปูน คนจนละลายแล้วนำผ้าฝ้ายที่ไล้ไขมันไว้แล้วลงมาต้มต่อ ประมาณ 45 นาที
- นำผ้าฝ้ายที่ย้อมแล้วออกให้สะเด็ดน้ำ ทิ้งไว้จนเย็น แล้วนำไปซักจนสะอาด
- นำผ้าฝ้ายที่ซักสะอาดดีแล้วไปตากจนแห้งส่วนผ้าฝ้ายที่ใช้เป็นเส้นยืนนำไปแช่ในแป้ง เปียกก่อนนำออกไปตากเพื่อให้เส้นด้ายมีความเหนียวไม่ขาดง่าย(ผ้าฝ้ายทอมือ ย้อมสีธรรมชาติ)

ภาพที่ 23 ภาพการย้อมสีธรรมชาติ1

ภาพที่ 24 ภาพการย้อมสีธรรมชาติ2

3. การออกแบบเรขศิลป์

การออกแบบเป็นกระบวนการทางพฤติกรรมนับตั้งแต่ การวางแผน การเลือกวัสดุ วิธีการ เพื่อถ่ายทอดสร้างสรรค์ให้ได้รูปแบบใหม่ๆตามที่ต้องการ

3.1 การออกแบบเรขศิลป์

เรขศิลป์หรือกราฟิกดีไซน์ (Graphic Design) คือศาสตร์เกี่ยวกับการสื่อสารด้วยภาพและตัวอักษร โดย ปาพจน์ หนูนภักดิ์ กล่าวว่า เราสามารถสรุปภาพรวมของกราฟิกดีไซน์ได้ว่า กราฟิกดีไซน์คือ การออกแบบภาษาชนิดหนึ่งที่มีพื้นฐานมาจากองค์ประกอบของศิลปะ ซึ่งสามารถบอกเล่าแนวความคิดของเราต่อสิ่งต่างๆ โดยมันจะต้องนำเสนอใจทั้งในแง่ตัวภาษาและเนื้อหาที่พูดถึงมัน

3.1.1 หน้าที่ของกราฟิกดีไซน์

- เพื่อบอกเล่าเรื่องราวหรือให้รายละเอียดต่างๆ (To Inform) เช่น สัญลักษณ์บอกทางในโรงพยาบาลที่ต้องการการเข้าถึงแผนกต่างๆ อย่างรวดเร็วและชัดเจน โดยมันจะเป็นตัวช่วยลดความสับสนต่อการหาตำแหน่งของแผนกต่างๆ

- เพื่อแสดงถึงลักษณะของบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (To Identity) กราฟิกดีไซน์เกี่ยวข้องกับการสื่อสารบุคลิกของสิ่งนั้นๆ ออกมาอย่างมีเอกลักษณ์ เช่นโปสเตอร์ต่อต้านสงครามมีลักษณะสีที่ให้อารมณ์จริงจังหรือสะเทือนใจ

- เพื่อการโน้มน้าวหรือชักจูง (To Persuade) กราฟิกดีไซน์มีหน้าที่ในการขบเน้นข้อดีของสิ่งที่เราพูดถึง เช่น เราออกแบบโลโก้ของธนาคารแห่งหนึ่ง เราก็ควรใช้องค์ประกอบศิลป์ที่สื่อถึงความมั่นคง เชื่อสัตย์ น่าเชื่อถือ(จตุพงษ์ ภูสุมาศ & แซ่อึ้ง, 2558)

3.1.2 ลวดลาย หมายถึง แบบหรือรูปหรือรูปที่ถูกสร้างสรรค์ปรุงแต่งขึ้นอันได้แก่ ตัวลาย ขนาดสัดส่วน ช่วงจังหวะ บริเวณว่าง ทิศทางและตัวเสริมประกอบอื่นๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ประกอบโครงสร้างสิ่งต่างๆให้มีคุณค่ายิ่งขึ้น

ผู้ออกแบบที่ต้องการออกแบบลวดลายจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบของลายเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำมาประกอบสร้างเป็นลาย และต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบย่อยๆเหล่านั้น ดังนั้น ก่อนเข้าสู่ส่วนรายละเอียดอื่นๆเกี่ยวกับลวดลาย จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งสำคัญในการออกแบบลวดลาย 2 ประการ คือ องค์ประกอบของลาย, หลักการจัดองค์ประกอบลาย (ศิรรัตน์, 2538)

ภาพที่ 25 ผู้ที่มีความเข้าใจเรื่ององค์ประกอบการจัดวาง จะสามารถออกแบบลวดลายรูปแบบต่างๆได้อย่างไม่สิ้นสุด (ภาพจากหนังสือการออกแบบลวดลาย ผศ.ประเสริฐ ศิรรัตน์)

- องค์ประกอบ ลวดลายแต่ละลายที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปแบบแสดงเนื้อหาเรื่องราวต่าง ๆ นั้น เกิดจากการจัดส่วนประกอบส่วนย่อยๆเข้าด้วยกัน ให้สัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างเหมาะสมกลมกลืนซึ่งส่วนประกอบส่วนย่อยแต่ละส่วนนี้คือ องค์ประกอบของลายได้แก่ ตัวลาย ขนาดสัดส่วน ช่วงจังหวะ บริเวณว่าง ทิศทาง ตัวเสริมประกอบลาย

- ขนาดสัดส่วน คือ คุณลักษณะที่เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ เพื่อบ่งบอกถึงสภาพส่วนประกอบอื่นๆในลายแต่ละลาย ว่ามีอัตราส่วนสัมพันธ์ต่อกันเป็นอย่างไร เช่นบ่งบอกถึงความหนา บาง สั้น ยาว หนัก เบา ของแม่ลายที่มีคุณลักษณะเป็นเส้น เมื่อสังเกตเทียบกับระหว่างตัวลายกับตัวลาย หรือบ่งบอกลักษณะเล็ก ใหญ่ เหมือน ต่างกัน ของแม่ลายที่มีคุณลักษณะเป็นรูปเมื่อเปรียบเทียบกัน และบ่งบอกถึงภาพอัตราส่วนสัมพันธ์ ระหว่างตัวลายกับช่วงจังหวะ หรือตัวลายกับบริเวณพื้นที่ว่างมีความถี่ ห่าง ว่าง แน่น ต่างกันหรือเหมือนกัน

ภาพที่ 26 ขนาดสัดส่วนบ่งบอกถึงลักษณะ เล็ก ใหญ่ เหมือน หรือต่างกัน ของตัวลายที่มีคุณลักษณะเป็นรูปเมื่อเปรียบเทียบกับกัน (ภาพจากหนังสือการออกแบบลวดลาย ผศ.ประเสริฐ ศิลรัตน์)

3.2 การใช้สี เป็นการเสริมสร้างลวดลายให้เกิดความน่าสนใจ สะดุดตา สอดคล้องกับการนำไปใช้มากยิ่งขึ้น เป็นที่ยอมรับว่าสีมีอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์ ฉะนั้นการนำสีมาใช้ในการออกแบบลวดลาย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักออกแบบลวดลายควรทำความเข้าใจในเรื่องอิทธิพลของสีเพื่อเลือกใช้ให้เกิดความพอใจของกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ใช้ลวดลายมากที่สุด สีที่มีอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์มี ดังนี้(สาริยา, 2549)

สีแดงเข้ม	ให้ความรู้สึก	สง่างาม มั่งคั่ง
สีแดงสด	ให้ความรู้สึก	ตื่นเต้น สะดุดตา
สีส้ม	ให้ความรู้สึก	ร่าเริง ร่าเริง
สีเหลือง	ให้ความรู้สึก	ราบเรียบ สว่างตา
สีม่วง	ให้ความรู้สึก	มีนชา ผิดหวัง
สีน้ำเงิน	ให้ความรู้สึก	หนักแน่น สงบนิ่ง
สีฟ้า	ให้ความรู้สึก	สว่างตา ไสสะอาด
สีบานเย็น	ให้ความรู้สึก	สดใส โดดเด่น
สีชมพู	ให้ความรู้สึก	อ่อนหวาน สบายใจ
สีเขียว	ให้ความรู้สึก	สดชื่น สบายตา
สีครีม	ให้ความรู้สึก	นึ่งเงียบ เรียบหรู
สีขาว	ให้ความรู้สึก	สะอาด บริสุทธิ์
สีดำ	ให้ความรู้สึก	มืด ลึกลับ
สีทอง	ให้ความรู้สึก	หรูหรา มีค่า
สีเงิน	ให้ความรู้สึก	เงางาม แวววาว

3.3 การจัดวางองค์ประกอบ หมายถึง ส่วนประกอบที่ผสมกันทำให้เกิดเป็น ลวดลายผ้า หรือมูลฐานในการออกแบบ โดยการเน้นคุณลักษณะเฉพาะเหล่านั้น มากำหนดจัดเพื่อ กระตุ้นความรู้สึกจากการรับรู้ โดยการเน้นคุณลักษณะเฉพาะเหล่านั้นให้ปรากฏเห็นในรูปแบบ ลวดลาย แต่การเอาองค์ประกอบลักษณะต่างๆมาจัดประกอบรวมเข้าด้วยกัน ใ้จะประกอบอย่างเสรี โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ใดๆ ทั้งนี้เพราะการจัดองค์ประกอบที่หลากหลายเหล่านั้น เป็นการสร้างดุลย ภาพ และเอกภาพให้แก่สิ่งที่ขัดแย้งกัน เพื่อรวมตัวกันอย่างเป็นระเบียบและสวยงาม ซึ่งหลักในการ จัดองค์ประกอบลวดลายมีดังนี้

- เอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความกลมกลืนเข้ากันได้ โดย การเชื่อมโยงสัมพันธ์หรือประสานกันอย่างเป็นระเบียบขององค์ประกอบต่างๆที่นำมาจัดเข้าด้วยกัน ให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในผลรวมของรูปลาย นอกจากนี้ยังมีเอกภาพในลักษณะขัดแย้ง และเอกภาพในลักษณะกลมกลืน(ศิรรัตนา, 2538)

ภาพที่27 เอกภาพที่เกิดจากการจัดระเบียบขององค์ประกอบให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน (ภาพ จากหนังสือการออกแบบลวดลาย ผศ.ประเสริฐ ศีรรัตนา)

3.4 สื่อสารเทคโนโลยีผ่านศิลปะ

การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่านภายใต้หลัก พุทธศิลป์ ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรม Illustrator cc เป็นเครื่องมือในการออกแบบก่อนจะไปสู่กระบวนการ ทอผ้าโดยหน้าที่พื้นฐานของโปรแกรม Illustrator มีดังนี้

Illustrator คือโปรแกรมที่ใช้ในการวาดภาพ โดยจะสร้างภาพที่มีลักษณะเป็นลายเส้น หรือที่เรียกว่า Vector Graphic จัดเป็นโปรแกรมระดับมืออาชีพที่ใช้กันเป็นมาตรฐานในการออกแบบระดับสากล สามารถทำงานออกแบบต่างๆได้หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ บรรจุภัณฑ์ เว็บและภาพเคลื่อนไหว ตลอดจนการสร้างภาพเพื่อใช้เป็นภาพประกอบในการทำงานอื่นๆ เช่น การ์ตูน ภาพประกอบหนังสือ เป็นต้น(โสภา, 2017) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบลวดลายในรูปแบบ ภาพกราฟิกเวกเตอร์ (Vectoc Graphics)

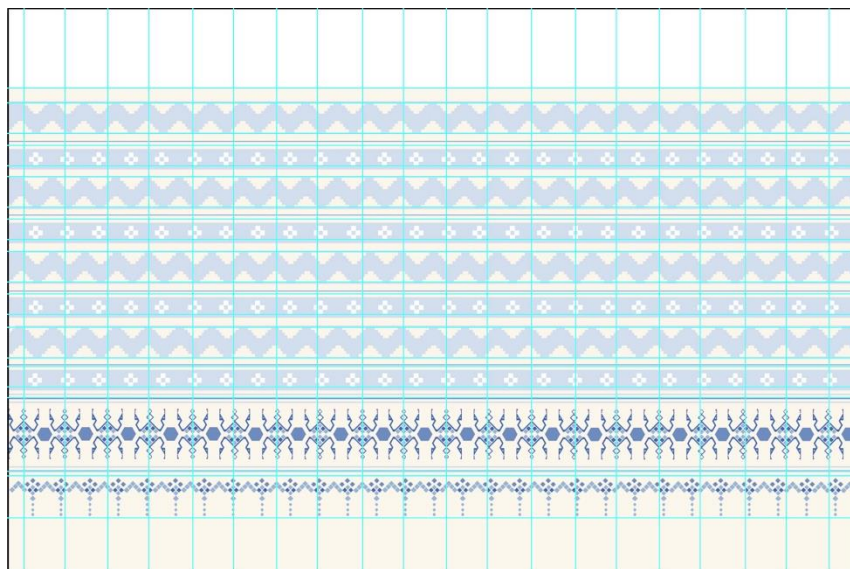
3.4.2 Vector มีลักษณะของการสร้างให้แต่ละส่วนเป็นอิสระต่อกัน โดยแยกชิ้นส่วนของภาพทั้งหมดออกเป็นเส้นตรง รูปทรงหรือส่วนโค้ง โดยอ้างอิงความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์ หรือการคำนวณเป็นตัวสร้างภาพ เป็นการรวมเอา Object เช่น วงกลม ลูกบาศก์และ) ต่างชนิดมาผ (อื่นๆ เรียกว่ารูปทรงพื้นฐานสมกัน มีทิศทางการลากเส้นไปในแนวต่างๆเพื่อสร้างภาพที่แตกต่างกันโดยคำสั่งง่ายๆ จึงเรียกภาพประเภทนี้ว่า Vector Graphic หรือ Object Oriented

ลักษณะเด่นของ Vector คือสามารถยืดหรือหดภาพเท่าใดก็ได้ โดยที่ภาพจะไม่แตก ความละเอียดของภาพไม่เปลี่ยนแปลง คุณภาพของภาพไว้ได้เหมือนเดิมและยังสามารถขยายความกว้างหรือความสูง เพื่อให้มองเห็นเป็นภาพพอมหรืออ้วนกว่าภาพเดิมได้ด้วย และไฟล์มีขนาดเล็กกว่าภาพ Bitmap Vector จึงเหมาะกับงานแบบวาง Layout งานพิมพ์ตัวอักษร Line Art หรือ Illustration ("กราฟิกที่ใช้ในงานคอมพิวเตอร์ มี 2 ชนิด คือ Bitmap และ Vector," 2551) การใช้โดยเครื่องมือของโปรแกรม Adobe Illustrator ที่ผู้วิจัยใช้ในการออกแบบมีดังนี้

ตาราง 2 เครื่องมือในโปรแกรม Adobe Illustrator ที่ผู้วิจัยใช้ในการออกแบบ

รูป	ชื่อเครื่องมือ	การใช้งาน
	Selection tool(ลูกศรสีดำ)	ใช้เลือกวัตถุทั้งชิ้น
	Direct-selection tool(ลูกศรสีขาว)	ใช้เลือก points หรือ path ของวัตถุ (กดคีย์ Alt)
	Magic wand tool(ไม้เท้าวิเศษ)	เป็นเครื่องมือใหม่ ใช้เลือกวัตถุที่มีสีเดียวกัน การใช้งานเหมือนใน Photoshop (กดคีย์ Alt และ Shift)
	Pen tool	สร้างเส้น parth อย่างแม่นยำ โดยการใช้แขน มีผลทำให้ object มีจุดน้อย-น้อยมาก ส่วนเครื่องมือย่อยจะเอาไว้ใช้ปรับแต่ง curved ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มจุด ลบจุด หักแขนของแกนเส้นสัมผัส (กดคีย์ Alt)
	Basic shape tool	เอาไว้วาดรูปทรงพื้นฐาน 3-4-หลายเหลี่ยม และวงกลม shape รูปดาว แต่ที่เด่นที่สุดคือ flare tool ใช้สร้างเอฟเฟค lens-flare (กดคีย์ Alt หรือ Shift และ Alt+Shift)
	Eyedropper tool	หลอดดูดสี ใช้ copy สีของวัตถุ สามารถกำหนดได้ด้วยว่าจะ copy ลักษณะอย่างไร อะไรบ้าง (กดคีย์ Alt และ Alt+Shift)
	Hand tool	ใช้เลื่อนดูบริเวณพื้นที่การทำงานบนหน้าจอ (กดคีย์ Spacebar)
	Measure tool	เครื่องมือวัดขนาด (กดคีย์ Shift)

3.4.2 ระบบ Grid หรือ Grid System เป็นระบบที่นักออกแบบมักนำมาใช้กับการจัด Layout และนำมาประยุกต์ใช้กับงานออกแบบ Graphic ประเภทต่างๆ โดยผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้กับงานชิ้นนี้ในการจัดองค์ประกอบ โครงสร้างของลวดลายเพื่อให้เกิดสัดส่วนที่สวยงามลงตัว

ภาพที่28 ตัวอย่างการวางเส้น Grid ในการออกแบบลายผ้า โดยเป็นการวางโครงสร้างแบบผ้าจีนไทวนวน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นาวิญ ปัญญาหาญ. (2551). การวิจัยเรื่อง สุนทรียศาสตร์เชิงพุทธในผ้าทอเมืองนามน มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความงามเชิงพุทธในผ้าทอเมืองนามน การศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัย ภาคสนาม ด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นกับ ผู้ทอผ้าในกลุ่มทอผ้าที่ได้กำหนดเป็นพื้นที่ทางการศึกษา คือ หมู่บ้านชาวหลวงบานนามน และ บ้านป่าฝางสามัคคี ตำบลสวก อำเภอเมืองนามน จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาพบว่า ความงามในพุทธศาสนา ถือว่า ความงามแห่งศีล สมาธิ ปัญญา เป็นความงามสูงสุด ถ้าหากการใช้ศิลปะมาส่งเสริมในเรื่องความงามดังกล่าวให้คนได้ตระหนักรู้ถึงความจริงในศาสนาและอุดมคติแห่งตน ตลอดจนถึงสรรพสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ การตระหนักถึงความจริงที่แท้จริงการทอผ้าภายใต้วัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านเมืองนามนมีจุดมุ่งหมาย เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์สุนทรียะ ประสบการณ์สุนทรียะนี้หากเป็นประสบการณ์สุนทรียะทางศาสนาแล้ว ความ

ศรัทธาจะ เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าอีกด้วย โดยเฉพาะความศรัทธาใน หลักคำสอน ของพระพุทธศาสนา เช่นคำสอนที่เกี่ยวกับมนุษย์ เทพเทวดา นรกสวรรค์ และชีวิตหลังความตายหรือ แม้กระทั่งเรื่องวิญญาณความเชื่อเหล่านี้สามารถสั่งสมเป็นประสบการณ์สุนทรีย์ะ แล้วได้ ถ่ายทอด ความรู้สึกนั้นเป็นสัญลักษณ์เป็นลวดลายลงบนผืนผ้าได้อย่างสร้างสรรค์ตามจินตนาการ ของผู้ทอผ้าเป็ น กิจกรรมที่ควบคุมพิเศษเพื่อบรรลุการแสดงออกซึ่งอารมณ์แห่งความงาม ศิล สมาธิ และปัญญาเป็น จุดมุ่งหมายและสร้างเสริมพอกพูนให้เนื้อแท้ของชีวิตมีเรื่องราว สีสัน ให้เกิดคุณค่า แกร่างกายและ จิตใจ เป็นคุณค่าที่เกิดจากวิถีคิดปัญญา ไม่ใช่ภาวะตัดหาจากรูปภายนอกแต่เพียง อย่างเดียว ซึ่งเป็นหลักการที่ดีตามแนวทางศาสนาได้ด้วยเช่นกัน

รุจิรา วงษสามารถ. (2549). การศึกษา “จิต” ภูมิปัญญา กาละ และสุนทรีย์ภาพ สุกการ ออกแบบสภาพแวดล้อมภายในศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอหัวตะพานการออกแบบนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาแนวทาง ในการนำภูมิปัญญา กาละ และ สุนทรีย์ภาพผ้าขิดอีสาน มาใช้ในการออกแบบสภาพ แวดล้อมภายในศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากผ้าขิด เป็นหนึ่งในภูมิปัญญา ที่มีคุณค่าแสดงถึง วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคอีสาน อีกทั้งปัจจุบันพบว่า แต่ละท้องถิ่นแต่ละภูมิภาคต่าง พยายามค้นหาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เกิดกระแส นิยมท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อกระแส สังคมบริโภคความเป็นท้องถิ่น แต่ยังคงวิถีของ ชุมชน โดยใช้การออกแบบเป็นตัวถ่ายทอดความรู้ ระหว่างกัน โดยศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ จะเปรียบเสมือนกับแหล่งศึกษาหาความรู้ทั้งของผู้ที่อยู่ใน ชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจ ในลักษณะของการพัฒนาแบบพอเพียง เป็นชุมชนพึ่งตนเอง ให้สามารถคงความเป็นชุมชนที่ยั่งยืน สืบไปโดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ และจดบันทึก

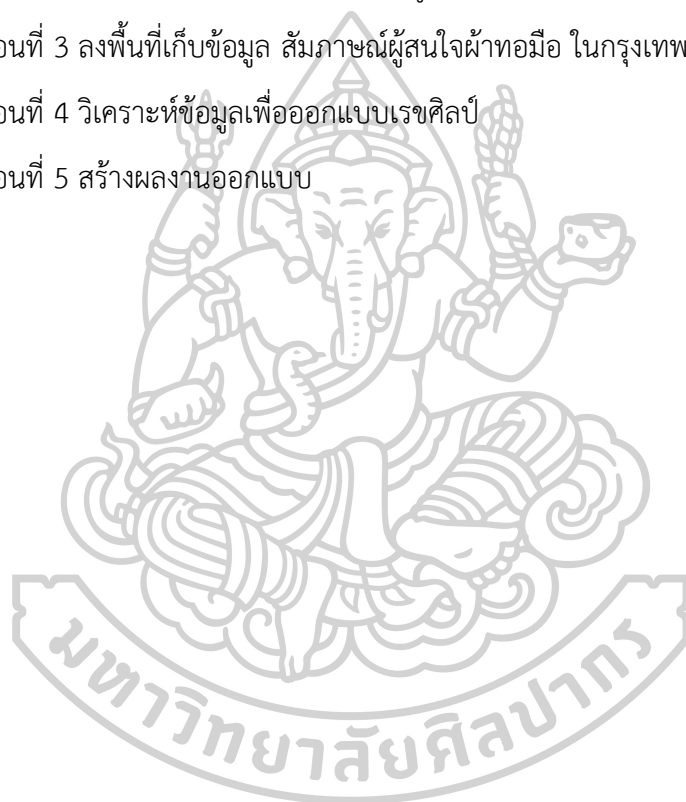

บทที่ 3

ระเบียบและวิธีวิจัย

การวิจัยการออกแบบเรขศิลป์จากผ้าทอมือจังหวัดน่านภายใต้หลักพุทธศิลป์มีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมงานข้อมูลงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง กับผ้าทอมือจังหวัดน่าน
- ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่จังหวัดน่านเพื่อเก็บข้อมูลสินค้าผ้าทอมือในท้องถิ่น
- ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล สัมภาษณ์ผู้สนใจผ้าทอมือ ในกรุงเทพมหานคร
- ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบเรขศิลป์
- ขั้นตอนที่ 5 สร้างผลงานออกแบบ

1.2 ข้อมูลชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน

จากการศึกษาพบว่าลวดลายผ้าทอมือจังหวัดน่านได้รับอิทธิพลจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ดังนี้

- ล้านนา ชาวไทยวน ปกครองอาณาจักรน่าน น่านรับเอาวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีต่างๆมาจากล้านนา มีลวดลายผ้าชิ้นที่โดดเด่นคือ ผ้าชิ้นตีนจก

ภาพที่30 การแต่งกายด้วยผ้าชิ้นตีนจก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยวน (เข้าถึงได้จาก http://www.monfai.com/wp-content/uploads/2015/09/DSC_037813-686x1024.jpg เข้าถึงวันที่ 22 ธันวาคม 2560)

- พม่า เริ่มเข้ามาปกครองล้านนา และเมืองน่าน การแต่งกายของชาวพม่าคือการนุ่งชิ้นลุนตยาอซิก ซึ่งลวดลายในผ้าชิ้นสะท้อนแนวความคิดคติของไตรภูมิพระร่วง

ภาพที่ 31 น้ำฝน พัชรินทร์ นุ่งชิ้นลุนตยาอชิกในละครเรื่องรากนครา

- ชาวไทยลื้อ อพยพมาจากสิบสองปันนามาที่น่านในยุคต้นรัตนโกสินทร์ เป็นชนชาติที่มีฝีมือในการทอผ้า มีวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง โดยเฉพาะผ้าทอลายน้ำไหลในเทคนิคการ เกาะ - ล้วง ซึ่งเป็นลวดลายผ้าที่โด่งดังของจังหวัดน่าน

ภาพที่ 32 ผ้าชิ้นไทลื้อ ลายน้ำไหล

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่จังหวัดน่านเพื่อเก็บข้อมูลสินค้าผ้าทอมือในท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ด ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน เป็นกลุ่มพื้นที่ศึกษา โดยจากการลงพื้นที่พบว่า กลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ดได้มีสินค้าประเภทผ้าทอมือขาย โดยส่วนใหญ่ทอจากวัสดุผ้าฝ้าย ดังนี้

- ผ้าซิ่น เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้หญิง โดยผ้าซิ่นที่ทางกลุ่มจำหน่ายเป็นผ้าซิ่นเมืองน่าน เจ็ดชนิด คือ ซิ่นคำเคิบ ซิ่นไทลื้อ ซิ่นป้อง ซิ่นมัดก่าน ซิ่นเซียงแสน ซิ่นม่าน และ ซิ่นยกมุก ราคา เริ่มต้น 1,000 บาทขึ้นไปแล้วแต่ค่าแรง หรือค่าวัสดุในแต่ละช่วง
- ผ้าคลุมไหล่ เป็นสินค้าที่ทอจากลวดลายผ้าโบราณ และทอจากลวดลายประยุกต์ เป็นที่นิยมทั้งลูกค้า ผู้หญิง ผู้ชาย ราคาเริ่มต้น 400 – 1,500 บาท
- ผ้าขาวม้า ย้อมสีธรรมชาติ เป็นที่นิยมหาซื้อเป็นของฝากของที่ระลึก เนื่องจาก ราคาที่ไม่แพงมาก คือฝืนละ 350 บาท

ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล สัมภาษณ์ผู้สนใจผ้าทอมือ ในกรุงเทพมหานคร

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาช่วงอายุและพฤติกรรมการใช้งานผ้าทอมือ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูล ดังนี้

- กลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ด อำเภอปัว ตำบลวรรณคร จังหวัดน่าน
- OTOP Midyear 2017 อิมแพ็ค เมืองทองธานี วันที่ 18 – 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2560
- ศิลปาชีพประจำปีไทย OTOP ก้าวไกลด้วยพระบารมี อิมแพ็ค เมืองทองธานี วันที่ 12 – 20 สิงหาคม พ.ศ. 2560

- วัดปทุมวนารามราชวรมหาวิหาร

3.2 กลุ่มเป้าหมายที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากการเก็บข้อมูลทำให้ผู้วิจัยได้กลุ่มเป้าหมาย ออกมา 3 กลุ่มโดยแต่ละกลุ่มมีพฤติกรรมการใช้ผ้าทอมือที่แตกต่างกัน

- กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม นิยมใช้ผ้าทอมือที่มีสีขาว และนุ่งซิ่นเมื่อมาปฏิบัติธรรมที่วัด จำนวน 15 คน

- กลุ่มคนในกรุงเทพมหานคร คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนวัยทำงาน อายุ 30-60 ปี ในกลุ่มนี้ โดยเฉพาะคนที่ทำงานในหน่วยงานราชการมักมีกฎข้อบังคับในการสวมใส่ผ้าไทยทุกวันศุกร์ จึงเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อมากที่สุด 20 คน
- กลุ่มคนต่างจังหวัด กลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้มีความผูกพันกับวิถีชีวิตท้องถิ่นที่ตนเติบโตมา และนิยมนุ่งผ้าทอมือในชีวิตประจำวันและใส่ไปในงานบุญประเพณีต่างๆ 10 คน

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบเรขศิลป์

การวิเคราะห์ข้อมูลมี 3 ขั้นตอน คือ

4.1 การจัดกลุ่มข้อมูลภาคเอกสาร

จากการศึกษาผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การออกแบบเรขศิลป์ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือจังหวัดน่าน โดยการนำเอาคติความเชื่อของไตรภูมิพระร่วง และเรื่องเล่าตำนานของท้องถิ่นจังหวัดน่านรวมเข้าด้วยกัน โดยมีงานออกแบบทั้งหมด 3 คอลเลคชั่น ได้แก่

- สายน้ำน่านนาคา (River of Naka) เครื่องแต่งกายเพื่อกลุ่มคนวัยทำงาน ออกแบบโดยการนำเรื่องราวตำนานของการสร้างแม่น้ำน่านโดยพญานาคสุวรรณนาโค สุนัขยะของพญานาคในการปกป้องพุทธศาสนา
- ดอกชมพูภูคา (Flower of Phuka) เครื่องแต่งกายเพื่อกลุ่มคนวัยทำงาน ออกแบบโดยการนำดอกชมพูภูคา ซึ่งเป็นดอกไม้ที่มีแห่งเดียวในประเทศไทย คือในจังหวัดน่าน และออกดอกบนอุทยานแห่งชาติดอยภูคาปีละครั้ง ซึ่งนำมาเป็นตัวแทนของดอกไม้ที่เอาไว้บูชาพุทธศาสนา
- อาณาจักรแห่งสรวงสวรรค์ (Kingdom of Heaven) การนำเรื่องราวคติในการทอตุ่งผ้าของจังหวัดน่านมาออกแบบในรูปแบบใหม่ในรูปแบบที่มีความเหมาะสมในชีวิตประจำวัน ในแง่ของความงดงามและการใช้งานเพื่อความสงบ

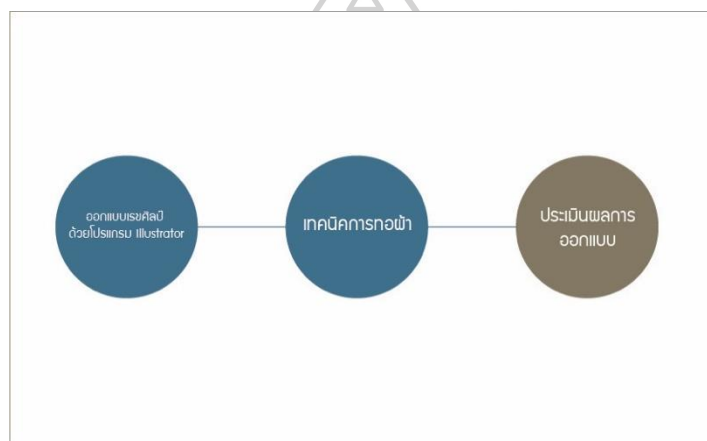
4.2 การศึกษาเรื่องเทคนิคการทอ

ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการออกแบบเรขศิลป์ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเทคนิคการทอผ้าต่างๆ ของจังหวัดน่าน ซึ่งผ้าทอจังหวัดน่านสรุปออกมาเป็นเทคนิค ดังนี้ จก มุก เกาะลั้ง ยกดอก มัดก่าน (คาดก่านหรือมัดหมี่) เพื่อเป็นพื้นฐานในการออกแบบสวดลายก่อนจะเข้าสู่กระบวนการออกแบบด้วยโปรแกรม Adobe Illustrator ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 สร้างผลงานออกแบบ

- จัดระดับการใช้งานของลวดลาย ผ้าทอมือจังหวัดน่านมีการจัดระดับการใช้งานของลวดลายต่างๆ ได้แก่ ลายเรขาคณิต ลายสัตว์ ลายพันธุ์พฤษชา และลายที่ใช้ในพุทธศาสนา โดยตรง

- เขียนร่างคอนเซปต์ในการออกแบบ
- วิเคราะห์ทัศนธาตุ
- เข้าสู่กระบวนการออกแบบ สเก็ตซ์ดีไซน์

ภาพที่ 33 ขั้นตอนการออกแบบสู่ผลงานจริง

- ขั้นตอนการเลือกวัสดุ การเลือกเส้นด้าย สู่การย้อมสีธรรมชาติ
- กระบวนการทอผ้า

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจาก ผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้หลักพุทธศิลป์ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อยกคุณค่าของผ้าทอมือจังหวัดน่าน เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของคนรุ่นใหม่ แต่ยังคงคุณค่าของจิตวิญญาณแห่งพระพุทธศาสนา ที่เป็นประเพณี ความเชื่อที่สืบทอดกันต่อมาอย่างยาวนาน โดยมีการปรับปรุงและพัฒนาผลงานการออกแบบ ดังนี้

1. ผลการศึกษากลุ่มผู้บริโภคของผ้าทอมือจังหวัดน่าน
2. การออกแบบเรขศิลป์ เพื่อให้สัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย
3. การออกแบบสื่อสัญลักษณ์ Sketch Design สู่งาน Graphic
4. การถ่ายทอดงาน Graphic สู่งานออกแบบ

1.5 กลุ่มอายุการใช้งาน อายุ 30-60 ปี

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ สรุปลงได้ว่ากลุ่มอายุน้อยกว่า 30 ปี ยังเป็นช่วงสร้างเนื้อสร้างตัว ยังไม่สนใจผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าทอมือมากนัก เมื่อเทียบกับ กลุ่มอายุ 30 ปีขึ้นไปซึ่งมีฐานะทางการเงินที่มั่นคง เริ่มมีความสนใจสินค้าประเภทผ้าทอมือและเริ่มซื้อเก็บ จนอายุ 60 ปี ซึ่งเป็นวัยที่เกษียณอายุแล้ว ฐานะทางการเงินเริ่มไม่มั่นคงความต้องการสินค้ากลุ่มนี้ลดลง ทำให้สรุปได้ว่ากลุ่มที่มีกำลังซื้อและสนใจอยู่ในช่วงอายุ 30-60 ปี

1.4 ความต้องการพัฒนาในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความต้องการในการพัฒนา ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ดังนี้

- การพัฒนาลวดลาย ต้องมีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ร่วมสมัย
- การพัฒนารูปแบบการใช้งาน เนื่องจากผ้าชิ้นที่สวมใส่แบบสมัยโบราณ มีลักษณะการพันผ้าที่ทำให้การเดินเร็ว หรือการก้าวขาที่ค่อนข้างลำบาก ไม่เหมาะสมกับการเดินทาง จึงควรมีการพัฒนา รูปแบบการใช้ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันมากขึ้น
- การพัฒนาเนื้อผ้า เนื้อผ้าต้องไม่หนาเกินไป มีความเหมาะสมกับสภาพอากาศในประเทศไทย
- ราคาต้องเหมาะสม จับต้องได้ คนกลุ่มนี้นิยมเสื้อผ้าสำเร็จรูปเนื่องจากค่าแรงของช่างตัดเสื้อในกรุงเทพฯมีราคาสูงกว่าต่างจังหวัด
- การพัฒนาการใส่รูปแบบสำเร็จรูป ผู้วิจัย พบว่ากลุ่มเป้าหมายในกรุงเทพมหานครมีความต้องการเสื้อผ้ารูปแบบสำเร็จรูปค่อนข้างสูง เนื่องจากปัจจัยเรื่องค่าแรงในการนำผ้ามาตัดชุดที่ค่อนข้างสูง ทำให้มีความต้องการซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปมากกว่าผ้าพัน

2. การออกแบบเรขศิลป์ เพื่อให้สัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย

2.1 การสรุปข้อมูลพุทธศิลป์จังหวัดน่าน

การใช้งานผ้าทอมือจังหวัดน่านในแง่ของความสัมพันธ์ของลวดลายต่างๆ ผู้วิจัยได้สรุปลวดลายของผ้าทอมือจังหวัดน่านออกมา 4 กลุ่ม โดยอ้างอิงจากหนังสือมรดกวัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อของทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล ดังนี้

ภาพที่ 35 สรุปหมวดหมู่ลวดลายผ้าทอมือจังหวัดน่าน

2.1.1 ลายกาบหรือลายพันธุ์พฤษภักษา จากการสัมภาษณ์นางศดานันท์ เนตรทิพย์ ประธานกลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเกิด ได้กล่าวว่า ชาวไทลื้อเมื่อเข้าป่า ไปเจอดอกไม้ตามสถานที่ต่างๆก็นำมาทอเป็นลวดลายผ้าแล้วแต่จินตนาการของช่างทอ แต่บางลวดลายก็ให้ความหมายในเชิงการปกป้องคุ้มครอง เช่น ลายจันทร์แปดกลีบ เป็นต้น

ภาพที่ 36 ลายจันท์แปดกลีบ เป็นลวดลายที่ได้รับความนิยม และมีความหมายถึงการปกป้องคุ้มครองแปดทิศ

2.1.2 ลายเรขาคณิต ลวดลายเหล่านี้มีมากมายหลากหลาย บ้างก็มีความหมาย บ้างก็ไม่มีความหมาย ตั้งแต่กากบาท สามเหลี่ยม จุดเล็กๆ เป็นต้น แต่ลายที่พบได้มากที่สุดคือ ลายหีบ

ภาพที่ 37 ลายดอกหีบ คือ ลวดลายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน คำว่า “หีบ” แปลว่า “ปิด” มีขนาดเล็กบ้างใหญ่บ้างแล้วแต่ช่างทอจะกำหนด

2.1.3 ลายสัตว์ เป็นลายที่พบได้มากในผ้าทอมือจังหวัดน่าน มีหลากหลายทั้ง ช้าง ม้า พญานาค ผีเสื้อ สิงห์ มอม นกหัสติลิงค์ เป็นต้น แต่ลายที่พบได้มากที่สุดคือลายพญานาค เนื่องจากมีตำนานกล่าวถึงการสร้างแม่น้ำน่านโดย พญาสุวรรณาโค

ภาพที่ 38 ลายพญานาครูปแบบต่างๆ จากพิพิธภัณฑ์ ฝ่ายเงิน จังหวัดน่าน

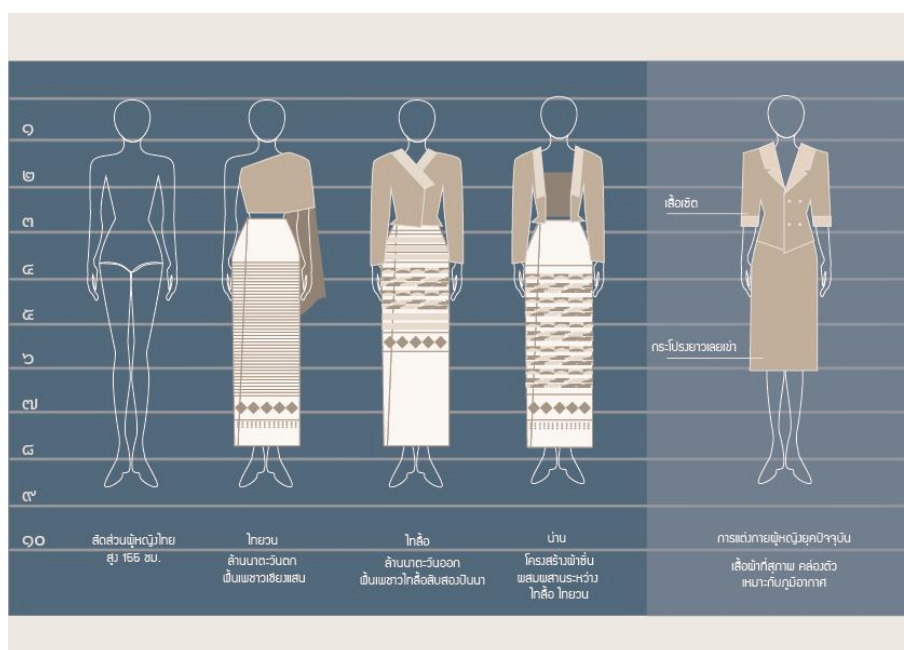
2.1.4 ลายในพิธีกรรม เป็นลวดลายเฉพาะไม่นำมาถักทอลงบนร่างกาย มักใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ในปัจจุบันพบได้ในตุ่ง ซึ่งเป็นผ้าทอที่ใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา โดยลายที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นและได้รับความนิยมมากที่สุดคือลายปราสาท

ภาพที่ 39 ตุ่งไชยจังหวัดน่าน ในงานถวายเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในปี พ.ศ. 2551

2.2 โครงสร้างผ้าซิ่น

ในอดีตการแต่งกายของสตรีชาวล้านนานั้นจะแต่งกายด้วยผ้าซิ่น ซึ่งผ้าซิ่นเมืองน่านถือว่าเป็นหลากหลายประเภทโดย แบ่งออกเป็นโครงสร้างต่างๆ ได้แก่ ไทยวน ไทลื้อ ซึ่งทั้งสองเชื้อชาติได้ผสมกลมกลืนกันจนเกิดเป็นโครงสร้างผ้าซิ่นใหม่ๆ ซึ่งแต่ละโครงสร้างก็จะขบเน้นสรีระร่างกายของผู้สวมใส่ต่างกัน ดังนี้

ภาพที่ 40 ตารางสรุปโครงสร้างผ้าซิ่นตามสัดส่วนการแต่งกายของคนในยุคปัจจุบัน

2.2.1 ผ้าซิ่นไทยวน

ผ้าซิ่นไทยวนหรือซิ่นตีนจก เป็นผ้าซิ่นที่มีสัดส่วนสวยงาม ตรงตัวซิ่นเป็นลายขวาง ต่อดิ้นซิ่นเป็นตีนจก เมื่อสวมใส่ขบเน้นสรีระลวดลายตรงส่วนเท้า เมื่อก้าวเดินลวดลายขยับมีความสวยงามคาดว่าเมืองน่านน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากเชียงใหม่ในสมัยอาณาจักรล้านนา พบได้ในเชียงใหม่ แพร่ ลำปาง ลำพูน และเมืองน่านด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 41 ชิ่นตีนจกไทยวน ส่วนที่โดดเด่นคือตีนชิ่นซึ่งทอด้วยเทคนิคจก

2.2.2 ผ้าชิ่นไทลื้อ

อพยพมาจากเมืองสิบสองปันนา มีโครงสร้างผ้าชิ่นที่โดดเด่นคือ ส่วนลายอยู่ที่สะโพกของผู้สวมใส่ ซึ่งมักจะทอเป็นลวดลายน้ำไหลบ้าง ลายหับช้าง แต่มักจะเป็นลายแนวขวาง ตรงส่วนเข่าลงมาเป็นการทอลวดลายแบบผ้าพื้น โดยมักทอเส้นยืนเป็นสีดำ สวมคู่กับเสื้อปิดซึ่งมักจะเป็นผ้าแพรจีน

ภาพที่ 42 หญิงสาวสวมเสื้อปิด คู่กับผ้าชิ่นโครงสร้างแบบไทลื้อ ลวดลายซับซ้อนเน้นสรีระส่วนสะโพกของผู้ใส่

ภาพที่ 44 รูปแบบการใช้ห้องพระแบบโต๊ะหมู่เข้าถึงได้จาก http://img.tnews.co.th/userfiles/images/tnews_1502941505_754.jpg วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2561

ภาพที่ 45 การใช้การเคารพบูชาพระแบบปัจจุบัน ในลักษณะบิวท์อิน เหมาะกับผู้อยู่อาศัยพื้นที่จำกัด (เข้าถึงได้จาก <http://img.tnews.co.th/userfiles/images/2-1184.jpg> วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2561)

3. การออกแบบสื่อสัญลักษณ์ Sketch Design สู้งาน Graphic

3.1 สเก็ตช์แบบครั้งที่ 1

การออกแบบ logo ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดเรื่องของ สับปะยะ คือ ความสบายในการปฏิบัติธรรมมาใช้ในการออกแบบ และได้ออกแบบในรูปทรงของแนวนอน เพื่อสื่อถึงรูปทรงของตุ่งที่ห้อยลงมาในแนวยาว สีที่ใช้ใช้สีขาวสื่อถึงพุทธศาสนา และสีทองสื่อถึงสวรรค์ รูปแบบโลโก้ใช้รูปแบบของตุ่งในการออกแบบ โดยใช้ลักษณะแบบขั้นบันได สื่อถึงการเดินทางสู่สวรรค์

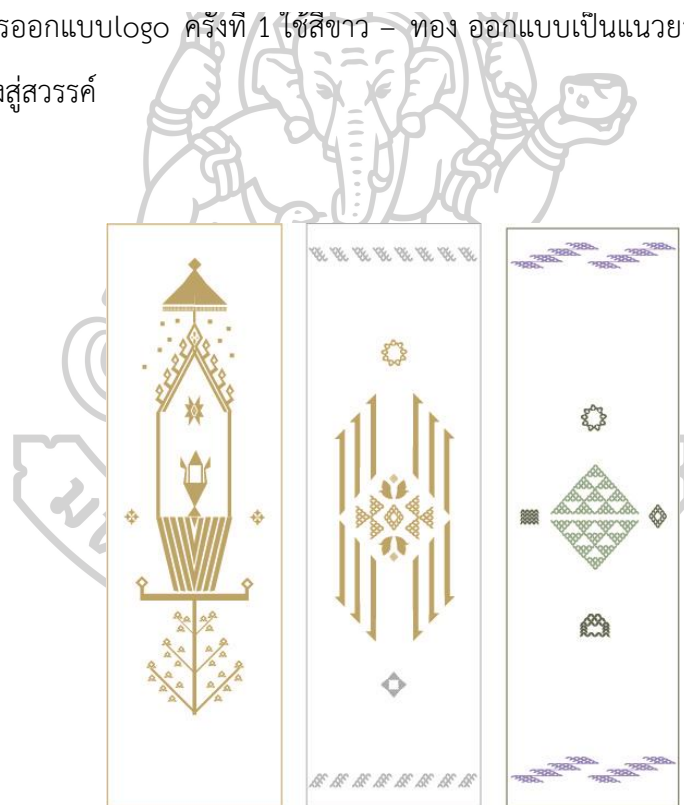
ภาพที่ 46 การสังเคราะห์ สีอัตลักษณ์จากเมืองน่าน ครั้งที่ 1 โดยใช้การสังเคราะห์จากประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม บรรยากาศสีต่างๆของเมืองน่าน

ลิปปากะ

สภายการอยู่ สภายการไป สบายทุดคุด สบายคตคต สบายการกิน สบายอากาศ สบายท่าทาย

ภาพที่ 47 การออกแบบlogo ครั้งที่ 1 ใช้สีขาว – ทอง ออกแบบเป็นแนวยาวตามรูปแบบของตุ่งสี่อ ถึงการเดินทางสู่สวรรค์

ภาพที่ 48 การออกแบบครั้งที่ 1 การนำตุ่งมาออกแบบ โดยเล่าเรื่องราวจากมหานทีศรีทันดร และการนำลวดลายผ้าทอมือจังหวัดน่านมาออกแบบ

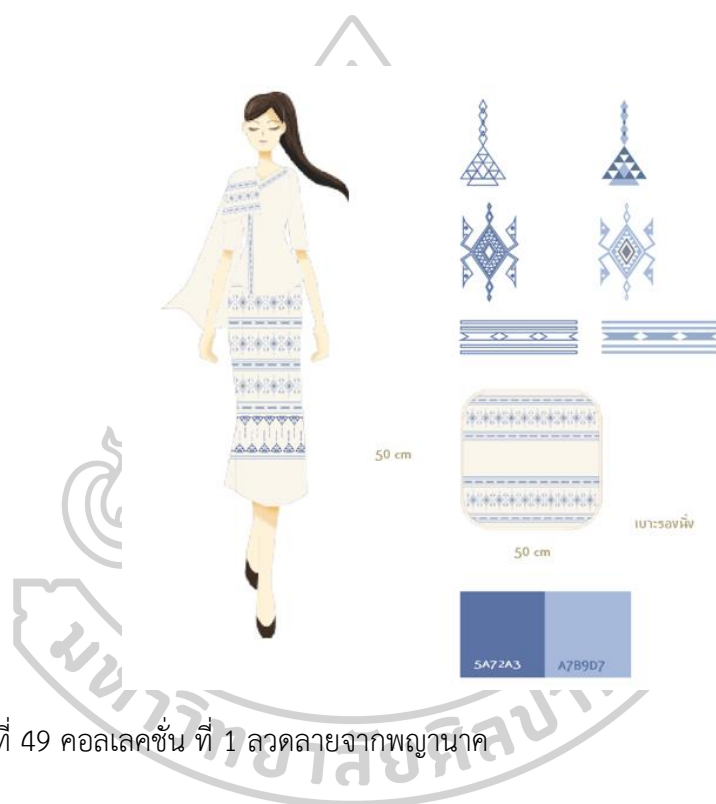
ผลการออกแบบครั้งที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญต้องการให้หลุดรูปแบบการใช้งานในรูปแบบของตุ่ง ออกไป รวมทั้งต้องศึกษารูปแบบของห้องพระ หรือกาละการใช้งานที่ร่วมสมัยมากขึ้น

3.2 การสเก็ทครั้งที่ 2

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบทั้งหมด 4 คอลเลคชั่นโดยเป็นคอลเลคชั่นเกี่ยวกับร่างกาย 3 คอลเลคชั่น และเกี่ยวกับการประดับตกแต่ง 1 คอลเลคชั่น ดังนี้

3.2.1 ลายพญานาค

ลวดลายได้แรงบันดาลใจจากตำนานความเชื่อในเรื่องของพญานาค ผู้เป็นผู้สร้างแม่น้ำน่าน ซึ่งสะท้อนออกมาใน สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และลวดลายของผ้าทอมือจังหวัดน่าน

ภาพที่ 49 คอลเลคชั่น ที่ 1 ลวดลายจากพญานาค

3.2.2 ลายดอกชมพูภูคา

แม่หญิงล้านนานิยมเกล้าผมประดับศีรษะด้วยดอกไม้เมื่อไปงานบุญ เพราะถือเป็นการบูชาพุทธศาสนาด้วยเครื่องหอม โดยผู้วิจัยได้นำดอกชมพูภูคามาใช้ใน Collection นี้ เนื่องจากเป็นดอกไม้ที่มีแห่งเดียวในประเทศไทย

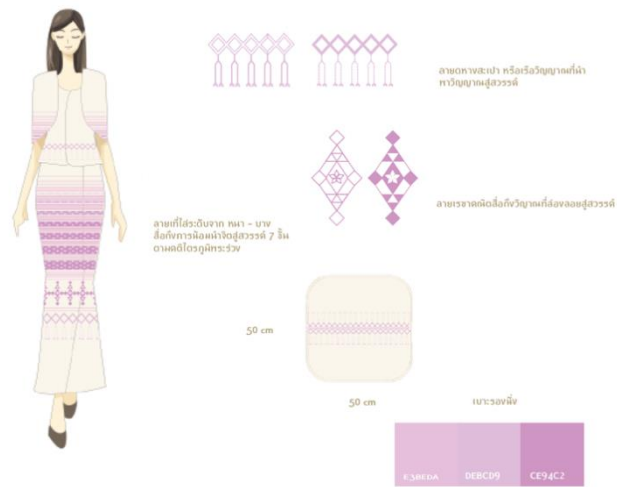

ภาพที่ 50 คอลเลคชั่น ที่ 2 จากดอกชมพูภูคา

3.2.3 ลายบันไดสู่สวรรค์

Collection นี้ได้แรงบันดาลใจจากความเชื่อถึงการเดินทางสู่สวรรค์ ยิ่งขั้นที่สูงทางเดินก็ยิ่งแคบ ต้องมีคุณงามความดีและต้องใช้สมาธิถึงจะเดินไปถึง สีที่ใช้ คือสีม่วง เนื่องจากการสอบถามแม่ครูศดานันท์ เนตรทิพย์ และผู้คนที่นิยมผ้าทอมือต่างบอกว่า ผ้าทอมือจังหวัดน่านมักจะทอสีม่วงซึ่งเป็นสีที่จังหวัดอื่นในภาคเหนือไม่นิยมทอมากนัก แต่ชาวน่านนิยมทอผ้าสีม่วงเนื่องจาก เมื่อ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาที่จังหวัดน่านชาวบ้านมักแต่งกายนุ่งชั้นสีม่วงมารับเสด็จ สีม่วงจึงกลายเป็นสีที่แสดงเอกลักษณ์ของน่าน

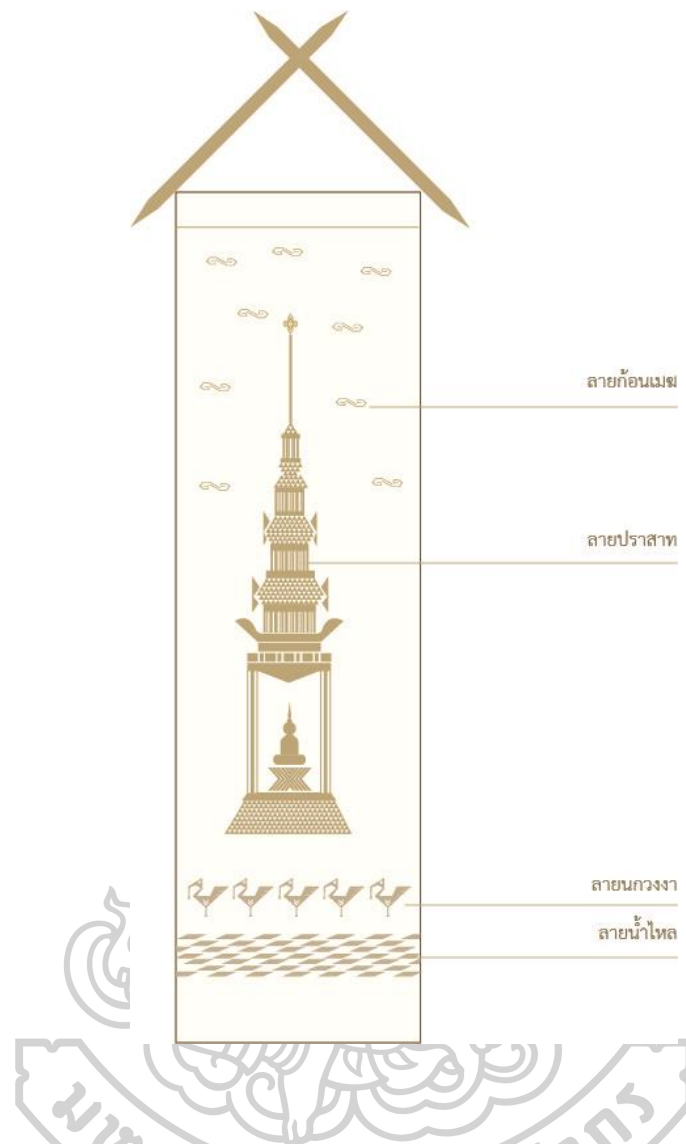

ภาพที่ 51 คอลเลคชั่น 3 ลายบันไดสู่สวรรค์

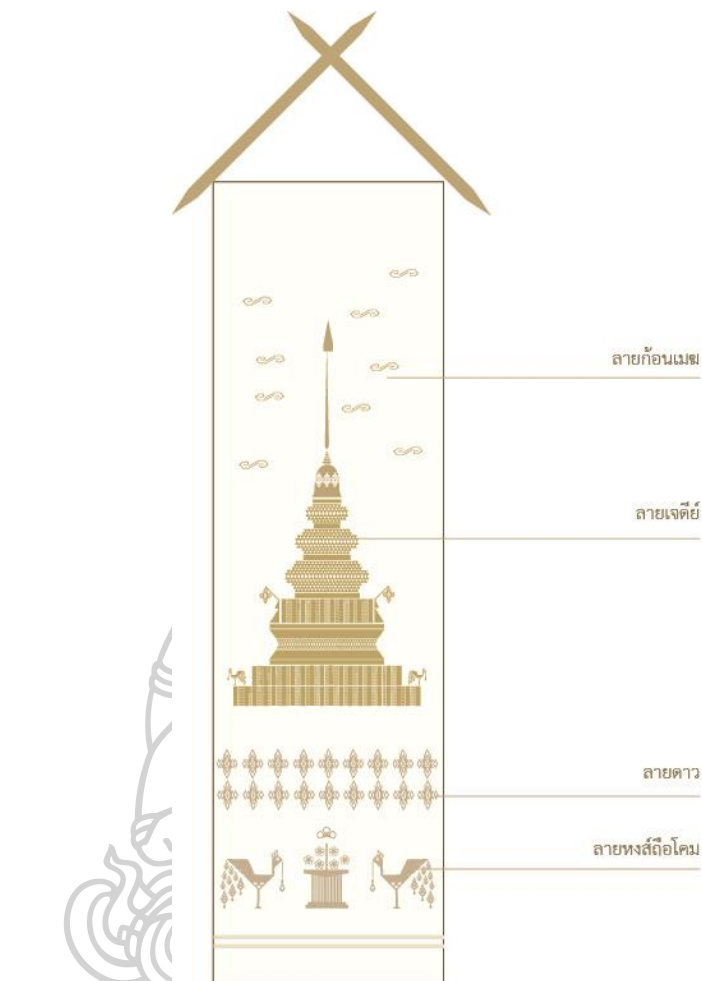
3.3.4 ลายตุงบูชา

ลวดลายที่สะท้อนคติความเชื่อเรื่องสวรรค์ของชาวล้านนา โดยยังอยู่ในรูปแบบตุงเพื่อการประดับตกแต่ง โดยเริ่มแรกในคอลเลคชั่นมีทั้งหมด 3 ลาย ได้แก่ ลายปราสาท สะท้อนคติความเชื่อของชาวไทลื้อ โดยมีนกวางอยู่ที่ฐานปราสาท สื่อถึงการเดินทางสู่สวรรค์

ภาพที่ 52 ลายปราสาท เป็นลายที่ชาวไทลื้อนิยมทอมาอย่างยาวนาน โดยนิยมทอ 3 ชั้น, 5 ชั้น, 7 ชั้น แล้วจินตนาการของช่างทอ ที่ฐานมักจะมีนกงวงซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีบุญ และผู้วิจิได้ใส่ลายน้ำไหลสื่อถึงมหานทีสีทันดรอีกด้วย

ภาพที่ 53 เจดีย์จุฬามณี

ลายเจดีย์จุฬามณี ชาวล้านนาเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้วต้องไปสักการะเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ โดยส่วนเจดีย์ผู้วิจัยนำรูปแบบพระธาตุแช่แห้ง พระธาตุคู่บ้านคู่เมืองน่านมาออกแบบเป็นลายกราฟฟิก ตรงฐานมีหงส์ถือโคม ส่องสว่างนำทางผู้ตายสู่สวรรค์

ภาพที่ 54 ลายหม้อปุระณะขมิ้น

- หม้อปุระณะขมิ้น เป็นลายมงคล หมายถึงหม้อน้ำแห่งความอุดมสมบูรณ์ ตรงตัวตามรากศัพท์ที่ผูกขึ้นจากภาษาสันสกฤตสองคำ คือคำว่า “ปุระณะ” ที่หมายถึงความบริสุทธิ์ และ “ขมิ้น” ที่แปลว่าหม้อน้ำ ลวดลายรูปหม้อปุระณะขมิ้น จึงมีความหมายมงคลถึงความอุดมสมบูรณ์ หรือการก่อกำเนิดของผลิตผลต่างๆ โดยมี “น้ำ” ที่บรรจุอยู่ภายในหม้อมูลเหตุแห่งพลังงานสร้างสรรค์

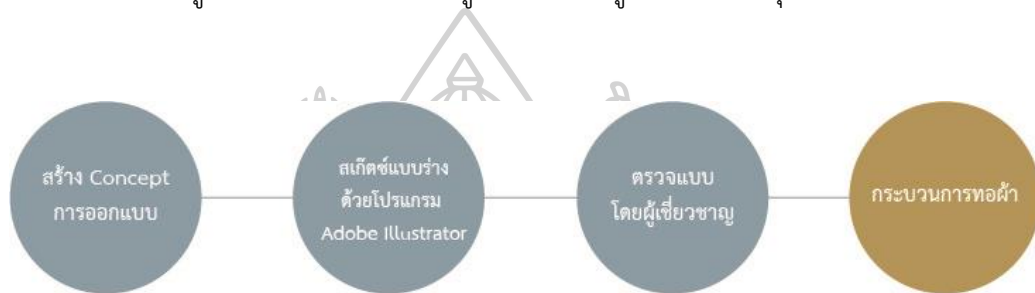
3.2.3 ผลการออกแบบครั้งที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญยังไม่เห็นทฤษฎีในการออกแบบ และลวดลายยังไม่หลุดจากการออกแบบรูปแบบเดิมๆ

3.3 การสเก็ตช์ครั้งที่ 3 สรุปลผลการสเก็ตช์

จากการสเก็ตช์ดีไซน์ทั้งสองครั้งผู้วิจัยได้รับข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแบบร่างจากผู้เชี่ยวชาญและการออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้อย่างสูงสุด ออกมาเป็นการออกแบบครั้งที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปลผลการออกแบบหรือ Design Brief ออกมาดังนี้

- พื้นต้องเป็นสีขาว
- สีที่ใช้เป็นสีธรรมชาติจากวัสดุในจังหวัดน่าน
- เสื้อผ้ารูปแบบที่ตัดเย็บต้องเป็นรูปแบบสำเร็จรูปเหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย

ภาพที่ 55 กระบวนการออกแบบ

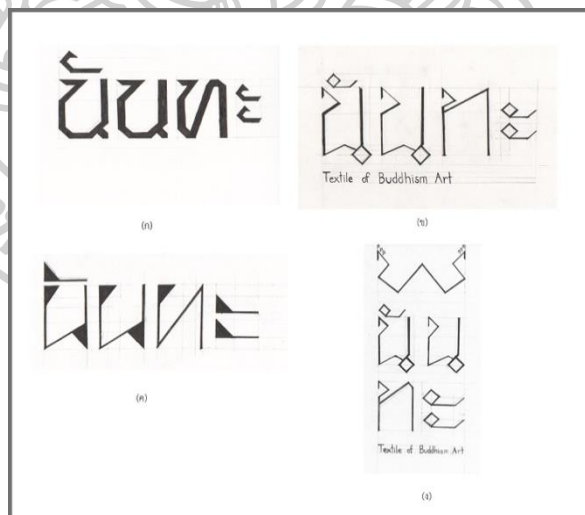
โดยจากการสรุปลผลการสเก็ตช์และพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญผู้วิจัยได้สรุปลแนวคิดในการออกแบบโดยปรับปรุงแนวความคิดจากสเก็ตช์ดีไซน์ออกมาทั้งหมด 3 คอลเลกชัน ดังนี้

ภาพที่ 56 คอนเซปต์ทั้ง 3 คอลเลกชัน

3.3.1 การออกแบบโลโก้

การออกแบบโลโก้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องตำนานของพญานาคมาออกแบบโดยพญานาคมีความเกี่ยวข้องกับตำนานจังหวัดน่าน คือเป็นผู้สร้างแม่น้ำน่านจนเกิดเป็นประเพณีการแข่งเรือยาว สถาปัตยกรรมต่างๆ โดยในผ้าชิ้นส่วนหัวของพญานาคมีความโดดเด่นและปรากฏบนลวดลายผ้ามากมายหลากหลายรูปแบบผู้วิจัยจึงนำมาสเก็ทซ์ โลโก้ โดยใช้ชื่อว่า “นันท” โดยคำว่านันท มีที่มาดังนี้ หลักฐานชิ้นสำคัญที่ยืนยันว่าเดิมเมืองน่านใช้ชื่อ “นันทบุรี” ก็คือจารึกที่ฐานพระพุทธรูปปางลีลาที่สร้างขึ้น ณ วัดพญาภูและอีกองค์ที่วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เขียนด้วยอักษรลายสือไทยแบบสุโขทัยเหมือนกันหมดว่า “สมเด็จพระญาณสารผาสุม(เจ้าจ้าวผาสุม)เสวยราชใน นันทปุระ สถาป(สร้าง) สมเด็จพระเป็นเจ้าห่องค์ เพราะจักให้คงในศาสนาห้าพันปี ตั้งแต่เป็นพระเจ้าในปีมะเมีย เพื่อบุญจุลศักราช 788” แสดงว่าชื่อเมืองนันทบุรี หรือ นันทปุระ มีที่มาแล้วอย่างน้อยในปีจุลศักราช 788 หรือ 1969 (ลาเนาจ, 2560)ซึ่งคำว่า นันทบุรี แปลว่า นันท แปลว่าความยินดี ความรื่นเริง ส่วนคำว่า บุรี แปลว่า เมือง จึงแปลว่าเมืองแห่งความรื่นเริง ผู้วิจัยได้ตัดคำว่า บุรีออกเหลือแต่คำว่า นันท เพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์จดจำง่าย

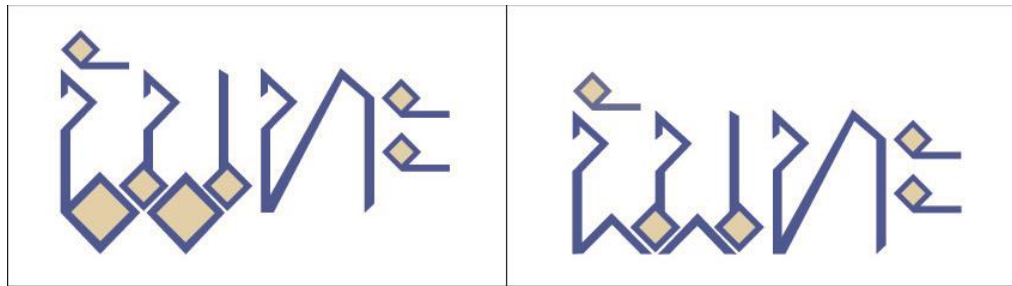

ภาพที่ 57 การร่างแบบสเก็ทซ์ โลโก้แบบต่างๆในรูปแบบแรกผู้วิจัยได้ใส่สระ “ะ”

- (ก) ใช้ตัวอักษรที่หนาและเข้ม ใช้รูปแบบของหัวพญานาคและลวดลายผ้ามาผสม
- (ข) ใช้ตัวอักษรที่บางสื่อถึงเส้นบนผืนผ้า และตัวอักษรรูปแบบเรขาคณิต แบบลวดลายผ้าทอมือ
- (ค) ใช้ลวดลายเรขาคณิต ตรงส่วนหัวใช้เส้นเข้มให้ความรู้สึกหนักแน่น มั่นคง

(ง) รูปแบบตัวอักษรเหมือน(ข) แต่ทดลองนำมาออกแบบในรูปแบบของตุง คือเป็นแนวตั้งลงมา และเพิ่มลายพญานาคตรงส่วนบน

จากการตรวจแบบร่างจากผู้เชี่ยวชาญผู้วิจัยได้นำโลโก้โปรแกรม Adobe Illustrator เพื่อทำลวดลาย Graphic โดยแบ่งออกเป็นสองชุด คือแนวตั้งและแนวนอน

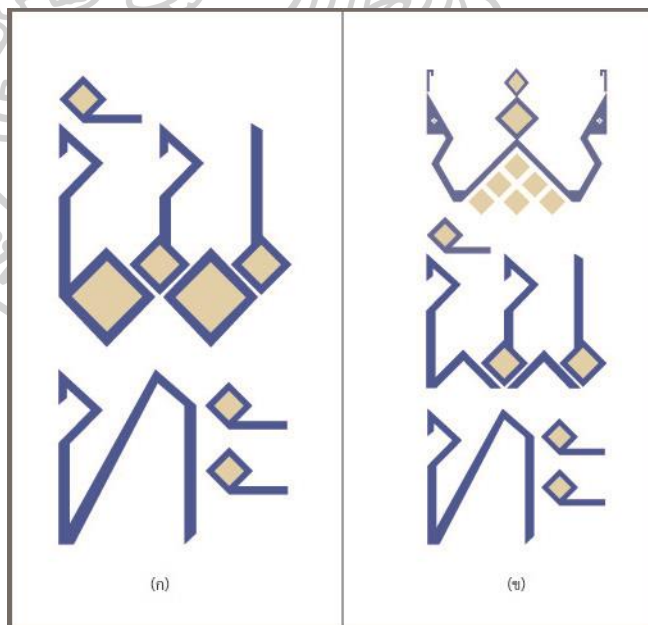

(ก)

(ข)

(ก) ออกแบบเป็นรูปหัวพญานาคผสมกับลายกราฟฟิกรูปภูเขาโดยใช้รูปทรงเรขาคณิต

(ข) ออกแบบเป็นรูปหัวพญานาคและใช้ลายกราฟฟิกรูปภูเขาโดยการใช้เส้น

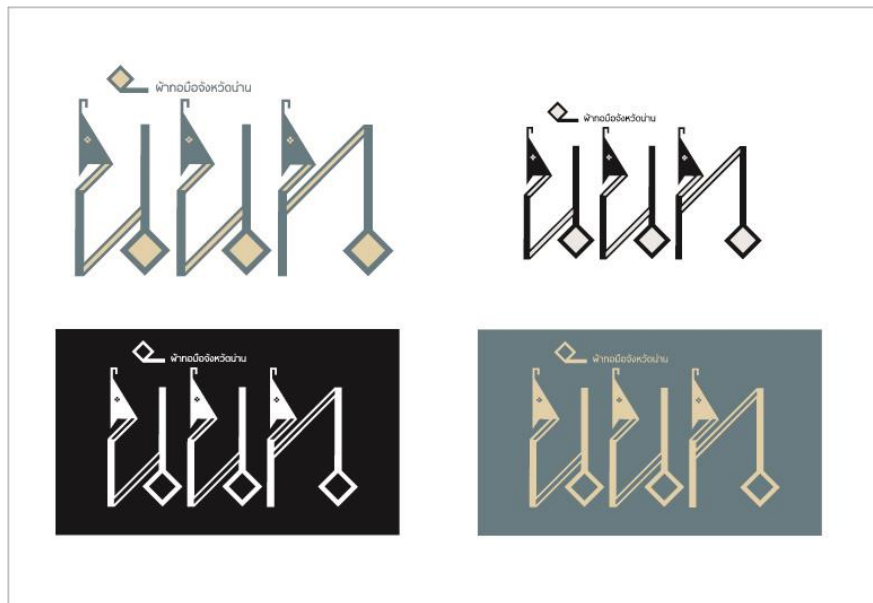
(ก)

(ข)

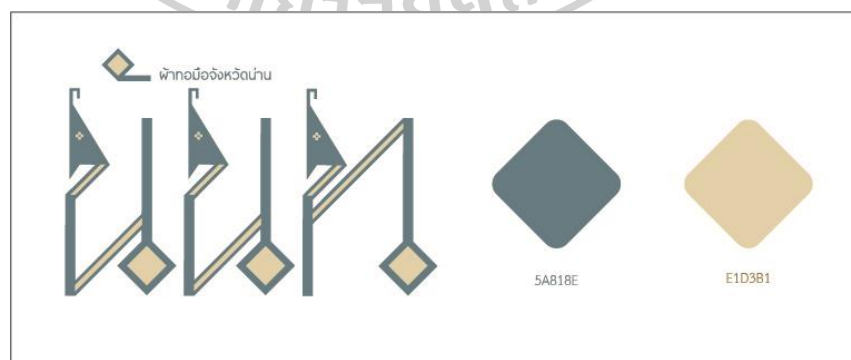
(ก) ใช้รูปแบบของตุ้มมาใช้ในการออกแบบใช้กราฟฟิกรูปภูเขาและลวดลายเรขาคณิต

(ข) ใช้รูปแบบแนวตั้งเพิ่มลวดลายพญานาคด้านบนสื่อถึงการบูชาสวรรค์

ผู้เชี่ยวชาญได้คอมเมนต์แก้ไขโดยโลโก้แบบยังไม่ลงตัว เนื่องจากมีรายละเอียดที่เยอะเกินไป ให้ลดทอนรายละเอียดออกไป และต้องตัดสระ “ะ” ออก

ภาพที่ 60 ผลการออกแบบสื่อสัญลักษณ์ โดยผู้วิจัยได้ปรับสีที่ใช้ในโลโก้เป็นสีคราม ตามสีของเส้นฝ้ายที่ย้อมออกมาได้ และใช้สีครีมสื่อถึงเส้นฝ้ายที่ไม่ได้ฟอกขาว

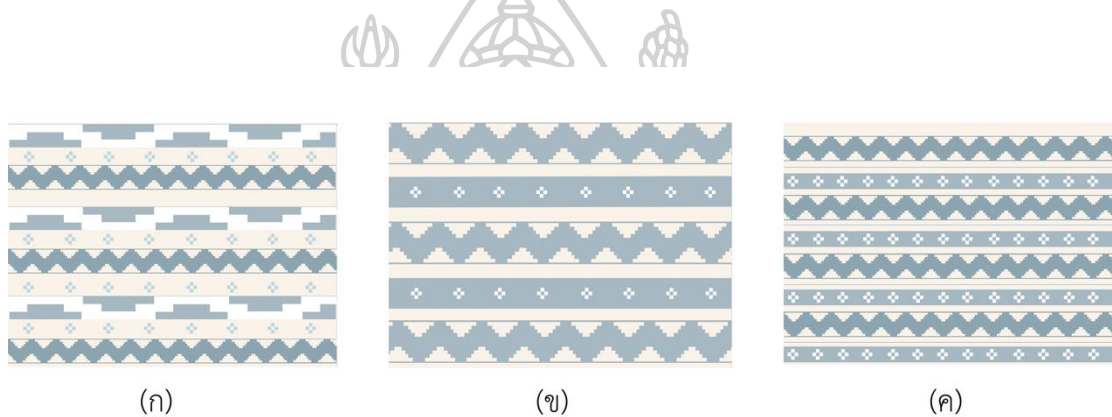
ภาพที่ 61 โลโก้นั้นท ใช้สีครามและสีชาวครีมเป็นหลัก

3.3.2 ลายนาคภูมินทร์

นอกจากตำนานดังกล่าวแล้วพญานาคยังเป็นสัญลักษณ์ของการปกป้องพุทธศาสนาอีกด้วย ทำให้ชาวจังหวัดน่านมีความเชื่อและผูกพันกับพญานาคและสายน้ำเป็นอย่างมาก โดยสะท้อนอยู่ในสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา ประเพณี และลวดลายของผ้าทอมือ จังหวัดน่านยังมีลวดลายพญานาคปรากฏในหลากหลายรูปแบบ โดยผู้วิจัยได้นำมาออกแบบลวดลายผ้าโดยแบ่งการออกแบบเป็น 2 ส่วนคือ การออกแบบตัวขึ้น และการออกแบบตีนขึ้น

- การออกแบบตัวขึ้น

ออกแบบลวดลายน้ำไหลโดยเทคนิคการ เกาะ – ล้วง

ภาพที่ 62 การออกแบบลายน้ำไหลแบบต่างๆ

(ก) การออกแบบโดยใช้ลวดลายเรขาคณิต สีเหลี่ยมขนาดใหญ่เพื่อให้ความรู้สึกโปร่ง ระหว่างช่องไฟใส่ลายดอกไม้ สีส้มถึงสวรรค์

(ข) การออกแบบโดยใช้ลายขนาดใหญ่ สลับกับลายดอกไม้ขนาดเล็ก ผ้าขึ้นที่ทอลายใหญ่จะเน้นให้รูปร่างของผู้ใส่ดูใหญ่ขึ้น

(ค) การออกแบบลายน้ำไหลให้มีช่องไฟขนาดเล็ก และปรับขนาดลายดอกไม้ให้ถี่ขึ้น

โดยผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ลวดลาย (ค) ได้ขนาดและสัดส่วนที่สวยงามเหมาะสม

- การออกแบบตีนขึ้น

ลวดลายพญานาคโดยเฉพาะส่วนหัวเป็นลายที่มีเอกลักษณ์และมีหลากหลายรูปแบบมาแต่โบราณ และมีลักษณะการยกหัวนาคขึ้นสูงเป็นรูป W ดังภาพด้านล่าง รูป(ข) ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างทางทัศนธาตุ คือเส้น และ จุด

ภาพที่ 63 โครงสร้างลายผ้า จากหัวพญานาค

(ก) ภาพโครงสร้างลายพญานาคแบบโบราณ

(ข) ภาพโครงสร้างลายพญานาคแบบ W

ผู้วิจัยจึงนำมาออกแบบโดยได้แรงบันดาลใจจากเรื่องราวเขาพระสุเมรุและเรื่องราวพญานาคปกป้องพุทธศาสนา ออกมาเป็นลวดลาย ดังนี้

ภาพที่ 64 กระบวนการออกแบบลายพญานาค

ผู้วิจัยได้นำส่วนตัวขึ้นและตีนขึ้นมาประกอบกันและได้ใส่สี ดังนี้

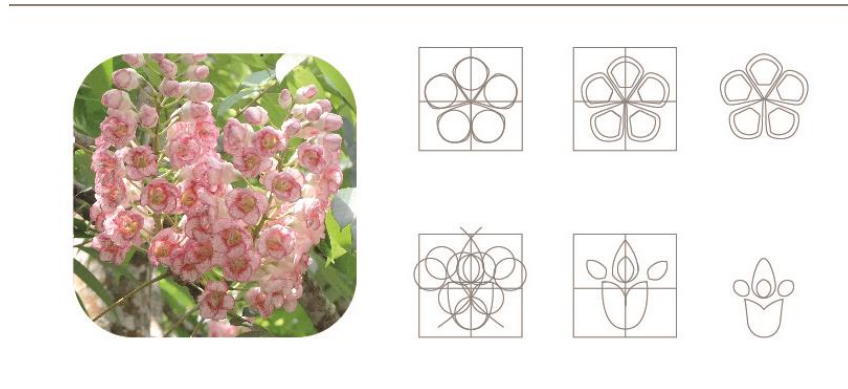

ภาพที่ 65 การประกอบตัวขึ้นและตีนขึ้นลงบนสรีระร่างกาย

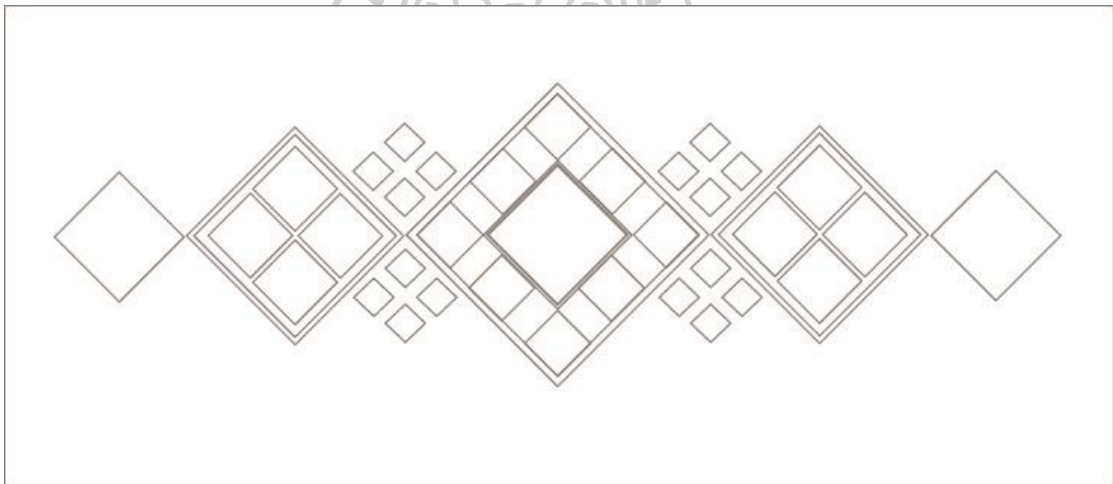
3.3.3 การออกแบบลายดอกชมพูภูคา

ดอกชมพูภูคาเป็นดอกไม้ที่มีเฉพาะจังหวัดน่าน บานอยู่บนยอดเขาชมพูภูคาในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ผู้วิจัยได้นำเรื่องราวของดอกชมพูภูคามา ผสมผสานกับเรื่องราวการแต่งกายของหญิงสาวชาวล้านนาที่นิยมเกล้าผมมวยและประดับดอกไม้บนศีรษะ เพื่อบูชาพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยได้นำมาออกแบบบนโครงสร้างขึ้นไหล่ โดยมีกระบวนการออกแบบ ดังนี้

- ออกแบบลวดลายจาก ซึ่งการออกแบบโดยใช้ระบบ Grid ในการออกแบบ โดยถอดทศนะธาตุของดอกชมพูภูคาออกมา ไม่ว่าจะเป็นลักษณะกลีบดอก หรือสี ลักษณะการอยู่เป็นพุ่มทรงระฆัง

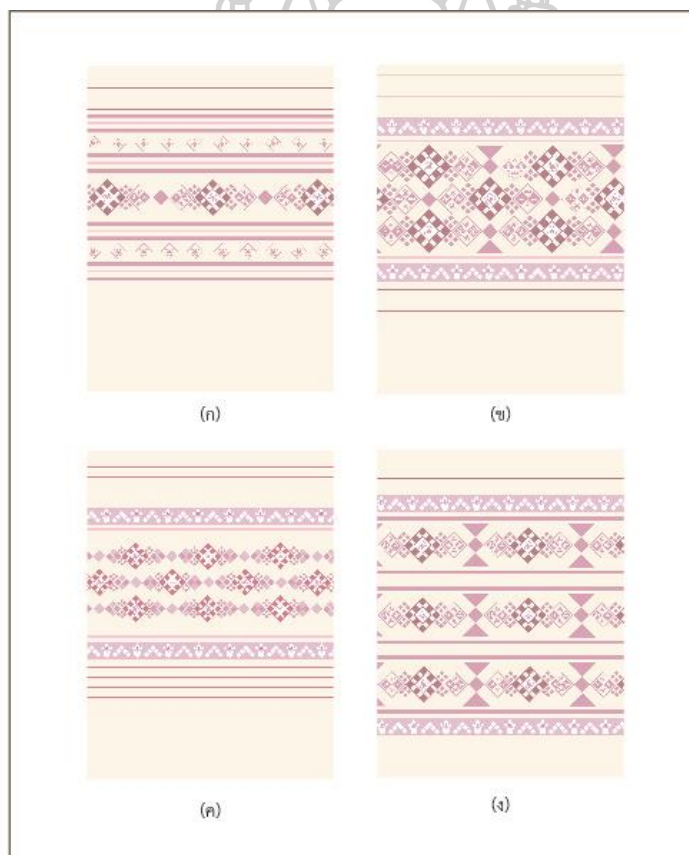
ภาพที่ 66 การออกแบบลวดลาย โดยถอดทึ่ศนธาตุดอกไม้ด้วยระบบ Grid

ภาพที่ 67 การออกแบบลายจาก โดยใช้รูปทรงเรขาคณิต สื่อถึงภูเขา

ภาพที่ 68 ลายดอกชมพูภูคาเมื่อใส่สี

ภาพที่ 69 ลายดอกชมพูภูคาบนโครงสร้างผ้าซิ่นไทลื้อ

- (ก) ออกแบบให้ความรู้สึกโปร่ง ด้วยการจัดองค์ประกอบแบบเน้นเส้น
- (ข) ใส่ลายแน่น ถ้ ใหญ่ ให้ความรู้สึกอึดอัด
- (ค) ใส่ลายโปร่งสลับหนัก
- (ง) ใส่ลายเรขาคณิตเพิ่มลงไปในลวดลาย

จากการตรวจโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบได้ประเมินให้แบบ(ค) มีสัดส่วนสวยงามลงตัว ไม่มากไม่น้อยจนเกินไป

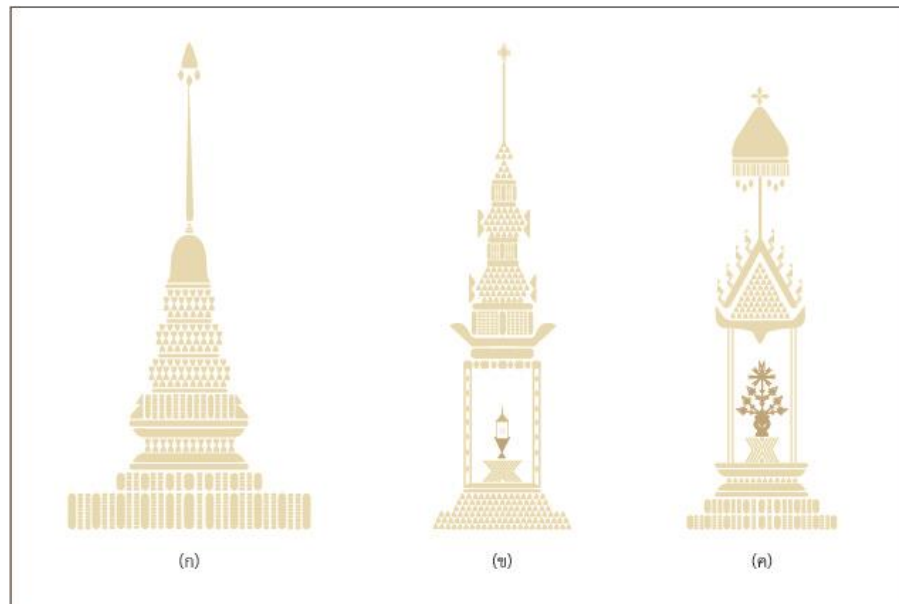
ภาพที่ 70 ลายดอกชมพูภูคาเมื่อนำมาอยู่บนร่างกาย

3.3.4 การออกแบบลายตุงบูชา

ผู้วิจัยได้นำเรื่องราวความเชื่อของการเดินทางสู่สวรรค์ของชาวล้านนา ออกแบบในลวดลายนี้โดยอยู่ในรูปแบบสามเหลี่ยมซึ่งรูปแบบสามเหลี่ยมสื่อถึง ปราสาทสู่สรวงสวรรค์ ปราสาทสำหรับชาวล้านนา เปรียบเสมือนที่บรรจรูปร่างกาย การถวายตุงลายปราสาท ให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ก็เปรียบเสมือนการนำพาร่างการจิตใจไปสู่สรวงสวรรค์ การออกแบบใน collection นี้เป็นการนำตุงมาออกแบบในรูปแบบที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัยของคนยุคปัจจุบัน ที่มีพื้นที่อาศัยน้อยลง แต่ยังต้องการสื่อแทนความเคารพ และความสงบทางพุทธศาสนา โดยใช้ รูปทรงสามเหลี่ยม ต้องการบ่งบอกถึง ความสง่างาม วัฒวอาราม ศาสนา ที่ถูกสะท้อนลงบนพื้นที่อีกด้าน ดั่งแม่น้ำที่

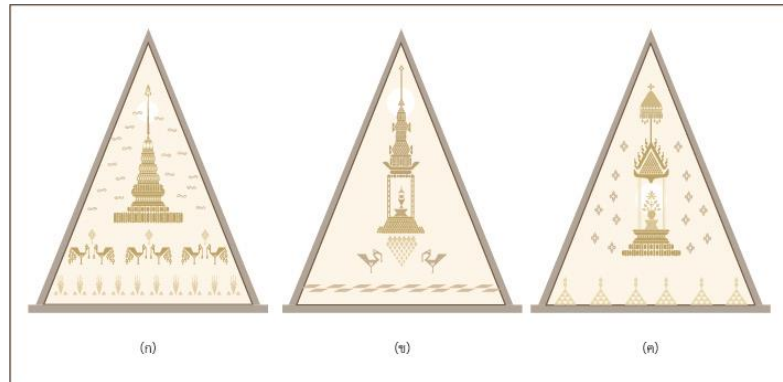

สะท้อนเอาความงาม ของทิวทัศน์ ส่งมายังเบื้องหน้าเรา ดังเช่นความสง่างามในอดีตที่ส่งผ่านมายังปัจจุบัน (กบิลสิงห์, 2558)มาเมื่อนำมาวางในห้องให้ความรู้สึกที่โปร่ง และในรูปแบบความหมายที่สื่อถึงฐานที่กว้างและปลายที่แหลม สื่อถึงการเดินทางสู่สวรรค์ โดยในเริ่มแรกในCollectionนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบทั้งหมด 3 ไลยดังนี้

ภาพที่ 71 การออกแบบชุด ตุงบูชา

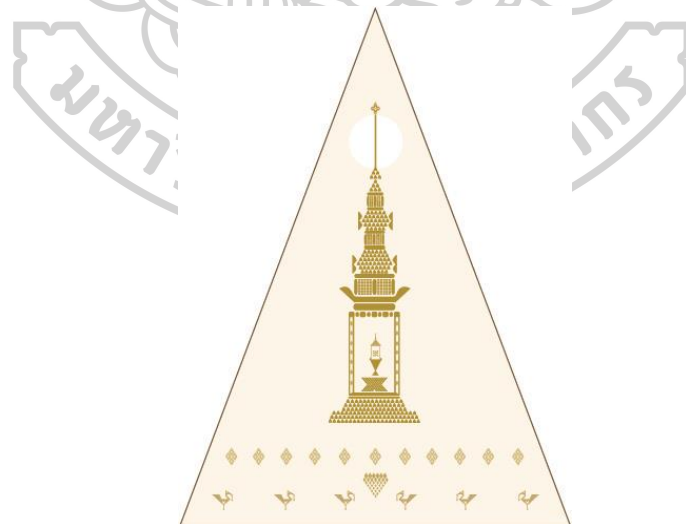
- (ก) สื่อถึงพระเจดีย์จุฬามณี บนสวรรค์ โดยผู้วิจัยได้รูปแบบจากวัดพระธาตุแช่แห้ง
- (ข) ไลยปราสาท และโคมสื่อถึงปราสาทบนสวรรค์มีโคมอยู่กึ่งกลาง สื่อถึงการนำดวงวิญญานมาสู่ภพภูมิที่ดี
- (ค) ไลยวิมานเทวดาด้านในเป็น บูรณฆฏะ สื่อถึงการกำเนิดของโลก น้ำแห่งชีวิต

ภาพที่ 72 การพัฒนาลวดลายปราสาทชั้นที่สอง โดยใส่รายละเอียดของลาย และใส่กรอบสามเหลี่ยม

- (ก) ลายสื่อถึงเจ็พจุฬามณี มีหงส์ถือโคมและลายชั้นดอกเป็นฐาน
- (ข) ลายปราสาท มีลายนกหัสติลิงค์และลายน้ำไหลเป็นฐาน
- (ค) ลายวิมานเทวดาผู้วิจัยออกแบบลายเรขาคณิตสื่อถึงเขาพระสุเมรุไว้ที่ฐาน

จากการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและชาวบ้าน พบว่าลาย (ข) เป็นลายที่คงเอกลักษณ์ท้องถิ่นจังหวัดน่านมากที่สุด ผู้วิจัยจึงเลือกนำลายนี้มาพัฒนาทอเป็นผ้าฝ้ายจริงต่อไป

ภาพที่ 73 ลายปราสาทปรับปรุงแก้ไข

ภาพที่ 74 อธิบายความหมายต่างๆของลายปราสาท

4. การถ่ายทอดงาน Graphic สู่งานออกแบบ

4.1 การออกแบบลวดลายด้วยโปรแกรม Adobe Illustrator

เริ่มแรกผู้วิจัยทดลองแกะลวดลายผ้าโบราณด้วย โปรแกรม Illustrator โดยพยายามให้มีขนาดและสัดส่วนใกล้เคียงผ้าผืนเดิมให้มากที่สุดโดยเริ่มแรกจากการวาดทัศนธาตุ เริ่มจากจุด เส้น องค์กรประกอบ และสี โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 75 ขั้นตอนการแกะลวดลายผ้า

(ก) ตู้งลายปราสาทที่ลื้อลวดลายโบราณ

(ข) ใช้ระบบ Grid เพื่อกำหนดสัดส่วน และเริ่มร่างเป็นก้อนเรขาคณิต

(ค) ใส่รายละเอียดต่างๆลงไปในส่วนที่เรากำหนดโดยใช้เครื่องมือ Rounded Rectangle Tool และ Pen tool ในการวาดเส้น Vector

ภาพที่ 76 การวาดลาย Vector จากผ้าจริง จะเห็นได้ว่าโครงสร้างทางทัศนธาตุของลาย ประกอบด้วย จุด เส้น

ภาพที่ 77 โครงสร้างลวดลายผ้าทอไทลื้อสู่เส้น Vector ในโปรแกรม Adobe Illustrator

4.2 การเตรียมวัสดุ

หลังจากผ่านกระบวนการออกแบบด้วยโปรแกรม Adobe Illustrator ต่อมา กระบวนการเตรียมวัสดุเพื่อใช้ในการทอผ้าโดยมีขั้นตอนดังนี้

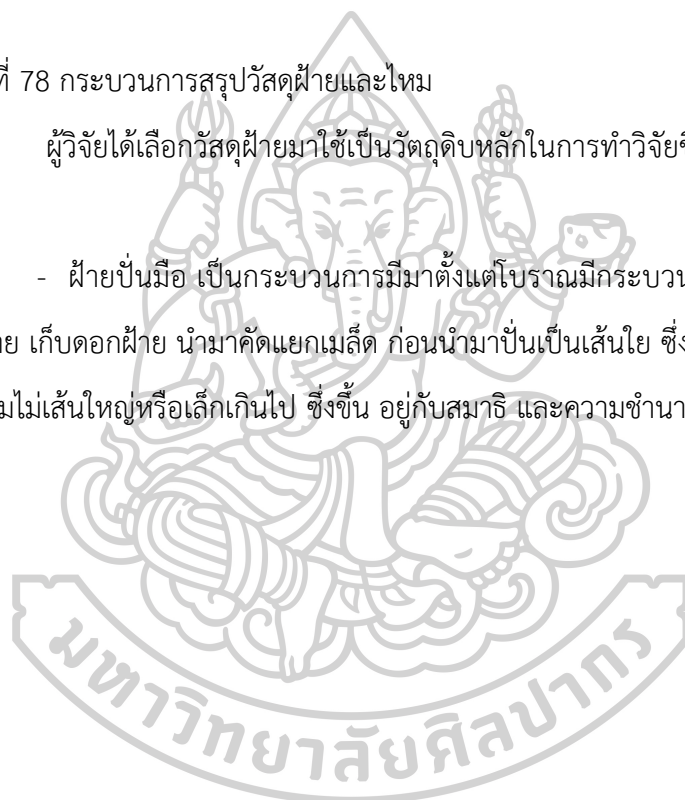
4.2.1 การเตรียมเส้นด้าย ฝ้ายทอมือจังหวัดน่านมีวัสดุหลักๆ 2 เส้นใยคือ ฝ้ายและไหม

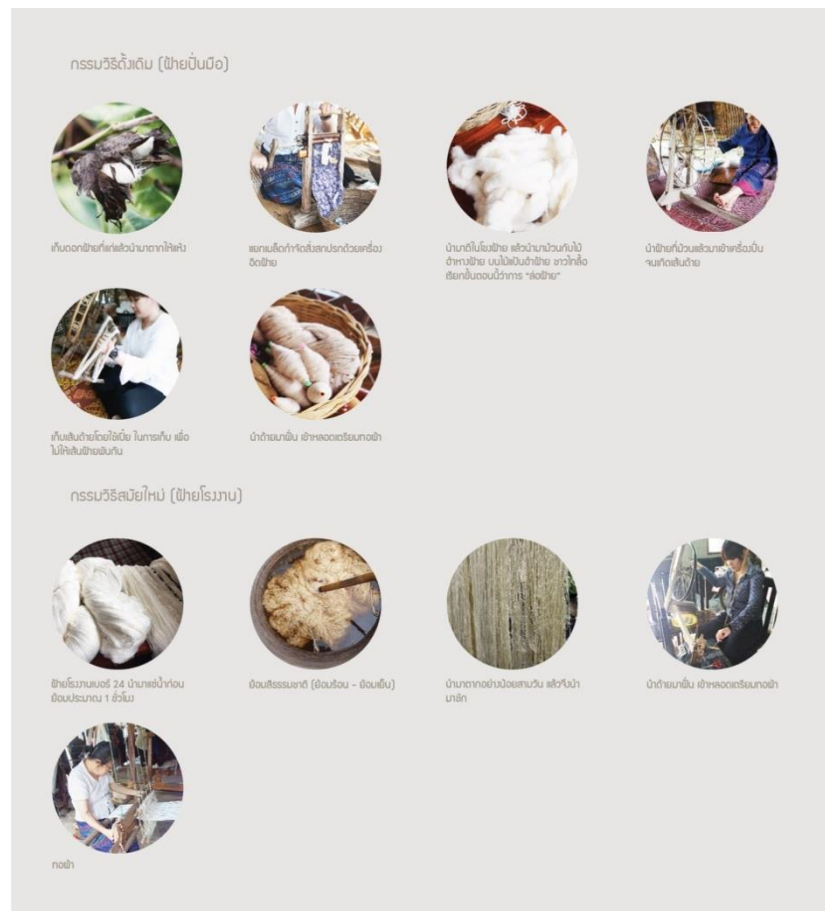

ภาพที่ 78 กระบวนการสรุปวัสดุฝ้ายและไหม

ผู้วิจัยได้เลือกวัสดุฝ้ายมาใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการทำวิจัยชิ้นนี้ คือ ฝ้ายปั่นมือและ ฝ้ายโรงงาน

- ฝ้ายปั่นมือ เป็นกระบวนการมีมาตั้งแต่โบราณมีกระบวนการทำที่ซับซ้อน ตั้งแต่การปลูกต้นฝ้าย เก็บดอกฝ้าย นำมาคัดแยกเมล็ด ก่อนนำมาปั่นเป็นเส้นใย ซึ่งเส้นใยที่คุณภาพดีต้องมีขนาดเหมาะสมไม่เส้นใหญ่หรือเล็กเกินไป ซึ่งขึ้น อยู่กับสมาริ และความชำนาญของผู้ปั่นฝ้าย

ภาพที่ 79 ตารางการเตรียมด้ายปั่นมือ

- ฝ้ายโรงงาน เป็นฝ้ายแท่งธรรมชาติผลิตจากโรงงานมีแหล่งซื้อขายใหญ่อยู่ที่กาดวโรรส จังหวัดเชียงใหม่ มีหลากหลายคุณภาพและหลากหลายสี โดยในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกฝ้ายโรงงานสีธรรมชาติเบอร์ 24 ในการทอผ้า เนื่องจากขนาดและเส้นฝ้ายที่กำลังเหมาะสม เมื่อถักทอออกมาจะนุ่มมีความทิ้งตัว และสวมใส่ไม่ร้อนจนเกินไป

ภาพที่ 80 ฝ้ายสีเส้นต่างๆที่ขายในกาตวโรรส

ภาพที่ 81 ฝ้ายเบอร์ 24 ที่ใช้ในการทอผ้าในงานวิจัย

4.2.2 การย้อมสีธรรมชาติ

ในงานวิจัยชิ้นนี้สีที่ใช้ในงานวิจัยเป็นสีที่มาจากธรรมชาติทั้งสิ้น โดยจากการสัมภาษณ์และทดลองย้อมสีทำให้ค้นพบว่า น้ำในหมูบ้านเกิด อำเภอบัว จังหวัดน่าน เป็นน้ำที่ไหลมาจากเทือกเขาชมพูภูคา มีกรดต่างจากที่อื่น ทำให้สีธรรมชาติที่ได้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการเตรียมวัสดุแบ่งออกเป็น 3 Collection ดังนี้

- ลายนาควมินทร์ ใช้สีคราม ซึ่งเป็นสีที่มีกระบวนการเตรียมวัตถุดิบที่ยุ่งยากและย้อมยากที่สุด ดังนี้

ภาพที่ 82 เก็บใบครามจากต้นมาแช่ในน้ำ ครึ่งชั่วโมงก่อนจะนำไปออก

ภาพที่ 83 นำตะกร้าหวายหรือเครื่องมือพื้นบ้านมาใช้ตีน้ำครามให้เกิดเป็นฟองสีฟ้า กระบวนการนี้ต้อย่างน้อย ครึ่งชั่วโมงให้เกิดฟอง ก่อนนำเส้นฝ้ายมาย้อม

ภาพที่ 84 ตากเส้นฝ้ายที่ย้อมไว้อย่างน้อยสามวันก่อนนำมาซีกเพื่อให้ได้สีที่ติดทนนาน

น้ำที่ใช้ในการย้อมสีธรรมชาติใช้ย้อมได้ประมาณสามครั้ง ทุกครั้งที่ย้อมเส้นฝ้ายสีจะอ่อนลงเรื่อยๆ

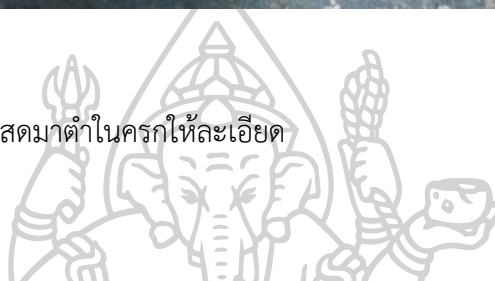
ภาพที่ 85 สีครามทั้งหมด 4 เฉดที่ใช้ในCollection นาคภูมินทร์

- ลายชมพูกา ใช้สีชมพูจากครั้งซึ่งเป็นวัสดุพื้นฐานที่ใช้ในการย้อมสีธรรมชาติ โดยมีกระบวนการเตรียมวัสดุและการย้อม ดังนี้

ภาพที่ 86 นำครั่งสดมาตำในครกให้ละเอียด

ภาพที่ 87 นำครั่งที่ตำละเอียดมาใส่ถุงสีขาวมัดปากให้แน่น แล้วนำมาต้มในน้ำเดือด เพื่อให้สีออกมา

ภาพที่ 88 นำฝ้ายที่ต้องการย้อมมาต้มประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง

ภาพที่ 89 นำฝ้ายที่ย้อมแล้วตากแดดให้แห้งอย่างน้อยสามวัน ก่อนนำไปซักเพื่อให้สีติดทน

ภาพที่ 90 สีชมพูจากครั้งที่นำมาปั่นเข้าหลอดฝ้ายแล้ว

- ลายตุ่งบุชา

ลายตุ่งบุชา ใช้สีจากใบสีก ซึ่งเป็นสีเดียวที่ผู้วิจัยใช้วิธีการย้อมเย็น โดยใช้หัวสีย้อมธรรมชาติที่มีการสกัดทิ้งไว้ โดยสามารถนำมาย้อมในน้ำอุณหภูมิสีปกติ โดยไม่ต้องต้มน้ำให้ร้อน และนำฝ้ายลงไปทิ้งไว้ประมาณ 1 ชั่วโมงจะได้สีที่เราต้องการ โดยมีกรรมวิธีย้อมที่แตกต่างจากและยุ่งยากน้อยกว่าวิธีย้อมร้อนแต่ต้องมีตัวสกัดจากธรรมชาติ

ภาพที่ 91 การย้อมเย็น

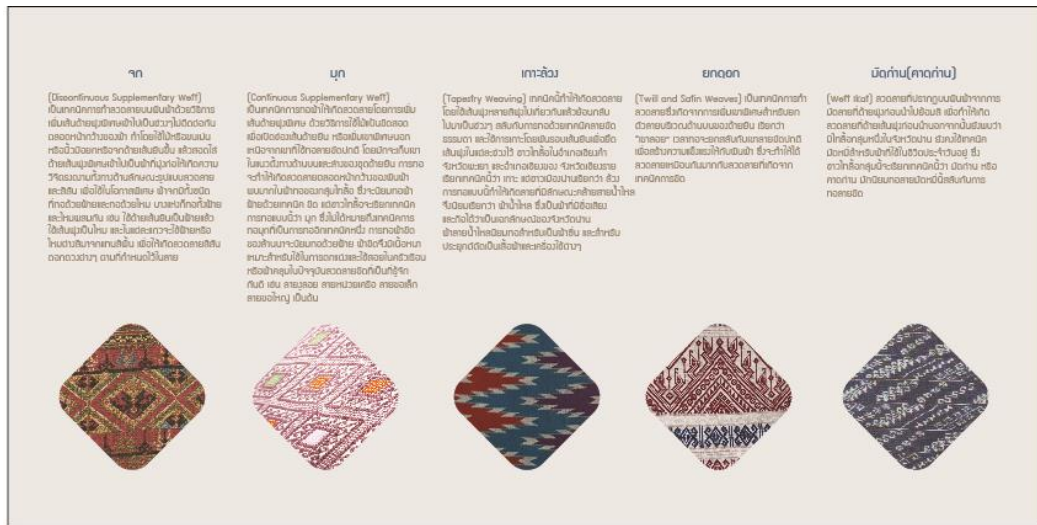
ภาพที่ 92 สีที่ได้จากการย้อมเย็น

ภาพที่ 93 สีที่ได้จากใบส้ก เมื่อปั่นลงหลอดฝ้าย

4.3 กระบวนการทอผ้า

กระบวนการทอผ้าในแต่ละ 3 Collection มีกระบวนการทอและเทคนิคที่แตกต่างกันออกไป แล้วแต่ลวดลายและกระบวนการออกแบบโดยแต่ละ Collection มีกระบวนการทอดังนี้

ภาพที่ 94 เทคนิคการทอผ้าจังหวัดน่าน

นอกจากเทคนิคดังกล่าวผู้วิจัยได้นำลวดลายที่ออกแบบในโปรแกรม Adobe Illustrator มาพิมพ์ลงบนผ้าพิมพ์เพื่อให้ช่างทอแกะลายให้ได้ขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสม

ภาพที่ 95 ผ้าพิมพ์ลายนาควมินทร์และลายดอกชมพูภูคา

- ลายนาควมินทร์ ใช้เทคนิคการทอตัวขึ้นคือเทคนิคการ เกาะ - ล้วง
เทคนิคเดียวกับการทอลายน้ำไหล ส่วนตีนขึ้นใช้เทคนิคการจก

ภาพที่ 96 ช่างทอกำลังใช้สายวัดขนาดลายโดยเทียบสัดส่วนกับผ้าพิมพ์ลายกราฟฟิก เพื่อให้
ได้ขนาดสัดส่วนที่ถูกต้อง

ภาพที่ 97 การทอตีนขึ้นด้วยเทคนิคจกเป็นลวดลายพญานาค

ภาพที่ 98 ลายนาคภูมินทร์แบบเสรีจสมบูรณ์

- ลายดอกชมพูภูคา

เป็นลายที่ช่างทอใช้เวลาทอนานที่สุดเนื่องจากต้องใช้เทคนิคการทอถึง 3
เทคนิค คือ จก เกาะลัว่ง และมุก ด้วยเหตุนี้ความชำนาญของช่างทอจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ภาพที่ 99 การทอลายดอกชมพูภูคา

ภาพที่ 100 การทอลายดอกชมพูภูคาซึ่งต้องใช้เทคนิคการทอลถึง 3 เทคนิค ใช้เวลาในการแกะลายเกือบ 1 เดือน

ภาพที่ 101 ลายดอกชมพูภูคาเสร็จสมบูรณ์

- การทอลายตุ่งบุชา เป็นลายที่ใช้เทคนิคการทอแบบจก โดยผสมด้นสีทอเข้าไปในส่วนที่เป็นปราสาทซึ่งต้องใช้ช่างทอที่มีความชำนาญสูงมาทอ เพื่อให้เกิดความสวยงามเมื่อสะท้อนแสงไฟ ที่พิเศษอีกอย่างคือกรอบรูปสามเหลี่ยม เพื่อให้ความรู้สึกโปร่งเมื่อประดับลงบน

ห้องนอนหรือห้องพระที่มีพื้นที่จำกัด และได้เพิ่มที่วางพวงมาลัยเพิ่มที่ฐานสามเหลี่ยม สู่ถึงสิ่งของที่
ใช้บูชาสวรรค์

ภาพที่ 102 ตัวอย่างเมื่อเอากรอบสามเหลี่ยมมาประดับห้องนอน,ห้องพระ เพื่อให้ความรู้สึก
โปร่ง

ภาพที่ 103 ลายตุ่งบูชาซึ่งทอด้วยเทคนิคจก

ภาพที่ 104 ตุงบูชาเมื่อทอเสร็จสมบูรณ์

ภาพที่ 105 ลายตุงบูชาเมื่อนำเข้ากรอบเสร็จสมบูรณ์

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

โครงการออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้หลักพุทธศิลป์ มีวัตถุประสงค์หลักคือ ศึกษาเรื่องราวของลวดลายผ้าทอมือจังหวัดน่านเพื่อนำมาออกแบบเรขศิลป์ต่อยอดให้มีความงามและยังคงคุณค่าของความหมายที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา สู่รูปแบบการใช้งานที่มีความเหมาะสมกับการใช้งานของวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน โดยงานวิจัยมีข้อสรุปและอภิปรายผลของโครงการดังนี้

1. อภิปรายผลการออกแบบ
2. สรุปผลการออกแบบ
3. ปัญหาที่พบในการดำเนินงาน
4. ข้อเสนอแนะ

1. อภิปรายผลงานออกแบบ

จากการศึกษาข้อมูลทั้งภาคเอกสารและการลงพื้นที่สรุปออกมาเป็นผลงานออกแบบ 3 Collection ซึ่งแต่ละ Collection ก็มีรูปแบบและการใช้งานที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

- Collection 1 ลายนาครภูมินทร์ ลวดลายที่สื่อถึงความเชื่อของตำนานพญานาคที่สืบต่อกันมาอย่างยาวนานและสะท้อนออกมาถึงการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น บันไดนาคร สะท้อนถึงตัวตนการปกป้องพุทธศาสนา ประเพณีแข่งเรือยาวของจังหวัดน่าน หรือสัญลักษณ์ของพญานาคที่ภูวนผ้าทอมือ นำมาผสมผสานกับลายน้ำไหล ลายผ้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่าน สะท้อนถึงความผูกพันกับสายน้ำและนิสัยใจคอที่สงบร่มเย็นของจังหวัดน่าน นำมาจัดวางในโครงสร้างของผ้าชิ้นจกพิเศษของเมืองน่าน โดยงานใน Collection นี้ประกอบไปด้วย ชุดผู้หญิง 1 ชุด ผ้าชิ้น 2 ผืน ชุดผู้ชาย 1 ชุด กางเกงผู้ชาย 1 ชุด งานชิ้นนี้เป็นการแต่งกายแบบโบราณมาออกแบบใหม่ให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับการใช้งานในยุคปัจจุบัน

- Collection 2 ลายดอกชมพูภูคา สะท้อนถึงแนวความคิดของชาวล้านนาที่นิยมถวายเป็นดอกไม้ เครื่องหอมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา โดยแสดงถึงความเชื่อว่าชาติหน้า จะมีรูปกายที่งดงาม โดยผู้วิจัยได้เลือกดอกชมพูภูคาซึ่งเป็นดอกไม้ที่บานที่น่านจังหวัดเดียวในประเทศไทย มาเป็นสื่อสัญลักษณ์ใน Collection นี้ ใช้สีชมพูจากครั่ง มาย้อมเป็นสีหลักในคอลเลคชันนี้ เพื่อแสดงความอ่อนหวานของดอกไม้ โดยงานใน Collection นี้ประกอบไปด้วย ชุดผู้หญิง 1 ชุด ผ้าชิ้น 1 ผืน ชุดผู้ชาย 1 ชุด กางเกงผู้ชาย 1 ชุด งานชิ้นนี้ได้ออกแบบให้ทันสมัยเหมาะสมกับการแต่งกายในชีวิตประจำวันของคนในกรุงเทพมหานคร สามารถประยุกต์ใช้ได้หลากหลายโอกาส

ภาพที่ 106 ชุดลายนาครภูมินทร์ และลายดอกชมพูภูคาแบบเสร็จสมบูรณ์

ภาพที่ 107 การนำผลงานที่ออกแบบแล้วนำมาทดลองใส่

- Collection 3 ปราสาทสู่สรวงสวรรค์ ปราสาทสำหรับชาวล้านนา เปรียบเสมือนที่บรรจุร่างกาย การถวายเป็นปราสาท ให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ก็เปรียบเสมือนการนำพาร่างการจิตใจไปสู่สรวงสวรรค์ การออกแบบใน collection นี้เป็นการนำตุ้มมาออกแบบในรูปแบบที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัยของคนยุคปัจจุบัน ที่มีพื้นที่อาศัยน้อยลง แต่ยังต้องการสื่อแทนความเคารพ และความสงบทางพุทธศาสนา โดยใช้ รูปแบบสามเหลี่ยมเมื่อนำมาวางในห้องให้ความรู้สึกที่โปร่ง และในรูปแบบความหมายที่สื่อถึงฐานที่กว้างและปลายที่แหลม สื่อถึงการเดินทางสู่สวรรค์

จากการออกแบบดังกล่าวและการประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าลวดลายที่ออกแบบสามารถนำไปต่อยอดในกระบวนการขายเพื่อเพิ่มรายได้ได้จริง โดยผลงานออกแบบมีความร่วมสมัยและยังคงเอกลักษณ์ของผ้าทอมือจังหวัดน่าน โดยเฉพาะสีธรรมชาติที่ย้อมและนำมาใช้ในงานวิจัยมีความร่วมสมัยเหมาะสมกับปัจจุบัน

2. สรุปผลการออกแบบ

2.1 การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้หลักพุทธศิลป์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลวดลายผ้าทอมือจังหวัดน่านภายใต้หลักพุทธศิลป์ เพื่อเป็นการต่อยอดลวดลายจากผ้าทอมือให้มีรูปแบบทันสมัย และยังคงคุณค่าของเรื่องราวความเชื่อของหลักธรรมทางพุทธศาสนา

2.2 ขอบเขตการดำเนินงานออกแบบที่มาแนวคิดและรูปแบบ เกิดจากการศึกษาทั้งภาคเอกสารในเรื่องราวของด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณี และการลงพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ด อำเภอบัว ตำบล วรรณคร จังหวัดน่าน และการทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้สนใจผ้าทอมือ เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ออกมาเป็นผลงานออกแบบทั้ง 3 Collection

2.3 ขั้นตอนการออกแบบ ผู้วิจัยได้ออกแบบผลงานเรขศิลป์ออกมาทั้งหมด 3 Collection โดย 2 Collection จะมีความเกี่ยวเนื่องกับการใช้งานเกี่ยวกับการสวมใส่ในร่างกาย และ Collection ที่สามจะเอาไว้ประดับตกแต่งโดยรูปแบบลวดลายมาจากตุ้มปราสาท ทั้ง 3 Collection ผู้วิจัยได้ศึกษาเทคนิคต่างๆ ในการทอผ้าของชาวจังหวัดน่าน ก่อนจะถึงขั้นตอนการสเก็ตซ์และใช้โปรแกรม Illustrator ในการออกแบบ

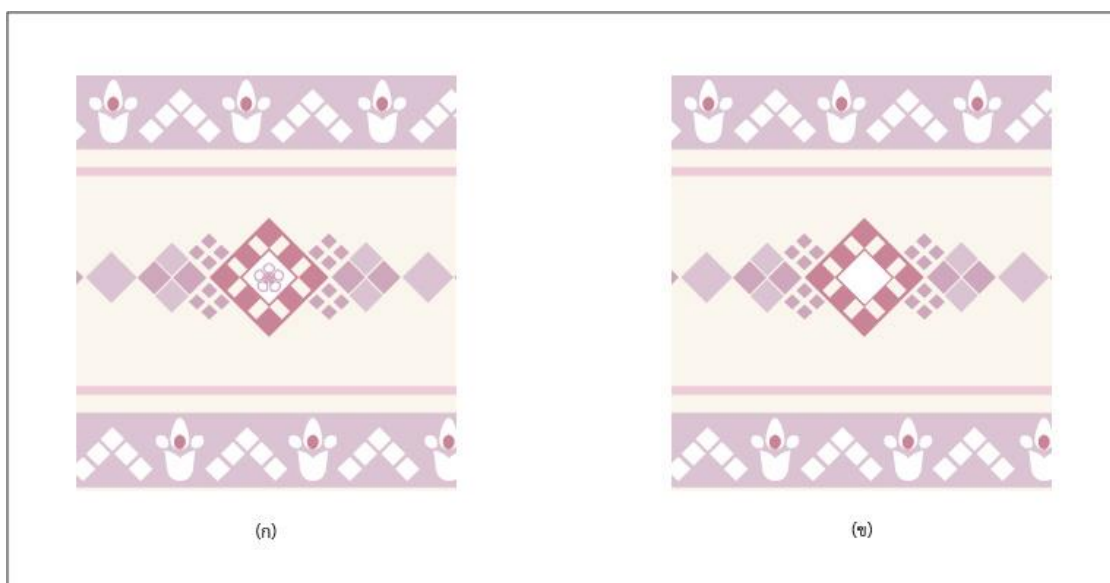

2.4 ข้อค้นพบก่อนการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษา และทดลองการทอผ้าเทคนิคต่างๆที่พบในจังหวัดน่าน เพื่อกำหนดรูปแบบการทอใน Collection ต่างๆ ก่อนจะนำมาออกแบบเรขศิลป์ ในโปรแกรม Illustrator ผู้วิจัยพบว่า ทัศนธาตุที่ปรากฏบนผ้าทอมือจังหวัดน่าน มีรูปทรงพื้นฐานเหมือน ลวดลายกราฟิกใน Computer โดยทัศนธาตุหลักๆที่ปรากฏบนผ้าทอมือจังหวัดน่าน ประกอบไปด้วย เส้น(Line) รูปทรง(Form) สี(Color) และการจัดวางองค์ประกอบศิลป์(composition) ที่ได้สัดส่วนสวยงาม เมื่อนำมาอยู่บนร่างกาย(Body) ก็จะส่งเสริมเน้นจุดที่สวยงามของร่างกายอย่างงดงาม

3. ปัญหาที่พบในการดำเนินงาน

1. การย้อมสีธรรมชาติ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และทดลองย้อมสีธรรมชาติด้วยตนเอง และพบว่าการจะได้สีธรรมชาติที่สวยงามตรงตามที่ต้องการนั้นค่อนข้างยากเนื่องจากตัวแปร ทางธรรมชาติต่างๆที่ไม่สามารถควบคุมได้ ล้วนส่งผลต่อกระบวนการย้อมสีธรรมชาติทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น น้ำ อากาศ หรือวัสดุธรรมชาติที่เรานำมาย้อมสี ล้วนส่งผลให้สีมีความเพี้ยนได้ทั้งสิ้น เมื่อจะย้อมสีธรรมชาติจึงควรจดบันทึกวัสดุ กระบวนการย้อมสีอย่างละเอียด เพื่อให้สีที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์การใช้งาน

2. กระบวนการถ่ายทอดผลงานออกแบบเรขศิลป์มาสู่เทคนิคการทอผ้า แม้ผู้วิจัยจะศึกษากระบวนการทอผ้ามาอย่างดีเพื่อนำมาสู่ผลงานออกแบบเรขศิลป์แต่ก็ยังมีปัญหาเมื่อช่างทอผ้าไม่สามารถทอลวดลายที่ออกแบบลงบนผืนผ้าได้ ใน Collection ที่ 2 ลายดอกชมพูภูคาจึงมีการปรับแบบให้มีความเหมาะสมและช่างทอสามารถทอผ้าได้ ทำให้พบว่าประสบการณ์ของช่างทอก็เป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการทอผ้าเนื่องจากแม่ครูผู้มีความชำนาญเมื่อมีอายุมากก็ย้อมทอผ้าเองไม่ไหวการถ่ายทอดเทคนิค ประสบการณ์สู่ช่างทออายุน้อยจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้การสื่อสารระหว่างผู้ออกแบบและช่างทอก็มีส่วนสำคัญเพื่อให้ผลงานออกแบบออกมาตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ภาพที่ 108 การแก้ไขดอกชมพู่กุศาคา

ภาพ (ก) ชมพู่กุศาคาออกแบบโดยผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ

ภาพ (ข) ภาพชมพู่กุศาคาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ช่างทอผ้าสามารถทอได้

3. กี่ทอผ้าที่กลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านเก็ดยังเป็นกี่แบบโบราณ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการทอผ้า ซึ่งต้องใช้การทอแบบโบราณแบบลักษณะขึ้นสองตะเข็บเท่านั้น

4. ข้อเสนอแนะในงานออกแบบ

1. การต่อยอดผลิตภัณฑ์ในอนาคต เพื่อใช้ในการปฏิบัติธรรม เช่นเรื่องความสบายของเนื้อผ้า เมื่อสวมใส่สามารถนั่งได้อย่างผ่อนคลาย หรือการออกแบบต่อยอดการใช้งานในแง่ของแฟชั่นการนำลายมาประดับบนเสื้อผ้าหรือการปรับปรุงรูปแบบการใช้งานซึ่งยังคงมีความเป็นทางการมากเกินไป

2. การต่อยอดด้านการตลาด การนำผ้าทอมือไปใช้ในธุรกิจต่างๆ เช่นในธุรกิจการโรงแรม หรือธุรกิจการท่องเที่ยวที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น

3. การใช้กระบวนการออกแบบเรขาคณิตในการช่วยเหลือในการถอดแบบลวดลายในการผลิตสิ่งทอ เพื่อให้ทอได้ง่ายขึ้น แกะลายง่ายขึ้น กระบวนการนี้ควรพัฒนาต่อยอดไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

กบิลสิงห์, เ. (2558). ภาพสะท้อนจากอดีต(ดูโขทัย).

กราฟิกที่ใช้ในงานคอมพิวเตอร์ มี 2 ชนิด คือ Bitmap และ Vector. (2551). Retrieved from <http://www.at-length.com/forum/index.php?topic=83.0>

ศิริเพ็ชร, ศ. (2556). บทความที่ 16 มองชนชั้นทางสังคมไทยปัจจุบัน. Retrieved from <http://nana002.blogspot.com/>

คุณานุมิต, ฉ. (2559). คติไตรภูมิในจิตรกรรมล้านนากับการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร, กรุงเทพมหานคร.

โครงสร้างของผ้าชิ้น. (2560). Retrieved from http://twm.swu.ac.th/th/index_knowledge.php

งานออกแบบเรขาคณิตหรือกราฟิกดีไซน์คืออะไร. (2010). Retrieved from <http://burapha-university.blogspot.com/2010/02/32.html>

จิราวรรณ กาวิลละ โอคาโมโตะ, แพทรีเซีย ซิสแมน, & ปรางค์วัฒนากุล, ท. (2553). สุนทรีย์แห่งลีสลา ผืนผ้าแพรพรรณ. เชียงใหม่: ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ.

จูดิงค์ กูดุมาส, & แซ่อึ้ง, ส. (2558). *David Dabner Graphic design school*. นนทบุรี: บริษัท ไอดีซี พรีเมียร์ จำกัด.

คำร้ท์กุล, ส. (2560). นครรัฐน่าน เมืองที่งดงามทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. *Sense&scene*(10), 26-30.

ปรางค์วัฒนากุล, ท. (2551). มรดกวัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อ. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปัญญาหาญ, น. (2551). สุนทรีย์ศาสตร์เชิงพุทธผ้าทอมือจังหวัดน่าน. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ, น. การย้อมสีธรรมชาติ. Retrieved from http://nammorndesign.com/?page_id=134

พระชยานันทมุน. (2016). มุลพระพุทธรศาสนาในเมืองนครน่าน Retrieved from www.ojs.mcu.ac.th/index.php/mcu-nan/article/download/315/244

มหาวิทยาลัยศิลปากร, โ. (2543). ผ้าทอพื้นเมืองในภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน).

ยุกติรัตน์, ช. (2559). คติไตรภูมิจักรวาลในพุทธสถาปัตยกรรมล้านนา วารสารศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ลาเนจ. (2560). ตำนานแห่งขุนเขาเมืองเก่าที่มีชีวิต ณ น่าน. *Sense&scene*(10), 78.

ลีสุวรรณ, ว. (2559). พจนานุกรมผ้าและสิ่งถักทอ. นนทบุรี: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

- สุ้ย กานต์สมเกียรติ, & พรเจริญ, ร. (2558). การออกแบบผลิตภัณฑ์เก็บรักษารูปเคารพเพื่อการบูชาในที่พักอาศัย. รุ่งอรุณแห่งความสุข นิทรรศการผลงานสร้างสรรค์คณาจารย์คณะมัณฑนศิลป์ 2558, 126.
- ศิรินทร์นา, ป. (2538). การออกแบบลวดลาย. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- สาริยา, พ. (2549). การออกแบบลวดลาย. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- โสภา, อ. (2017). Illustrator คืออะไร และทำอะไรได้บ้าง. Retrieved from <https://hooml30.wordpress.com/%E0%B9%80%E0%B8%99%E0%B8%B7%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%AB%E0%B8%B2/%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%A2%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%881/>
- หอมรดกไทย. (2550). ไตรภูมิพระร่วง. Retrieved from http://www.sukhothai.go.th/history/hist_09.htm

แบบสอบถาม

เรื่อง การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้หลักพุทธศิลป์ แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในวิทยานิพนธ์ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร คำตอบแบบสอบถามไม่มีชื่อใดถูกหรือ ผิด ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในทางวิชาการเท่านั้น ไม่มีผลเสียใดๆต่อตัวท่านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อให้ตรงกับความเป็นจริงที่สุดคล่องกับความเปนจริงของตัวท่านมากที่สุด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเรื่องการปฏิบัติธรรม

1. เพศ

หญิง ชาย

2. อายุ

7-15 ปี 16-25 ปี 26-59 ปี 60 ปีขึ้นไป

3. อาชีพ

รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้างอิสระ

พนักงานบริษัทเอกชน

ประกอบธุรกิจส่วนตัว

นักเรียน / นักศึกษา

อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. รายได้อต่อเดือน

- ไม่มีรายได้   ต่ำกว่า 10,000 บาท   10,001-20,000 บาท
 20,001-30,000 บาท   30,001-40,000 บาท   มากกว่า 40,000 บาท

5. ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่ที่

- บ้าน   คอนโด

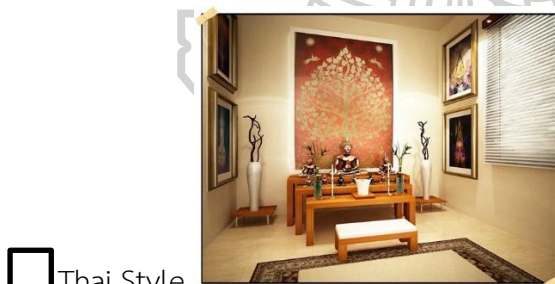
6. ในสถานที่พักอาศัยของท่านมีห้องพระ / หิ้งพระหรือไม่

- มี   ไม่มี

7. ในชีวิตประจำวันท่านไปปฏิบัติธรรมสถานที่ใด

- ที่พักอาศัย   วัด
 ศูนย์ปฏิบัติธรรม   .....อื่นๆ

8. ท่านชอบการตกแต่งห้องพระรูปแบบใด

9. หลังจากเสร็จจากการทำงานในแต่ละวันท่านปฏิบัติธรรมหรือไม่

- ทุกวัน   3 วันต่อสัปดาห์
 อาทิตย์ละ 1 ครั้ง   เบนประจำทุกวันพระ
 อื่นๆ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้ามือนี้อจังหวัดน่าน

1. ท่านสนใจหรือรู้จักผ้ามือนี้อจังหวัดน่านหรือไม่

รู้จัก

ไม่รู้จัก

2. เมื่อท่านไปปฏิบัติธรรม ท่านแต่งกายด้วยผ้ามือนี้อหรือไม่

ใช่

ไม่ใช่

3. ท่านคิดว่าจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ผ้ามือนี้อคืออะไร

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าผลิตภัณฑ์ผ้ามือนี้อควรปรับปรุงสิ่งใด

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ผ้ามือนี้อคืออะไร

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าผลิตภัณฑ์ผ้ามือนี้อควรปรับปรุงสิ่งใด

.....

.....

.....

เหตุผล/คำชี้แจงเพิ่มเติมการปรับปรุง/ไม่ปรับปรุงวิทยานิพนธ์

เรื่อง การออกแบบเรขศิลป์ด้วยแรงบันดาลใจจากผ้าทอมือจังหวัดน่าน ภายใต้หลักพุทธศิลป์

รหัสนักศึกษา 58156305 ชื่อ-สกุล จันทราภา รุจินาม

ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ/ ของ จันทราภา รุจินาม	ผลการพิจารณาของนักศึกษา ปรับปรุงไม่ปรับปรุง/	เหตุผล มติคำชี้แจงเพื่อ/ โปรดระบุเลขหน้าของ) (โครงการที่ได้ปรับปรุงด้วย
1. การเพิ่มเติมนิยามศัพท์เฉพาะ เช่น พุทธศิลป์ เรขศิลป์	ปรับปรุง	4-5
2. การปรับปรุงผลงานให้นำลวดลาย ผ้าทอมือมาใส่บนเสื้อผ้าเครื่อง แต่งกาย	ไม่ปรับปรุง	ข้อจำกัดด้านระยะเวลา และการวิจัยที่เน้นไปที่ ลวดลายผ้าซึ่งจึงความไม่ เหมาะสมที่จะนำลวดลาย มาไว้บนเสื้อผ้า
3. รูปแบบการใช้งานเป็นทางการ เกินไป	ไม่ปรับปรุง	ข้อจำกัดด้านเนื้อผ้าและ การตัดทอนทำให้เนื้อผ้าดู แข็ง จะนำไปปรับปรุง พัฒนาต่อไป
4. กรอบสามเหลี่ยมควรมีความร่วม สมัยมากขึ้น	ไม่ปรับปรุง	การศึกษาไม่เมื่อนานทำ ให้ได้สรุปในการใช้ไม้สักมา ใช้ในการออกแบบ จึงจะ นำไปพัฒนารูปแบบใน โอกาสต่อไป

ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ/ ของ จันทรภา รุจินาม	ผลการพิจารณาของนักศึกษา ปรับปรุงไม่ปรับปรุง/	เหตุผล คำชี้แจงเพิ่มเติม/ โปรดระบุเลขหน้าของ (โครงการที่ได้ปรับปรุงด้วย
<u>ข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณา</u>		

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวจันทร์ภา รุจินาม
วัน เดือน ปี เกิด	27 กรกฎาคม 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี ปริญญาศิลปบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน	21/121 Ladprao 15, Chom Phon, Chatuchak, Bangkok, 10900
ผลงานตีพิมพ์	Coda cooperation Design Arts นิทรรศการศิลปะการออกแบบเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปการออกแบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

